

İstanbul Üniversitesi
İktisat Fakültesi

İHRACATI TEŞVİK TEDBİRLERİNDEN
KREDİLERE İLİŞKİN TEŞVİKLER

(Yüksek Lisans Tezi)

ÖZLEN ONURLU

İstanbul - 1982

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
İKTİSAT FAKÜLTESİ
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
İŞLETME DİSİPLİNİ

İHRACATI TEŞVİK TEDBİRLERİNDEN
KREDİLERE İLİŞKİN TEŞVİKLER
(Yüksek Lisans Tezi)

ÖZLEN ONURLU

3083

İSTANBUL

1982

İ Ç İ N D E K İ L E R

Sahife

GİRİŞ

I. TÜRKİYE EKONOMİSİ VE İHRACATIN ÖNEMİ	11
A. TÜRKİYE EKONOMİSİNDE İHRACATIN YERİ	11
B. İHRACATIMIZI DÜZENLEYEN MEVZUAT	20
C. MESLEK KURULUŞLARI VE SORUMLULUKLARI	23
1. İhracatçı Birlikleri	23
2. Ticaret Odaları, Sanayi Odaları, Ticaret Ve Sanayi Odaları	25
3. Meslek Kuruluşlarının Sorumlulukları	27
II. İHRACAT ŞEKİLLERİ	28
A. GENEL İHRACAT TÜRLERİ	29
1. Ticaret Bakanlığının İznine Bağlı İhracat	29
2. Lisansa Bağlı İhracat	30
3. Tescile Bağlı İhracat	31
4. Serbest İhracat	32
B. ÖZELLİĞİ OLAN İHRACAT TÜRLERİ	33
1. Türk Parasını Koruma Mevzuatı Uyarınca Yapılacak İhracat	33
2. Anlaşmalı Ülkelere Yapılan İhracat (Kliring Anlaşmalı İhracat)	33
3. Konsinyasyon ve Müsterek Hesap Yollu İhracat	34
4. Kredili İhracat	34

5. Yurt Dışında Serbest Bölge Veya Gümrüksüz Antrepolardan Yapılacak İhracat	34
6. Geçici İhracat	35
7. Bedelsiz İhracat	35
8. Bedeli Türkiye'de Peşin Döviz İle Ödenmiş Malların İhracı	35
9. Kesin Satışı Yapıldıktan Sonra Yurt Dışında İşlem Görerek Alıcısına Teslim Edilecek Malların İhracı	35
10. Sınır Ticareti	36
11. Transit Ticaret	36
III. İHRACATI TEŞVİK TEDBİRLERİ	39
A. KREDİLERE İLİŞKİN TEŞVİKLER	41
B. VERGİLERE İLİŞKİN TEŞVİKLER	42
1. Vergi, Resim, Harç Ve İstisnası	42
2. İhracatta Vergi İadesi	43
3. Diğer Muaflık Ve İstisnası	45
a. İstihsal vergisi ile ilgili muaflık	45
b. Gümrük muafiyeti	46
c. Kurumlar vergisi istisnası	46
C. İTHALAT İÇİN DÖVİZ TAHSİSİ VE TRANSFER KOLAYLIĞI	47
1. İthalat İçin Döviz Tahsis	47
a. İhracattan önce döviz tahsis	48
b. İhracattan sonra döviz tahsis	49
2. Transfer Önceliği	50
3. İhracat Dövizlerinden Mahsup Veya Ödeme	50
4. İhracat Dövizlerinin Serbestçe Transferi Veya Devri	51

D. GEÇİCİ KABUL REJİMİ İLE İLGİLİ TEŞVİKLER	52
E. ÖZELLİKLİ İHRACAT İŞLEMLERİ İLE İLGİLİ TEŞVİKLER	53
1. Garantisiz Ticari Borçların Fason İmalatla Ödenmesi	53
2. İhraç Sayılan Satış Ve Teslimler	54
F. ORMAN SANAYİ ÜRÜNLERİ İHRACATININ TEŞVİKİ	55
IV. KREDİLERE İLİŞKİN TEŞVİKLER	56
A. İHRACAT KREDİLERİ	56
1. Yurt Dışı İhracat Kredileri	58
a. İhracat akreditif	59
b. Prefinansmanlı ihracat	61
c. Red klozlu (red clause) ihracat	64
2. Yurt İçi İhracat Kredileri	66
a. Kısa vadeli ihracat kredileri	66
(1) İhracata hazırlık kredileri	66
(a) Belgeli ihracat kredileri	67
i. İhracatı teşvik belgesi kredileri	67
ii. İhracatı teşvik fonu kredileri	83
(b) Belgesiz ihracat kredileri	92
i. Belgesiz ihracat kredilerinin genel esas ve özellikleri	92
ii. Belgesiz ihracat kredilerini kullanma şartları	101
iii. Uygulamaya ilişkin özellikler	120

(2) İhraç bedelinin tahsili ile ilgili krediler	127
(a) Vesikalı Senetler kredileri	128
i. Kabul kredisi	128
ii. İhracat vesaiki karşılığı avans - vesikalı iştirâ	131
(b) Kurye kredileri	133
(3) Tütün kredisi	134
b. Orta vadeli ihracat kredileri	136
(1) İhracat garantili yatırım kredileri	136
(2) İhracat garantili yatırımlarla ilgili işletme kredileri	142
B. BANKALAR İÇİN ZOR UNLU İHRACAT PLASMANI ORANI	146
C. TERCİHLİ MUZAN KARŞILIK ORANI	147
D. BANKALAR KANUNUNDAKİ TEŞVİKLER	148
E. TERCİHLİ FAİZ ORANI	149
1. Banka Faiz Oranları	149
2. Faiz Farkı İadesi	150
SONUÇ	152

EKLER

- EK: 1. İHRACATLA İLGİLİ ULUSLARARASI TANIMLAR
- EK: 2. İHRACAT KREDİSİ KULLANILMAK İÇİN GEREKLİ BELGELER
- EK: 3. İHRACAT KREDİSİ TALEBİ İLE İLGİLİ BİLGİLER
- EK: 4. TÜRKİYE CUMHURİYET MERKEZ BANKASI İLE İLGİLİ TAHHÜTNAME
- EK: 5. YENİLİ BANKA İLE İLGİLİ TAHHÜTNAME
- EK: 6. İHRACAT KREDİLERİNİN BORÇ ALANA MALİYETİ
- EK: 7. İHRACAT BEDELLERİNİN ÖDENEBİLECEĞİ KONVERTİBL DÖVİZLER LİSTESİ

KAYNAKLAR

GİRİŞ

Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerin en önemli sorunlarından biri de ihracat gelirlerinin arttırılmasıdır. Kalkınma çabası içinde bulunan bu ülkeler hem yeni yatırımlarını yapabilmek, hem de varolan endüstrilerinin işleyebilmesini sağlamak için ihracat yapmak zorundadırlar. İthalatlarının belli bir düzeyin altına indirilmesi, kalkınma hızını yavaşlatacağından genellikle mümkün olamamaktadır. Bu nedenle gelişmekte olan ülkelerin kendi özkaynaklarına dayalı olarak düzenli ve sağlıklı bir şekilde gelişmelerini sürdürmeleri, geleneksel ihracat ürünleri yanısıra, temel sanayi ürünlerini de dış pazarlara sunarak ve ihracat gelirlerini de arttırarak dış ticaretlerini dengelemeleri ile mümkün olabilecektir.

Bir ülkenin ödemeler dengesinin sürekli açık vermesi o ülkenin ekonomik büyüme hızını yavaşlatır. Bu nedenle gelişmekte olan ülkeler, ekonomik büyümelerini ters yönde etkileyen döviz darboğazını ortadan kaldırmak amacıyla döviz girdilerini, en önemlisi ihracat gelirlerini arttırmaya büyük önem vermektedirler.

Bir ülkeden dış ülkelere ihracat yapılması, hiç kuşkusuz öncelikle o ülke firmalarının kişisel çabalarına bağlıdır. Ancak fiyat ve kalite bakımından, yeni sanayileşmeye başlamış ülkelerin ürünlerinin, sanayileşmesini çok önce tamamlamış ülkelerin ürünleri ile dış piyasalarda rekabet edebilmeleri zordur.

Bu bakımdan gelişmekte olan bir ÷lkeden yurt dışına mal satılması ihracatçılarla kişisel çabaları yanında, Devletin mali ve idari desteğine de ihtiyaç gösterir.

Birçok gelişmekte olan ÷lkede uygulanan ihracatı teşvik politikalarının temel amacı, bu ÷lkelerin geleneksel ihraç ürünleri yanında, sınai mamul ihracatını da geliştirmektir. Bu amaçla, sanayi ürünlerine uluslararası ihraç gücü kazandırabilmek üzere bunların maliyetlerini etkileyen mali yüklerin hafifletilmesi ya da tamamen ortadan kaldırılmasına yönelik "teşvik tedbirleri" ile modern teknolojileri içeren ihracata dönük sanayi yatırımlarının desteklenmesine ağırlık verilmektedir (1). Bu amaçla, ihracatçıların kişisel çabaları yanında, devletin mali ve idari desteğine de gereksinim duyulmaktadır.

Gelişmekte olan ÷lkelerde ihracatı teşvik politikaları, genellikle bu ÷lkelerin sanayileri belirli bir düzeye eriştikten sonraki günlerde başlamıştır. Gelişmiş ÷lkelerde ise, dış ÷lkelerde yapılacak yatırımlar ile ilgili ihracatın orta ve uzun vadeli krediler ile finansmanı giderek önem kazanmıştır (2).

Dış ÷lkelerde ihracatın teşviki ile ilgili olarak uygulanan özendirici tedbirleri şu şekilde gruplayabiliriz (3):

(1), Ihracatı Teşvik Tedbirleri, (İstanbul, Yapı ve Kredi Bankası A.ř. Yayını, Aralık, 1981), s. 3.

(2) Ibid.

(3) Ibid., s. 4.

- a) Parasal tedbirler
- b) Prim sistemi
- c) Pazarlama yardımları

Parasal önlemlerin en etkili alanları vergiler ile ilgili teşvikler, ihracatın kredilendirilmesinde tercihli (selektif) uygulama ve ihracat sigortasıdır.

Prim sistemi ise, genellikle ihracat dövizlerine katlı kur uygulaması, ihracatçılara ithal ihtiyaçları için öncelikli döviz tahsisi ile transfer kolaylıkları sağlanması, ihracat dövizlerinin bir kısmının ya da tamamının ihracatçıların kullanımına bırakılması gibi teşvikleri içerir.

Devlet pazarlama yardımları kapsamında ise, dış piyasalar hakkında bilgi alışverişi, piyasa araştırmaları, reklam ve tanıtma hizmetleri, sergi ve fuarlara katılma gibi yardımlar ile ihracat personelinin eğitilmesi, başarılı ihracatçıların ödüllendirilmesi ve benzeri diğer hizmetlerden de dolaylı ama etkin birer teşvik aracı olarak yararlanmaktadır.

1960'lı yıllarda büyüyen dış ödemeler açıkları ve sanayileşmeye duyulan ihtiyaç karşısında Türkiye Kalkınma Stratejisi olarak ithal ikamesi uygulamasına girişmiştir. Birinci Beş Yıllık Kalkınma planında, tüketim malı endüstrilerinden başlayan ithal ikamesi, İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planında ara malı endüstrilerine Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında da sermaye malı endüstrilerine yayılmıştır. Ancak bu politika uygulamada başarılı sonuç vermemiş, dış

ticaret kısıtlamalarının arkasına sığınmış, yüksek maliyetli, verimsiz endüstrilerin meydana geldiği bu ekonomik yapı oluşmuştur (4).

Dış ticaret kısıtlamaları ile, yerli üretim için oluşturulan korumanın en önemli etkisi ihracatı özendirmemesi olmuştur. Bunalım boyutlarına varan ölçüde, dış ödeme güçlükleri çeken ve bu duruma da uzun yıllar boyunca ödünsüz uyguladığı ve giderek rasyonelini kaybettiği bir koruma yaklaşımıyla ulaşmış olan ekonomimizde ihracat değişkeninin ön plana çıkması, kaçınılmaz olmuştur (5).

Türkiye'nin ödemeler dengesi, uzun süreden beri açık vermektedir. Son zamanlarda petrol fiyatlarına ve buna bağlı olarak ithal malı yatırım girdi fiyatlarında meydana gelen artışlar işçi gelirlerinin gerilemesi, dış ticaret hadlerindeki aleyhte gelişmeler, diğer yabancı paralarla birlikte Türk parasının sık sık devalüe edilmesi gibi nedenlerle, petrol ve ithal malı yatırım girdileri alıcısı olan ülkemizin bu açıklarının daha da artmasına neden olmuştur.

Bilindiği gibi, ülkemizin yıllardan beri ödemeler dengesinde verdiği kronik açık; IMF kaynakları, OECD yardımları, diğer dış kaynaklı kredilerle, DQM'lerle karşılanmaya çalışılmaktadır (6).

(4) Özer, N.Celal. "İhracat Kredileri", (Eskişehir Bankası Yayınlanmamış Raporları, 1982), s. 2.

(5) Ibid.

(6) Kurt, İbrahim. İhracat Kredileri, (İstanbul, İSO Yayınları, 1982), s. 3.

İşçi ve turist dövizleri açığı kapatmakta yetersiz kalmaktadır. Açıkların sürekli olarak dış kredilerle kapatılmaya çalışılması sağlıklı bir yol olmamaktadır. Bu durumda en önemli ve tek çözüm ihracatımızın, en kısa sürede hızlandırılması ve geliştirilmesidir (7).

Türkiye, dış ticaret açıklarının giderilmesinde, geleneksel ihracat ürünleri dışında pek çok olanaklara sahipse de şimdiye kadar ihracat pazarlamasına ve pazar araştırmalarına yeterince önem verilmemiş olması, üretim maliyetlerinin yüksekliği, fiyat-kalite ve ambalaj sorunlarına çözüm bulunamaması, ihracat konusu malların finansmanına önem verilmemesi, dış ticaret mevzuatı, depolama, ihracat sigortası ve ulaşım konuları üzerinde yeterince durulmaması gibi önemli nedenler yüzünden, bu olanaklardan istenilen düzeyde yararlanamamaktadır (8).

Ülkemizde dış ticaret açığı 1980 yılında en yüksek düzeye ulaşmış, 1981 yılında uygulanan teşvik tedbirlerinin etkisini göstermesi ile düşme göstermiştir.

Aşağıdaki tabloda Ocak-Kasım dönemi (1980-1981) dış ticaret durumu gösterilmiştir (9).

(7) Kurt, İbrahim. "İhracatı Teşvik Tedbirleri", Op.cit., s. 4.

(8) Özer, Op.cit., s. 3.

(9) Ibid.

<u>Değer (Milyon Dolar)</u>	<u>1980</u>	<u>1981</u>
İhracat	2.452,9	4.047,7
<u>İthalat</u>	<u>6.763,1</u>	<u>8.006,7</u>
Dış Ticaret Dengesi	- 4.310,2	- 3.959,0
<u>Miktar (Bin Ton)</u>		
İhracat	4.216,1	7.864,8
İthalat	20.048,0	16.311,8

Aynı dönemler içinde dış satımın ve dış alımın madde gruplarına göre dağılımı şöyledir :

<u>İhracat (Milyon Dolar)</u>	<u>1980</u>	<u>1981</u>	<u>Fark</u>
Tarım Ürünleri	1.403,7	1.945,0	+ 38,6
Maden Taşocaağı Ürünleri	174,8	177,0	+ 1,3
<u>Sanayi Ürünleri</u>	<u>874,4</u>	<u>1.925,7</u>	<u>+ 120,2</u>
TOPLAM	2.452,9	4.047,7	+ 65,0
<u>İthalat (Milyon Dolar)</u>	<u>1.384,1</u>	<u>1.974,3</u>	<u>+ 42,6</u>
Yatırım Maddeleri			
Hammaddeler	5.222,8	5.877,4	+ 12,5
Tüketim Maddeleri	156,2	155,0	- 0,8
<u>TOPLAM</u>	<u>6.763,1</u>	<u>8.006,7</u>	<u>+ 18,4</u>

KAYNAK: İş Bankası Ekonomik Bülteni

1981 yılı, Türkiye'nin ihracatı için bir dönüm noktası olmuştur. 1981 in ilk on bir ayında ihracat toplamı bir önceki yılın aynı dönemine oranla yüzde 65,0 oranında genişlemiş bulunmaktadır. Dünya ticaretindeki fiyat hareketleri gözönüne alınırsa bu olağanüstü genişlemenin önemli bir kısmının reel bir artış olduğu anlaşılmaktadır. 1979 ve 1980 yıllarının aynı dönemlerinde ihracattaki artış hızları sırası ile yüzde 11,0 ve yüzde 16,2 olduğu görülmüştür. Böylece artan ihracattın, ödemeler dengesi sorununun çözümüne belli ölçülerde katkıda bulunmuş olduğu açık bir şekilde görülmektedir.

Ihracat Ocak-Kasım döneminde bir önceki yılın aynı dönemine göre toplam olarak yüzde 65 oranında artarken, bu artıştan en büyük payı yüzde 120,2 ile sanayi ürünleri almaktadır. Ancak sanayi ürünlerinin yarıdan fazlasını, tarıma dayalı işlenmiş ürünler ve dokümanlık oluşturmaktadır.

İthalatımız ise, Ocak-Kasım döneminde bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 18,4 oranında artmıştır. Bu artıştan en büyük payı yatırım maddeleri almıştır (yüzde 42,6). Tüketim maddeleri ithalinde ise binde 8 dolayında bir düşme gözlenmiştir.

Ülkemiz ihracatının geliştirilmesi ve özendirilmesi yolunda Devletçe bir takım teşvik tedbirlerine başvurulmuştur. Önceleri bu tedbirler, çeşitli mali mevzuat içinde, çok dağınık ve yetersiz bir biçimde yer almış, daha sonraları, "27.06.1963 tarihli ve 261 sayılı" ihracatı geliştirmek Amaçlı ile vergilerle ilgili Olarak Hükümetçe Alınacak Tedbirlere Dair Kanun" ile "28.07.1967 tarihli ve 933 sayılı" Kalkınma Planının Uygulanmasına Dair Kanun"

hükümlerine dayanarak ihracatı arttırmak konusunda gerekli önlemleri almak üzere Bakanlar Kurulu yetkili kılınmıştır (10).

Bakanlar Kurulunca bu konuda birçok kararname çıkarılmıştır. Bu kararnamelerde öncelikle, sanayi ürünleri ihracatımızın parasal bakımdan desteklenmesi ve böylece uzun vadede ihracatımızın sanayi kesimi lehine bir yapı değişikliğinin gerçekleştirilmesi öngörülmüştür. Önceleri vergi iadesi ağırlıklı olarak uygulanan ihracatı teşvik tedbirleri, ihracat rakamlarının belirlenen plan ve programlar hedefleri gerisinde kalmasını önleyememiştir. Kuşkusuz bunda, geçen yıllarda ülkemizde çok büyük boyutlara çıkmış olan enflasyonun caydırıcı etkisi büyük olmuştur (11).

Bugün uygulanan ekonomik politika ihracata yönelik sanayileşmedir. İthalatın libere edilmesi, gümrük vergilerinin etkin korumayı azaltacak şekilde yeniden düzenlenmesi ve böylece ihracatı caydırıcı etkilerin ortadan kaldırılması ihracata yönelik sanayileşme için zorunlu koşullardır. İhracata yönelik sanayileşmede devlet daha geniş bir ticaret politikası anlayışı içinde ve daha karmaşık yollardan ekonomiye müdahale etmektedir. Selektif ve etkin bir biçimde yürütülmekte olan bu devlet destekleri; vergi iadesi, yeterli ve ucuz ihracat kredileri, ucuz girdi, ithalat kolaylıkları yeterli ve ucuz ihracat kredileri gibi teşvik araçları ile sağlanmaktadır (12).

(10), Ihracatı Teşvik Tedbirleri, Loc.cit.

(11) Ibid.

(12) Ibid., s. 5.

Öte yandan, halen uygulanan sıkı para politikası sonucunda enflasyon oranının önemli ölçüde düşürülmüş olması, iç talebi frenlemiş ve böylece sanayi mamul üreticileri dış pazar aramak zorunda kalmışlardır.

Son zamanlarda yapılan iyileştirici düzenlemelere rağmen yine şikayet konusu olmakta devam eden bazı bürokratik formalitelerin de basitleştirilip kolaylaştırılması, ayrıca kurulması kararlaştırılan ihracat sigortasının bir an önce faaliyete geçirilmesi suretiyle son zamanlarda kaydedilen gelişmenin gelecek yıllarda da artarak süreceği umulmaktadır.

Tezimiz dört ana bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde Türkiye ekonomisinde genel olarak ihracatın yeri ve önemi üzerinde durularak, ihracatımızın bugüne kadar gösterdiği gelişmeler bazı tablolar yardımı ile açıklanmaya çalışılacaktır. Ayrıca ihracatımızı düzenleyen mevzuat, meslek kuruluşları ve sorumlulukları üzerinde durulacaktır.

İkinci bölümde ihracat şekillerinin genel ve özel türlerine kısaca değinilerek; genel ihracat türlerinin hangi durumlarda gerçekleştirilebileceği açıklanacak, özelliği olan ihracat türleri ise kısaca tanımlanacaktır.

Üçüncü bölümde; İhracatı Teşvik Tedbirlerini oluşturan; kredilere ilişkin teşvikler, vergilere ilişkin teşvikler, ithalat için döviz tahsisi ve transfer kolaylıkları, geçici kabul rejimine ilişkin teşvikler, özellikli ihracat rejimine ilişkin teşvikler ve orman sanayi ürünleri ihracına ilişkin teşviklerden genel olarak bahsedilecektir. Tezin ağırlıklı konusunu oluşturan kredilere ilişkin teşvikler ise dördüncü bölüme bırakılmıştır.

Dördüncü bölümde; ihracat kredileri, bankalar için zorunlu ihracat plasma oranı, tercihli muamele karşılık oranı, bankalar kanunundaki teşvikler ve tercihli faiz oranları olmak üzere 5 genel bölümden oluşan kredilere ilişkin teşvikler incelenmiştir.

Tezin esas konusunu, üçüncü bölümde anlatılan İhracatı Teşvik Tedbirlerinden biri olan ve dördüncü bölümde ayrıntılı bir şekilde incelenen Kredilere İlişkin Teşvikler oluşturmakta ve özellikle de İhracat Kredileri üzerinde durulmaktadır. Bu amaçla ihracat kredileri önce yurt içinden ve yurt dışından kaynaklanan krediler olarak iki genel bölümde ele alınmakta daha sonra ise, yurt içi ihracat krediler kısa ve orta vadeli krediler olarak iki bölüme ve her bölüm de daha alt başlıklara ayrılarak açıklanmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE EKONOMİSİ VE İHRACATIN ÖNEMİ

A. TÜRKİYE EKONOMİSİNDE İHRACATIN YERİ

Ekonomik gelişmede stratejik bir rol oynayan ihracat; geniş kapsamlı bir ifade ile "yurt içinde üretilen mal ve hizmetlerin ulusal sınırlar dışına satılması" şeklinde tanımlanabilir. Gelişmekte olan ülkelerin tüm ekonomik ve sosyal sorunlarına sahip olan Türkiye için, ihracatın önemi, hayati denebilecek kadar büyüktür (13).

Yarım yüzyılı aşan kalkınma çabalarına karşın Türkiye, bir türlü gelişmişlik düzeyine ulaşamamış ve ekonomik yönden gelişmiş olan ülkeler arasında yer alamamıştır. Zira, ülkeler arasındaki gelişmişlik farkını belirleyen ekonomik ve sosyal göstergeler incelendiğinde, Türkiye'nin az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelere özgü ekonomik ve sosyal özelliklerin çoğunluğuna sahip olduğu görülmektedir (14).

Planlı dönemde, sanayileşmeyi bir amaç olarak düşünen ve sanayi sektörünü ekonomik kalkınmanın öncü sektörü olarak kabul eden Türkiye'nin bu olumlu

(13) Zeytinoglu, Erol. "Türkiye Ekonomisinde İhracatın Yeri ve Türkiye İhracatının Mal Grupları Yönünden Değerlendirilmesi", İhracat Semineri, (İstanbul, İTO Yayınları, Seminerler dizisi, No. 9, 1981), s. 7.

(14) Ibid.

tutumlarına karşın, sanayi sektörü gerekli nitelik ve nicelikteki bir gelişmeye konu olamamış, tersine ekonomiyi darboğazlara sürükleyerek Türkiye'yi güç ve çözümlenmesi zaman isteyen çok çeşitli ekonomik ve sosyal sorunlarla karşı karşıya bırakmıştır (15).

Türkiye'nin istikrar içinde dengeli ve tutarlı bir gelişme gösterebilmesi ve giderek kronik bir hal alan çeşitli ve çok yönlü ekonomik, sosyal ve siyasal sorunlarının olumlu ve sağlıklı bir çözüme ulaşabilmesi; ancak, kalkınmanın zorunlu kıldığı yatırımların gerekli düzeyde yapılabilmesi, sanayileşme faaliyetlerinin hızlanması, ekonominin dışa bağımlılığının minimum düzeye indirilmesi, sanayi işletmelerinin hammadde, ara ve yatırım malı ile enerji gereksinimlerinin karşılanması ve tarım kesiminde üretim ve verim artırıcı girdilerin kusursuz şekilde sağlanabilmesi ile mümkündür (16).

Sözkonusu durumların sağlıklı ve sürekli bir şekilde gerçekleştirilebilmesi ise, öncelikle ekonominin zorunlu kıldığı ve yurt içinde üretilmeyen hammadde, makine, teçhizat gibi yarı mamul ve mamul mallarla, kapital mallarının oluşturduğu geniş boyutlu ve büyük boyutlu bir ithalatın yeterli nitelik ve nicelikte yapılabilmesi ve böylelikle plan ve programlarda öngörülen yatırımların, dolayısıyla sanayileşmenin ve sanayi üretiminin gerekli düzeylere çıkartılabilmesine bağlıdır.

(15) Ibid.

(16) Ibid., s. 8.

Oysa, Türkiye'nin kronik nitelikteki en büyük sorunu, böyle bir ithalatın zorunlu kaldığı dış finansman kaynağını sağlıklı ve sürekli bir biçimde sağlayamamaktır. Çünkü, Türkiye'nin ithalatını finanse edebilecek en önemli kaynaklar başta "ihraat" olmak üzere "işçi dövizleri" ve "turizm gelirleri" dir. Ancak bu kalemlerin ödemeler dengesine katkıları henüz Türkiye'nin gereksinim duyduğu malları ithal edebilecek bir boyutta değildir. Aslında, alt ve üst yapı yetersizliği nedeniyle "turizm gelirleri"; uluslararası ekonomik krizler ve Türkiye'nin kronik enflasyon sorunu gibi nedenlerle de "işçi dövizleri" hiçbir zaman, sağlam bir temele oturtulmuş "ihraat" kadar güvenilir kaynaklar değildir (17).

Bu durumda, Türkiye'nin dış krediler aramaya yönelmesi gerekmektedir. Çünkü, gerçekleştirmek zorunluluğunda olduğu ithalatını, sağlıklı ve sürekli gelirlerle finanse edemeyişi, dış borç kaynaklarına yönelmesini kaçınılmaz duruma getirmekte, ithalatın küçümsenmeyecek boyutlara ulaşan dış borçlarla karşılanması Türkiye ekonomisini, her geçen gün ağır bir yük altına sokmaktadır. Özellikle alınan dış borçların anapara ve faiz olarak geri ödenmelerinde, yeniden borçlanma yoluna başvurulması, hem Türkiye'nin dış borç ve faiz yükünü giderek arttırmakta hem de iç tasarruflardan yatırıma ayrılacak payın azalmasına ve Türkiye'nin ekonomik gelişmesinin yavaşlamasına neden olmaktadır.

Türkiye'nin kalkınma girişimlerini büyük ölçüde sınırlayan ve döviz darboğazına neden olarak Türkiye'yi sürekli bir biçimde ekonomik, sosyal ve siyasal sorunlarla karşı karşıya getiren ihracat; kalkınmanın zorunlu kaldığı

(17) Ibid.

yatırımların yapılabilmesi ve Türkiye'nin gündeminden çoğunlukla eksek olmayan çeşitli ekonomik ve sosyal sorunların çözümünde, hayati bir önem taşımaktadır (18).

Türkiye'nin sahip olduğu potansiyele karşın, gerek yapısal gerekse büyüklük yönünden istenilen düzeye henüz ulaşamamış olduğu çeşitli göstergeler yardımı ile gösterilebilir (19):

TABLO: 1 - TÜRKİYE'NİN DIŞ TİCARETİ (Milyon \$)

<u>Yıllar</u>	<u>Toplam Dış Ticaret</u>	<u>İthalat</u>	<u>İhracat</u>	<u>İthalatın % Payı</u>	<u>İhracatın % Payı</u>
1965	1036	572	464	55.22	44.78
1970	1536	948	588	61.69	38.31
1975	6140	4.738	1.401	77.2	22.8
1976	7089	5.128	1.960	72.4	27.6
1977	7549	5.796	1.753	76.8	23.2
1978	6887	4.599	2.288	66.8	33.2
1979	7371	5.069	2.261	69.2	30.8
1980	10.577	7.667	2.910	72.4	27.6

Türkiye'nin dış ticaret seyri incelendiğinde (Tablo: 1), ithalatın toplam değerinin, çoğunlukla ihracatın toplam değeri üzerinde ve daha hızlı bir

(18) Ibid., s. 9.

(19) Ibid., s. 9-14.

şekilde geliştiği ve ihracatın, toplam dış ticaret içindeki payının ithalata oranla daha düşük düzeyde olduğu görülür.

TABLO: 2 -- TÜRKİYE'NİN MAL GRUPLARINA GÖRE İHRACATI (Milyon ₺)

<u>Yıllar</u>	<u>Tarım</u>	<u>%</u>	<u>Madenler</u>	<u>%</u>	<u>Sanayi</u>	<u>%</u>
1965	361.811	78.0	20.999	4.5	80.928	17.4
1970	442.554	75.2	42.679	7.2	103.243	17.5
1975	792.630	56.5	105.565	7.5	502.879	36.0
1976	1254.408	63.6	110.016	5.7	595.790	30.4
1977	1041.401	59.5	125.851	7.2	585.774	33.4
1978	1542.800	67.4	124.100	5.4	621.300	27.2
1979	1343.632	59.4	132.500	5.9	785.100	34.7
1980	1671.742	57.4	190.994	6.6	1.047.386	36.0

Türkiye'nin ihracatı mal grupları yönünden incelendiğinde, sanayi ürünlerinde sürekli artışa rağmen, ihracatın büyük ölçüde tarımsal mallara dayalı olması nedeni ile bu malların artışı daha hızlı olmaktadır (Tablo 2).

TABLO: 3 - İHRACATIN GSMH'YA ORANI

<u>Yıllar</u>	<u>GSMH (Milyon TL)</u>	<u>İhracat (Milyon TL)</u>	<u>GSMH içinde İhracat (%)</u>
1965	76.440.1	4.173.6	5.46
1970	145.490.8	6.407.7	4.40
1975	519.173.3	20.075.1	3.87
1976	658.989.0	30.775.5	4.67
1977	860.313.4	31.338.5	3.64
1978	1.274.045.4	55.357.9	4.35
1979	2.055.361.3	75.743.7	3.69
1980	3.761.146.7	221.498.1	5.88

TABLO: 4 - DÜNYA İHRACI İÇİNDE TÜRKİYE İHRACATI (Milyon \$)

<u>Yıllar</u>	<u>Türkiye</u>	<u>Dünya</u>	<u>Dünya İhracı İçinde</u>
1965	464	165.400	0.28
1970	588	280.300	0.21
1975	1.401	796.500	0.18
1976	1.960	906.700	0.22
1977	1.753	1.030.500	0.17
1978	2.288	1.190.500	0.19
1979	2.261	(1.500.000)	0.15
1980			

Olumsuz gelişmelerin en önemli nedeni, dünya ihracı içinde yer alan diğer ülkelerin ihracat değerleri artarken, Türkiye'nin ihracatının aynı ölçüde artış gösterememesi ve böylelikle Türkiye'nin dünya ihracatı içindeki payının düşmesidir.

1979-1983 yıllarını kapsayan Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın Hedefler ve Dengeler bölümünde, ödemeler dengesi içinde, "ihracat, turizm ve görünmeyen işlemlerden sağlanan döviz gelirlerinin arttırılmasına ve ihracatın çeşitlendirilmesine büyük önem verileceği; sanayileşme çabalarına uygun nitelik ve nicelikte ihracat gereksinimlerinin karşılanacağı; sağlıklı ve uygun koşullarda bir borçlanma politikasının uygulanacağı" belirtilmiştir. Plan döneminde ihracatın ortalama % 18,6 oranında arttırılması, 1979 yılında 2.261 milyon dolar olarak gerçekleşen ihracatın, 1983 yılında 5.400 milyon dolara yükseltilmesi, böylece plan döneminde 19.550 milyon dolarlık ihracatın gerçekleştirilmesi hedef olarak kabul edilmiş ve ihracat yapısında sınai ürünlerin lehine bir gelişme sağlanması amaç olarak öngörülmüş durumdaydı (20).

İhracatta devlet desteğinin selektif biçimde kullanılacağı, bu desteğin ihracatla vergi iadesi, uzun vadeli ve düşük faizli kredi, geçici ithalat kolaylıkları vb. biçimlerde oluşturulacağı, Planın Temel Politikalar bölümünde öngörülen hedefleri oluşturmaktadır. Ayrıca planda, ihracatçıya kısa ve orta vadeli döviz ve Türk Lirası Kredisi sağlamak; ihracatçıyı proje bazında finanse etmek, ihracat sigortacılığı gibi görevleri de yerine getirmek üzere Kamu İktisadi Teşebbüsü statüsünde bir ihracat bankası kurulması öngörülmektedir(21).

(20) Kurt, Loc.cit.

(21) Ibid., s. 4.

1981 programının hedefleri ve Dengeler Bölümünde döviz gelirlerinin arttırılması ve sağlıklı bir ödemeler dengesine kavuşulması, Plan döneminde yıllık % 18.6 oranında ihracat artışının sağlanabilmesine paralel olarak 1981 yılı ihracat hedefi 4.500 milyon dolar, ithalat hedefi 8.800 milyon dolar, dış ticaret dengesi açığı hedefi 4.300 milyon dolar, Cari işlemler dengesi açığı hedefi ise 1.980 milyon dolar olarak öngörülmüş bulunmaktaydı (22).

TABLO: 5 - 1981 YILI ÖDEMELER DENGESİ (Milyon Dolar) (23)

<u>İşlemler</u>	<u>1981 Yılı Program Hedefi</u>	<u>1981 Yılı Gerçekleşme</u>
İhracat	4.500	4.703
İthalat	- 8.800	- 8.933
Dış Ticaret Açığı	- 4.300	- 4.230
Görünmeyen İşlemler ve Diğer	2.320	2.262
Cari İşlemler Açığı	- 1.980	- 1.968

Tabloda, program hedeflerinin aşıldığı görülmektedir.

1982 yılında Türkiye ithalatının 10 Milyar Dolara ulaşması hedeflenmiş ve bu ithalatla 1981 yılına göre % 13.6 dolayında bir artışın gerçekleşmesi umulmuştur. Program verilerine göre 1980 yılında 2.9 milyar dolar olan, 1981 yılında 4.7 milyar Dolar olarak gerçekleşen ihracatın, 1982 yılında 5.85 mil-

(22) Ibid.

(23) Ibid.

yar dolara ulaşacağı umulmuştur. Böylece 1981 yılında 4.2 milyar dolar olarak gerçekleşmiş olan dış ticaret açığının 1982 yılında 4.15 milyar dolara düşmesi beklenmiştir (24).

Ayrıca programda yurt dışındaki işçiler tarafından gönderilen dövizlerin 2.85 milyar dolara yükseleceği öngörülmüştür. 1980 yılında 3.1 milyar dolar olan, 1981 yılında 1.97 milyar dolar olarak gerçekleşen cari işlemler dengesi açığı 1982 yılı programında 1.4 milyar dolar olarak hedeflenmiş ve böylece bu açığın % 29 dolaylarında daralacağı umulmuştur.

Ödemeler dengesi, her yıl gittikçe artan miktarlarda açık veren bir ülkede, bu açığın devamlı dış kredilerle karşılanması olanaksızdır. Toplam dış borçlarımız 1980 yılında, 15.093 milyon dolara ulaşmıştır. Bu borcun 12.982 milyon doları orta ve uzun vadeli; 2.111 milyon doları ise kısa vadeli borçlardan oluşmaktadır. Bu nedenle her çareye başvurup döviz gelirlerinin artırılmasına çalışılmalı, bunun için de dış turizm gelirlerimizi, işçi dövizini geliştirmeyi ve en önemlisi ihracatımızı arttırmamız kaçınılmazdır (25).

(24) Ibid., s. 5.

(25) Ibid.

B. İHRACATIMIZI DÜZENLEYEN MEVZUAT

İhracat potansiyeli, bugünkü ihracat düzeyinin çok üstünde olan Türkiye'nin istenilen düzeye ulaşabilmek ve ithalatın zorumlu kaldığı dış finansman kaynağını sağlıklı ve sürekli bir biçimde sağlayabilmek için, dengeli ve tutarlı bir "ihracat politikası" saptaması ve uygulaması gerekmektedir. Kuşkusuz, böyle bir politikanın saptanması oldukça güç ve uzun süreli bir çalışmayı gerektirir. Ancak ihracata ve ihracatçıya gerçekçi ve istikrarlı bir yön verebilmek ve ihracatı güçlükler ve büyük riskler göze alınarak yapılan bir faaliyet olmaktan çıkarıp, gerek yapana gerekse ülke ekonomisine yararlı sağlayan bir faaliyet dalı haline getirmek, ve en azından Türkiye için ihracat şansı yüksek malları belirleyerek, bunların ihracatı ile ilgili teşvik tedbirlerini almak kaçınılmaz bir zorunluluktur (26).

Malın ihracat edilebilme olanağı, öncelikle onun ihracatını gerçekleştirmek için harcanan çabaların nitelik ve niceliğine hepsinden önemlisi de bu çabaların bilinçli bir şekilde, rasyonel kıstaslara dayanılarak yapılmasına bağlıdır. Bu nedenlerle, ihracatımızı düzenleyen mevzuatın gerek ihracatçılar gerekse ihracatçı birlikler tarafından çok iyi bilinmesi ve bilinçli bir şekilde uygulanması, ihracattan beklenen maksimum faydanın sağlanabilmesi için kaçınılmazdır.

(26) Onursal, Erkut. "İhracat Mevzuatı ve Uygulaması", İhracat Semineri, (İstanbul, ITO Yayınları, Seminerler Dizisi, No. 9, 1981), s. 77.

İhracatımızı düzenleyen mevzuat, ihracatçı olabilmek için gereken koşulların saptanmasından başlayarak; ihracat muamelelerinin başlangıcından, mal bedelleri dövizlerin yurda getirilmesine kadar, ihracatla ilgili tüm safhaları içeren hükümlerden oluşur (27).

İhracatımızı düzenleyen mevzuat:

1- Ticaret Bakanlığının Mevzuatı

(İhracat Rejimi Kararı ve Yönetmeliği, Sirkülerler ve Talimatlar)

2- Gümrük ve Tekel Bakanlığı Mevzuatı

(Gümrük Kanunu ve Yönetmeliği, Genelgeler)

3- Maliye Bakanlığı Mevzuatı

(Türk Parası Kıymetini Koruma Kanunu, Kararları ve Tebliğler)

4- Devlet Planlama Teşkilatı (DPT), Teşvik ve Uygulama Dairesi (TUD)
Mevzuatı

(Teşvik Kararları ve Tebliğler)

İhracat Rejimi Kararı ve buna dayanarak yayınlanan ihracat yönetmeliği ve sirkülerler manzumesi, ihracat mevzuatımızı düzenleyen hükümlerin en önemli

(27) Yazıcıoğlu, Engin. İhracatçı - İhracat ve Finansmanı, (İstanbul, Akbank Yayınları, E.P.O.M, No. 1, 1981), s. 1.

bölümünü içermektedir (28).

Türkiye'de ihracata ilişkin her türlü işlem ihracat rejimi kararına göre yürütülür. İhracat ile ilgili Anayasa niteliğini taşıyan ihracat rejimi kararları, Türkiye'den yabancı ülkelere yapılan hertürlü a) ticari ve b) bedelsiz ihracatlarda uyulması gereken kural ve sınırları belirlemiştir. İhracat Rejimi Kararları ve ona bağlı Yönetmelikler yanında, ihtiyaçlar ortaya çıktıkça yıl içinde yayınlanan tebliğ, sirküler ve ek yönetmeliklerle ihracat rejim kararları düzenlenir. İhracat Rejimi, genel prensipleri ve esas bazı içermekte; ihracat Yönetmeliği de, uygulamadaki esas ve prensipleri göstermektedir.

Gümrük Kanunu, Yönetmeliği ve Genelgeler, Türkiye'den kesin veya geçici olarak çıkacak ihraç konusu mallarla, yurda gelen mallara, gümrük idarelerince uygulanacak genel esas ve prensipleri ve gümrük vergi, resim, harçlarına ilişkin hükümleri içerir.

Türk Parası Kıymetini Koruma Kanunu, 17 sayılı kararla düzenlenerek, 11.8.1962 de 11.178 sayılı resmi gazetede yayınlanmıştır. Finansal açıdan ihracatçının sorumluluklarını, bankaların sorumluluklarını, taşıma acentalarının sorumluluklarını vb. lerini içeren hükümleri ihtiva eder.

Tesvik Tedbirleri ve Tebliğler ise, teşviklerden yararlanma şartlarını ve izleme yöntemlerini tespit ederek basitleştirmek, formaliteleri azaltmak suretiyle ihracatçıya kolaylık sağlamak amacı ile (TUD) tarafından hazırlanmıştır.

(28) Onursal, Loc.cit.

C. MESLEK KURULUŞLARI VE SORUMLULUKLARI

İhracat işlemlerinin yürütülmesinde, Ticaret Bakanlığına ve ihracatçılara yardımcı olmak amacıyla 3018 sayılı kanun uyarınca meslek kuruluşları kurulmuştur (29). Meslek Kuruluşlarını; 3018 Sayılı Kanun Hükmüne göre kurulmuş olan İhracatçı Birlikleri ile 5590 Sayılı Kanun Hükmüne göre kurulmuş Ticaret Odası, Sanayi Odası ile Ticaret ve Sanayi Odaları olarak tanımlayabiliriz.

Türkiye'den ihraç edilecek ticari nitelikteki malların fiyat kontrolü, tescil ve lisans işlemleri ile ilgili olarak yürürlükteki ihracat rejimi çerçevesinde, Meslek kuruluşları, Ticaret Bakanlığına görevlendirilmişlerdir(30).

Bu kuruluşların tanımları, görevleri ve sorumlulukları kısaca şu şekilde özetlenebilir :

1. İhracatçı Birlikleri

Bu birlikler, 3018 sayılı kanunun 17. maddesine dayanarak İhracat Ruhsatnamesi alınış özel ve tüzel kişilerden meydana gelmek üzere Bakanlar Kurulu Kararı ile kurulurlar (31).

(29) Ibid., s. 80.

(30) Ibid.

(31) Ibid., s. 80-81.

Bu birlikler, İthalatçı ülkelerin istek ve alışkanlıklarına göre mal hazırlanması konusunda, ihracatçılarımızı uyarmak, bu maddelerden gerekli stokların yapılmasını sağlamak, ithalatçı ülkelerin ticari, mali ve genel ekonomik durumlarını ve dolayısıyla fiyatlarını gümrük olarak takip ve ilan etmek, ihracatçılar ve üreticiler arasında işbirliği temin etmek vb. gibi görevleri yerine getirirler.

İhracatçı Birliklere üye olabilmek için 3018 sayılı kanunun aradığı nitelikleri taşımak, birliğin çalışma konusuna giren madde veya maddeler için ruhsatname almak, birliğe giriş aidatı ile yıllık aidatı ödemek gerekmektedir.

Halen ülkemizdeki İhracatçı Birlikleri aşağıda belirtilmiştir (32).

- a. Doğu Vilayetleri Canlı Hayvan İhracatçıları Birliği, Kars
- b. Cennup Vilayetleri Canlı Hayvan İhracatçıları Birliği, Marsin
- c. Garp Vilayetleri Canlı Hayvan İhracatçıları Birliği, İzmir
- d. Ege Mantıkası Kuru Meyve İhracatçıları Birliği, İzmir
- e. Türkiye Tiftik ve Yapağı İhracatçıları Birliği, İstanbul
- f. İzmir Pamuk İhracatçıları Birliği, İzmir
- g. Çukurova Pamuk İhracatçıları Birliği, Adana
- h. Türkiye Zeytinyağı ve Nebati Yağlar İhracatçıları Birliği, İzmir
- l. Türkiye Palamut İhracatçıları Birliği, İzmir
- j. Antep Fıstığı İhracatçıları Birliği, Gaziantep
- k. Antalya İhracatçıları Birliği, Antalya

(32) Yazıcıoğlu, Op.cit., s. 69-70.

1. Ege Tütün İhracatçıları Birliği, İzmir
- m. Ağrı ili Canlı Hayvan, Madde ve Mahsulleri İhracatçıları Birliği, Ağrı
- n. Erzurum İli Canlı Hayvan, Madde ve Mahsulleri İhracatçıları Birliği, Erzurum
- o. Iğdır Canlı Hayvan, Pamuk, Yün, Yapağı, Yaş Meyve ve Yaş Bebz İhracatçıları Birliği, Iğdır.
- ö. Türkiye, Ağaç ve Mamülleri ve Orman Ürünleri İhracatçıları Birliği, İstanbul
- p. Türkiye Orman Ürünleri İhracatçıları Birliği, Mersin
- r. İstanbul İplik, Hambez ve Mensucat İhracatçıları Birliği, İstanbul
- s. Çukurova İplik, Hambez ve Mensucat İhracatçıları Birliği, Mersin
- ş. İzmir İplik, Hambez ve Mensucat İhracatçıları Birliği, İzmir
- t. Türkiye Maden İhracatçıları Birliği, İstanbul.

2. Ticaret Odaları, Sanayi Odaları, Ticaret Ve Sanayi Odaları

Odalar, Meslek hizmetleri görmek, mesleki ahlak ve dayanışmayı korumak, ticaret ve sanayinin genel yararlarına uygun bir şekilde gelişmesine çalışmak amacıyla 5590 sayılı kanun ile kurulmuş, mesleki nitelikte kamu kurumlarıdır (33).

Ticaret ve Sanayi Odası, Oda kurulması istenen bölgelerdeki tüccarların % 60'ının yazılı isteği üzerine Ticaret Bakanlığının izniyle kurulur. Bu odalar, o bölgede kurulmuş ayrı bir sanayi odası mevcut ise Ticaret Odası adını alırlar. Ticaret ve Sanayi Odaları ile Ticaret Odalarının kuruluş ve çalışma alanı belediye sınırlarıdır. Sanayi Odalarının kuruluş ve çalışma alanı ise il sınırlarıdır. Bu sınırlar Ticaret Bakanlığınca genişletilip, daraltılabilir.

Mesleki dayanışmayı korumak, ticaret ve sanayinin genel yararlarına uygun şekilde gelişmesine çalışmak, bölgeleri içinde faaliyetleri ile ilgili incelemeler ve istatistikler yapmak, resmi makamlarca ve üyelerce istenilen bilgilerin ulaştırılmasını sağlamak, ticaret ve sanayie ait belgeleri düzenlemek vb. faaliyetlerde bulunmak, bu odaların başlıca görevleri olarak özetlenebilir.

Bir yerdeki mevcut tüccar ve sanayicilerin mevcut sayısı, olayı yaşatmaya yeterli olmadığı durumlarda, bu kişilerin % 0 nın yazılı isteği ve bağlanmak istedikleri oda meclisinin kabulü üzerine, en yakın odaya bağlanmaları Ticaret Bakanlığının iznine bağlıdır. Buna "ajanlık" olarak katılma denir. Tüccarlar ve sanayiciler bulundukları yerin Odalarına veya ajanlıklarına katılmak zorundadırlar.

3. Meslek Kuruluşlarının Sorumlulukları

Fiyat uygunluğu ve tescil işlemlerinde, Ticaret Bakanlığı tarafından görevlendirilen meslek kuruluşları, önceden ve düzenli bir şekilde olmak kaydıyla, uğraşı konularına giren maddelerin iç ve dış fiyatlarını ayrıca, kendilerince onaylanan tescil beyannamelerini, ihracat beyannamelerinin tuttukları istatistik kayıtlarını belirli devrelerle Ticaret Bakanlığına bildirirler.

Meslek Kuruluşları ihrac lisansları ve tescil belgeleri üzerinde, aşağıda belirtilen değişiklikleri fiili ihracattan önce yapmaya yetkili kılınmışlardır (34).

- a. Lehte fiyat farkları,
- b. Kalite ve/veya ambalaj değişikliği,
- c. Çıkış gümrükleri,
- d. Ülke değişikliği,
- e. Alıcı ve/veya komisyoncu değişikliği
- f. Ödeme şekillerinin kısmen veya tamamen akreditif veya peşin ödemeye çevrilmesi,
- g. FOB değer değişmemek kaydıyla teslim şekli değişikliği,
- h. Maddi hataların düzeltilmesi.

Meslek kuruluşları Bakanlıkça verilen ihrac lisansları ile tescil beyannameleri üzerinde yaptıkları değişiklikleri, derhal Ticaret Bakanlığına bildirmekle yükümlüdürler.

(34) Ibid., s. 83.

İKİNCİ BÖLÜM

İHRACAT ŞEKİLLERİ

İhracat Şekilleri; Genel İhracat Türleri ve Özelliği Olan İhracat Türleri olmak üzere iki grupta incelenebilir. Türkiye'deki ihracat mevzuatına göre kişi veya kuruluşların "ihracatçı" sıfatına sahip olmadan, aşağıda belirtilen ihracat şekillerinden herhangi bir türde ihracat yapabilmeleri olanaksızdır. İhracatımızı düzenleyen Mevzuatta, bu sifata nasıl sahip olunabileceği belirtilmiş ve ihracatçı tanımlanmıştır. 8/4040 Sayılı İhracat Rejimi (1982) ve İhracat Yönetmeliğine göre, ihracatçı; İhracat Belgesi veya İhracat Belge ve Ruhsatnamesi'ne sahip olan ve ilgili diğer kanunlara göre ihracat yapmasına bir engel bulunmayan özel ve tüzel kişidir.

Ayrıca, sözkonusu Mevzuatta, yapılmak istenilen ihracatın türüne göre, ihracatçıdan neler beklenildiği, ihracatın yapılabilmesi için gerekli şartlar, vb. istek ve koşullar açıklanmıştır.

Aşağıdaki bölümde, Genel ve Özel İhracat Türleri kısaca anlatılmaktadır.

A. GENEL İHRACAT TÜRLERİ

İhracat yapabilmek için, malın türüne, sevk edileceği ülkeye ve ihrac şekline göre bir kısım mercilerden izin alınması gerekir. Bu durumda ihracat, izni verecek merciye göre aşağıdaki şekillerde yapılır (35).

1. Ticaret Bakanlığının İznine Bağlı İhracat
2. Lisansa Bağlı İhracat
3. Tescile Bağlı İhracat
4. Serbest İhracat

Yukarıdaki ayırında sözü edilen ihracat şekilleri kısaca şu şekilde incelenebilir.

1. Ticaret Bakanlığının İznine Bağlı İhracat

İhracat Mevzuatı ve İhracat Rejimi Kararları ile İhracat Yönetmeliğinde, ihracatın Ticaret Bakanlığı'nın iznine bağlı olmuş şartları ve bu durumda ihracat tarafından yapılması gerekenler belirtilmiştir. Aşağıda sıralanan durumlarda ihracat, "Ticaret Bakanlığı'nın iznine" bağlı olmaktadır (36).

- i) İthalat rejimi kararı ve karara ek yönetmelik ile sirkülar hükümlerine göre, ithalatı yapılmış malların ihracı.

(35) Yazıcıoğlu, Op.cit., s. 7-9.

Onursal, Op.cit., s. 84.

(36) Yazıcıoğlu, Op.cit., s. 7-8.

- ii) Bedelsiz olarak ithali yapılan veya hibe yardım ve benzeri düzenlemelerle ithalatı yapılan malların ihracı.
- iii) ihracı yapıp da alıcısına teslimi gerçekleşmediğinden veya alıcısına teslimi gerçekleştikten sonra Uluslararası Gözetme ve Kontrol firmaları tarafından, kalite değişikliği ya da düşüklüğü saptandığından; geri getirilen, geri getirileceği taahhüde bağlanan, geri getirilmesinde ekonomik yarar görülmeyen veya başka koşullarla satışına izin verilen mallar karşılığı yapılan ihracat.
- iv) Kesin satışı yapıp da alıcısına yurt dışında işlem gördükten veya ambalajlandıktan sonra teslim edilecek malların ihracı.
- v) Geçici ihracat.
- vi) Uzun süreli ve düzenli ilişki kurmaya yönelik anlaşmalar.
- vii) Transit Ticareti.
- viii) Reeksport ticaret.

2. Lisansa Bağlı İhracat

İhracat Rejimi Kararı (1982), İhracat Yönetmeliğine göre, Lisans; ülke ekonomisinin ihtiyaçları ile iç ve dış piyasa şartları ve satışın yapıla-

cağı piyasa durumu ve Türkiye ile olan ticari ve ekonomik ilişkileri gözönünde tutularak, Bakanlıkça verilen ihraç müsadresi olmaktadır. Aşağıda sıralanan durumlarda ihraçat, Ticaret Bakanlığı'ndan sağlanacak lisansa bağlı olmaktadır (37).

- i) İhraçat Rejimi Kararına ekli listede belirtilen malların ihracı.
- ii) Alivire satışlar (Tarım ürününden ilk mahsul elde edilmeden bağlantı kurulan satışlar).
- iii) Aramızda ildi taraflı ticaret ve serbest döviz esasına dayanan ticaret ve ödeme anlaşması bulunan ülkelere, bu anlaşmalar çerçevesinde yapılacak ihraçat (bu ülkelere konvertibl döviz karşılığı yapılacak ihraçat hariç).

3. Tescille Bağlı İhraçat

Söz konusu rejim ve yönetmeliğe göre, Tescil ise; malın fiyatının iç ve dış piyasa fiyatlarına uygunluğundan başka, ihraçat yapılan piyasanın özellikleri, teslim süresi, malın nitelik ve kalitesi, miktarı, satış şartları ve benzeri şartlar gözönünde tutularak, fiyat uygunluğunun tespiti suretiyle, Bakanlık veya Bakanlıkça görevlendirilen tescil mercilerince verilen ihraç müsadresi-
dir. "Tescil Mercii" Bakanlıkça tescille görevlendirilen meslek kuruluşlardır.

(37) Ibid.

Aşağıda sıralanan durumlarda ihracat, Tescile bağlı olarak yapılmaktadır (38).

- i) Aramızda serbest döviz esasına dayalı özel anlaşma bulunan ve Tescile bağlı ülkeler olan Bulgaristan, Polonya, Romanya, Macaristan, Çekoslovakya ve Doğu Almanya'ya yapılacak ihracat.
- ii) Konsinyasyon ve Müşterek hesap yolu ile ihracat.
- iii) Kredili ihracat.
- iv) Yurt dışında serbest bölge veya gümrüksüz antrepolardan yapılacak ihracat.

4. Serbest İhracat

Serbest ihracat ise, İhracat Yönetmeliğinin 18. maddesinde tanımlandığı üzere, ilk üç şekle bağlı olmayan ve herhangi bir merciden izin alınmadan yapılan ihracattır (39).

Bu konuda belirtilmesi gereken önemli bir nokta da "Serbest ihracat" ile "İhracat Serbestliği" kavramlarının farklı anlamları içerdiğidir. "İhracat Serbestliği" kavramı; ihracatı, kanun, kararname ve yönetmeliklerle yasaklanmış olan malların dışında kalanların ihracatının, İhracat Rejimi Kararı ve buna

(38) Ibid., s. 8-9.

(39) Ibid., s. 7.

ilişkin yönetmelik hükümleri çerçevesinde serbest olduğunu açıklamaktadır (40).

B. ÖZELLİĞİ OLAN İHRACAT TÜRLERİ

İhracat şekillerinin, belirtilen bu genel gruplamasının yanısıra, özelliği olan ihracat türleri de vardır. Bunlar kısaca aşağıdaki gibi açıklanabilir (41) :

1. Türk Parasını Koruma Mevzuatı Uyarınca Yapılacak İhracat

İhracat Rejimi Kararlarında (1982) belirtilmiş bulunan, kıymetli madenler, kıymetli taşlar ve kıymetli eşyaların ticari amaçla ihracatının, Maliye Bakanlığı'nın ön izniyle ve buna dayanarak yayımlanacak ihracat Yönetmeliği hükümlerine göre yapılabilen özel bir ihracat türüdür.

2. Anlaşmalı Ülkelere Yapılan İhracat (Kliring Anlaşmalı İhracat)

Aramızda iki taraflı ticaret ve serbest döviz esasına dayanmayan ödeme anlaşması bulunan anlaşmalı ülkelere (Arnavutluk ve S.S.C.B) yapılabilen, lisansa bağlı özel bir ihracat türüdür.

(40) , 1982 İhracat Rejimi Kararı, (Karar Sayısı 8/4040,) , s. 2.

(41) Ibid., s. 8-10, 15-18.

"Serbest Döviz" ise T.C. Merkez Bankası tarafından alım-satım konusu yapılan konvertibl dövizlerdir.

3. Konsinyasyon veya Müsterek Hesap Yollu İhracat

Konsinyasyon yoluyla ihracat; kesin satışta bulunmadan, dış alıcılara, komisyonculara, yabancı ülkelerde kurulu şube veya temsilcilikler adına, emneten mal gönderilmesidir.

Müsterek Hesap Yoluyla İhracat ise, ihracatçıya asgari bir satış fiyatı garanti edilen ve bu fiyatla satış fiyatı arasındaki farkın masrafları düşüldükten sonra kalan kısmının ihracatçı ile alıcı arasında paylaşması esasına dayanan konsinye ihracattır.

4. Kredili İhracat

Mal bedellerinin, malın alıcısının eline geçmesinden sonra ve İhracat Yönetmeliğinde belirtilen normal süreleri aşacak şekilde ödenmesine imkan veren bir satış şeklidir.

5. Yurt Dışında Serbest Bölge veya Gümrüksüz Antrepolardan Yapılacak İhracat

Kesin satışı yapılmadan yurt dışındaki serbest bölge veya gümrüksüz antrepolara gönderilen ve kesin satışı daha sonra yapılan, esas ve usulleri

Ticaret Bakanlığı'ınca belirlenen özel bir ihracat türüdür.

6. Gecici İhracat

Az veya çok bir işçilik görmek üzere yabancı ülkelere ham veya yarı mamül madde ihracının konu olduğu ihracat türüdür.

7. Bedelsiz Ticari İhracat

Karşılığında herhangi bir bedel alınmadan yapılmasına izin verilen özel bir ihracat türüdür. Bedelsiz olarak yurt dışında, uluslar arası fuar ve sergilere katılmak üzere, ticari teammüllerine uygun olarak gönderilen hediyeler, numune eşyalar gibi mamüller bu özel ihracat türü kapsamına girerler. Bu tür ihracat istisna kabul edilmektedir.

8. Bedeli Türkiye'de Peşin Döviz ile Ödenmiş Malların İhracı

Bu ihracat türüne özellik kazandıran nokta, mal bedelinin; çeşitli şekillerde (efektif - nakit döviz, traweler, çek, Red Clause Akreditif, alıcının özel çeki) peşin olarak ödenmesidir.

9. Kesin Satışı Yapıldıktan Sonra Yurtdışında İşlem Görerek Alıcısına Teslim Edilecek Malların İhracı

Bu tür ihracata özellik kazandıran nokta ise, malların yurt dışında işlem görüldükten sonra alıcısına teslim edilmesidir (Genelde ise, mallar tamamen

tamamlanıp, ambalajlanıp ihraç edilmektedirler).

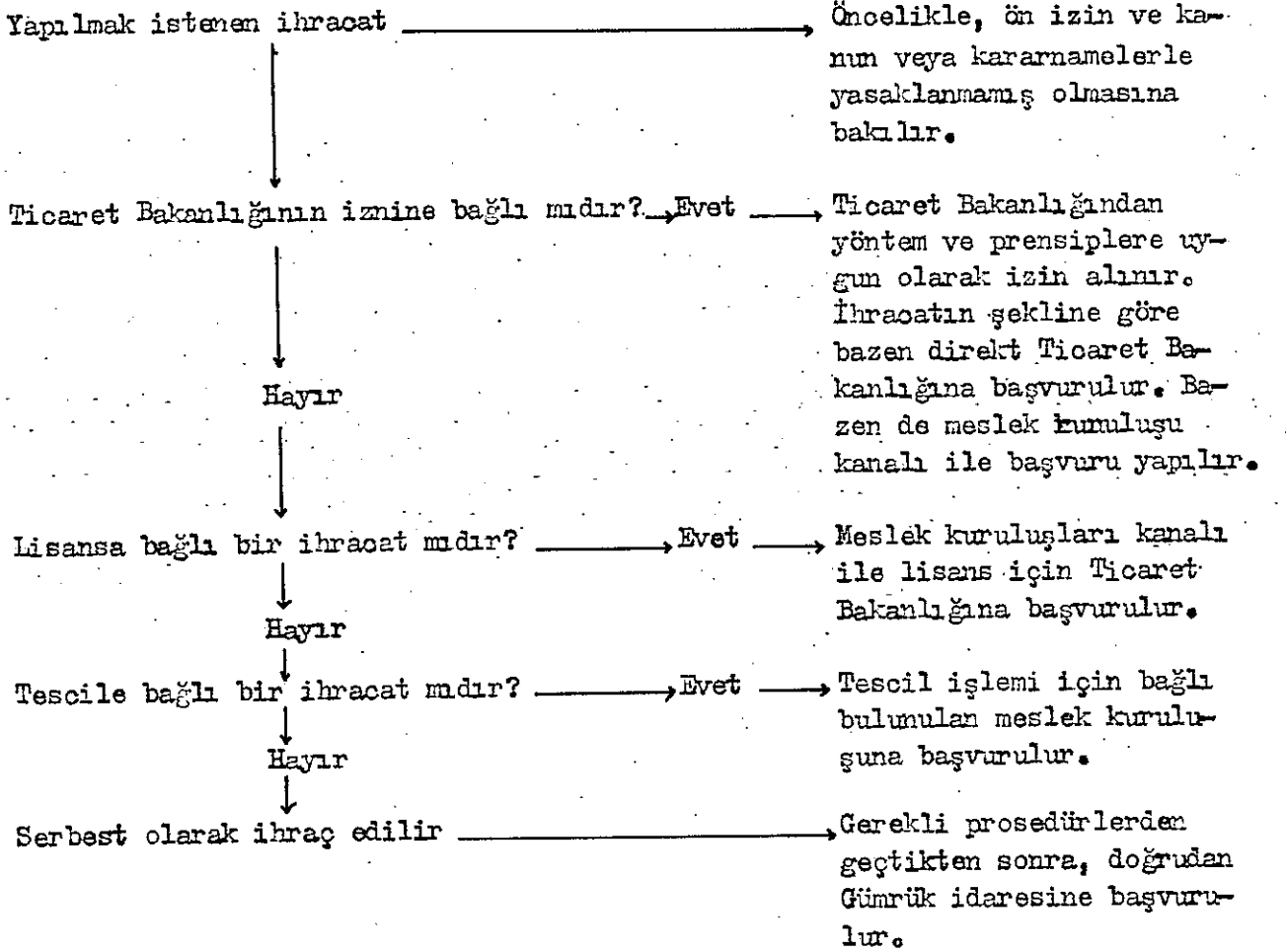
10. Sınır Ticareti

Sınır ülkeleri ile yapılan veya yapılacak olan anlaşmalar çerçevesinde sınır ticaretine dair usul ve esasların Ticaret Bakanlığı'na tespit edildiği ve "Sınır Ticareti Yönetmeliği" hükümlerine göre yürütüldüğü özel bir ihracat türüdür.

11. Transit Ticaret

Türkiye'ye net döviz girdisi sağlanması kaydıyla, kendi kaynaklarımızdan döviz tahsis edilerek veya edilmeksizin, satın alınan yabancı menşeli malların transit veya doğrudan doğruya bir başka ülkeye satımına dair usul ve esasların Ticaret Bakanlığı'na tespit edildiği ve "Transit Ticaret Yönetmeliği" hükümlerine göre yürütüldüğü özel bir ihracat türüdür.

TABLO: 6 - İHRACAT ŞEKİLLERİ BAKIMINDAN İZLENEBİLECEK YOL

C. İHRACATIN GERÇEKLEŞTİRİLMESİ KİSTASLARI

Bu kıstas, taahhüt edilen ihracat tutarının belirtilen oranlarda gerçekleştirilmesine bağlı olarak aşağıdaki şekilde sınıflandırılabilir (42).

Taahhüt edilen ihracatın tutar olarak ;

- % 94'i (dahil) gerçekleştigi takdirde, ihracat tam gerçekleştirilmiş sayılmaktadır.
- % 50-95 (hariç) gerçekleştigi takdirde, ihracat kısmen gerçekleştirilmiş sayılmaktadır.
- % 49'un altında gerçekleştirilirse, ihracat hiç gerçekleştirilmemiş sayılmaktadır.

(42) Yazıcıoğlu, Op.cit., s. 9-10.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İHRACATI TEŞVİK TEDBİRLERİ

İhracatı teşvik tedbirleri, çeşitli vergi iade, istisna ve muafiyetler ile kredi ve döviz olanaklarından oluşmaktadır (43).

Ülkemizde, ihracatın arttırılması ve ihracata yönelik sanayileşmenin gerçekleştirilmesi amacıyla devlete alınan ihracatı özendirici tedbirleri (önlemleri); bürokratik formalitelerin azaltılması ve basitleştirilmesi ile ilgili tedbirler ile, ihracatın parasal yönden teşviki ile ilgili tedbirler olarak başlıca iki grupta gösterebiliriz (44).

İhracatta karşılaşılan bürokratik formalitelerin azaltılması ve basitleştirilmesi ile ilgili olarak alınan tedbirler şöyle sıralanabilir :

i) İhracat serbestliği

ii) Döviz getirme sürelerinin uzatılması ile kambiyo hesaplarının kapatılmasına ilişkin daha liberal prensiplere bağlanması

iii) Karayolu ile yapılan ihracatın denizyoluyla yapılana benzer şekilde kolaylaştırılması

(43) Bali, O.Orhan. "İhracatı Teşvik Tedbirleri ve Uygulama Esas ve Usulleri", İhracat Semineri, (İstanbul, İstanbul Ticaret Odası Yayını Seminerler Dizisi, No. 9, 1981), s. 139.

(44), İhracatı Teşvik Tedbirleri, Op.cit., s. 6.

- iv) İhracat bedellerinin tahsilinde günün ihtiyaçlarına uygun yeni yöntemlerin kabul edilmesi.

İhracatın mali bakımından teşviki ile ilgili olarak, ülkemizde uygulanmakta olan tedbirler ise, altı grupta sıralanabilir :

- i) Kredilere ilişkin teşvikler
- ii) Vergilere ilişkin teşvikler
- iii) İthalat için döviz tahsisi ve transfer kolaylıkları
- iv) Geçici kabul rejimi ile ilgili teşvikler
- v) Özellikle ihracat işlemleri ile ilgili teşvikler
- vi) Orman sanayi ürünleri ihracatının teşviki.

A. KREDİLERE İLİŞKİN TEŞVİKLER

İhracatı teşvik tedbirlerinden kredilere ilişkin teşvikler özellikle ihracat kredileri tezin esas ağırlıklı kısmını teşkil ettiğinden, daha ayrıntılı biçimde incelenmek üzere sonraki bölüme bırakılmıştır. Öncelikle, diğer teşvikler ve özendirici önlemler, kısaca incelenecektir.

B. VERGİLERE İLİŞKİN TEŞVİKLER

İhracatla vergi iadesi, Türk sınai mamullerine ihraç gücü kazandırılması ve dış pazarlarda fiyat bakımından rekabet edilebilmesi için bu mamullerin bünyesine ve maliyetini yükselten, vergi, resim, harç ve benzeri yüklerin kısmen ya da tamamen giderilmesi veya hafifletilmesi sistemidir. Buna göre, ihracatta vergi iadesi bir sübvansiyon sistemi değildir (45).

Bir ihraç mamulüne, vergi iadesi verilebilmesi için, bu mamulün bünyesinde vergi, resim veya harcın bulunması gerekir. Mamulün dış pazarlarda rekabet gücü kazanabileceği oranda yapılabilecek vergi iadesi vergi yükünün tamamından fazla olamaz (46).

(45) Bali, Loc.cit.

(46) Ibid.

İhracatımızın gelişimini sağlamak amacıyla, bu konu ile ilgili bazı mevzuat düzenlemeleri yapılmıştır (47):

Yapılan bu yasal düzenlemeleri ;

1. Vergi, resim ve harç istisnası,
2. İhracatta vergi iadesi,
3. Diğer vergi muraflık ve istisnaları

şeklinde olmak üzere üç grupta toplayabiliriz.

1. Vergi, Resim, Harç Ve İstisnası (48)

Kuruluşlarındaki ihracatı teşvik mevzuatına göre, ihracat kredileri, ihracatta ilişkin işlemler, ihracatı teşvik belgesine dayanarak ihracata hazırlık için yapılan hertürlü alımlar ve ithalat, ihracat sayılan durumlar ile ilgili olarak bankaların, sigorta şirketlerinin, noter, tapu ve diğer kuruluşların yapmış oldukları bütün hizmetler ve işlemler hertürlü vergi, resim ve harçtan istisna edilmişlerdir.

İhracatı Teşvik Fonu Kredileri ile Merkez Bankası'nın ihracat reeskont kredileri de ihracat kredileri kapsamına katılmaktadır. İhracat kredileri için "Faiz Farkı İadesi Fonu" ndan yapılan faiz farkı ödemeleri de gider vergisi

(47), İhracatı Teşvik Tedbirleri, Op.cit., s. 20.

(48) Ibid., s. 20-21.

muafliğından yararlandırılmaktadır.

Vergi resmi ve harç istisnası, belgesiz ihracat kredilerine, hiçbir merviden belge almaya gerek olmaksızın, belgeli ihracat kredilerine ise, DPT (TUD)'den "İhracatı Teşvik Belgesi" alınmak koşulu ile uygulamaktadır. Diğer taraftan, orta vadeli ihracat garantili yatırım kredilerinde DPT (TUD)' yatırım Teşvik Belgesi ve ayrıca bu belgeye dayanarak "Orta ve Uzun Vadeli İhracat Garantili Yatırım Kredilerinde Vergi, Resim ve Harç İstisnası Belgesi" alınması gerekmektedir.

İhracat, İhracatı Teşvik Mevzuatı esasları dairesinde kısmen veya tamamen gerçekleştirilmediği durumlarda, daha önce tahsil edilmemiş olan vergi, resim ve harçlar, alınmış olan sözleşmeye dayanarak ihracatçıdan istenmektedir.

Bunlardan başka, ihracatta vergi, resim ve harç istisnalarından hangi durumlarda yararlanılabileceği ve gerekli olan işlemler konu ile ilgili kanun, kararname ve tüzüklerde belirtilmişlerdir.

2. İhracatta Vergi İadesi (49)

İhracatta vergi iadesi, ihraç edilen veya ihraç edilmiş sayılan mamullerin bünyesine giren vergi, resim ve harçlarla benzeri etki yapan diğer mali yüklerin, söz konusu mamullerin ihracından veya devrinden sonra ithalatçılara ödenmesidir.

(49) Ibid., s. 22-23.

Böylece bu sistemle, kısa vadede ürünlerimize dış piyasalarda rekabet gücü kazandırılması, uzun vadede ise ihracat mallarımızın karışımının sanayi ürünleri lehine değiştirilmesi öngörülmektedir.

İhracatta vergi iadesi, bir sübvansiyon sistemi olmaktan çok ihracat edilen veya ihracat edilmiş sayılan mamulün maliyetini etkileyen mali yükleri aşmıyacak şekilde bu yüklerin tamamını veya bir kısmını giderecek ölçülerde uygulanmaktadır. Bu nedenle söz konusu teşviki, ihracatta bir sübvansiyon veya prim sistemi olarak değerlendirmemek gerekir.

Vergi iadesi yapılacak malların listeleri DPT'nin teklifi üzerine Bakanlar Kurulu tarafından kararlaştırılarak açıklanmaktadır.

İhracat edilecek mamul ihracatta vergi iadesi listelerinde (kati veya geçici) yer alıyorsa, bulunduğu listenin vergi iadesi oranından yararlanır. Yırlıklıdaki iade oranları en fazla % 15 ile en az % 5 dir. Ancak bir yılda en az 3,5 milyon dolarlık ihracat gerçekleştirenlere bu oranlar % 5 arttırılarak uygulanmaktadır (50). Kat'i vergi iadesi oranları Bakanlar Kurulu Kararnamele-ri ile, geçici vergi iadesi oranları ise avans niteliğinde olup, % 5'i geçmek üzere DPT (TUD) tarafından tespit ve ilan edilir (51).

Vergi iade listelerinde bulunmayan mamullerin, bu listelere alınması için, TUD'den alınacak formların gereken şekilde tamamlanarak incelenmesi için

(50) Bali, Op.cit., s. 140.

(51), İhracatı Teşvik Tedbirleri, Loc.cit.

TUD'ne başvurmaları gerekir. İncelemeler sonucunda uygun görülürlerse, yayınlanacak bir tebliğle Geçici vergi iadesi listelerine alınır. Söz konusu mamullere % 5'den daha yüksek vergi iadesi yapılması uygun görülüyorsa, kat'i vergi iadesi listelerine alınmasını sağlamak için, önerinin Bakanlar Kuruluna yapılması gerekir (52).

İhracatta vergi iadesi alabilmek için ihracatın tamamen gerçekleşmesinden sonra, konu ile ilgili kanun, kararname ve tüzüklerde belirtilen, gerekli belgelerle herhangi bir aracı banka şubesine müracaat edilmesi gerekir.

3. Diğer Muaflık Ve İstisnalar

Vergilere ilişkin Teşviklerden açıklananların dışında kalan diğer muaflık ve istisnaları da üç grupta inceleyebiliriz (53) :

a. İstihsal vergisi ile ilgili muaflık

Yürürlükteki Gider Vergileri Kanunu'na göre ihraç edilen mamuller için istihsal vergisi bağışıklığı uygulanmaktadır. Söz konusu yasa hükümleri gereğince, son teslimde istihsal vergisine tabi mamuller, ihraç sırasında vergiye tabi tutulmamaktadır.

(52) Bali, Loc.cit.

(53), İhracatı Teşvik Tedbirleri, Op.cit., s. 28-30.

Son teslimde istihsal vergisine tabi bir mamulü vergisi ödenmiş olarak satın alıp ihraç edenlere, ihracatın gerçekleştiği tarihten itibaren altı ay içinde DPT (TUD)'ne başvurulması kaydıyla ödenmiş olan istihsal vergisinin iadesinden yararlanılması mümkündür. Ayrıca ihracatta vergi iadesi listelerinde yer almayan istihsal vergisine tabi mamuller, yalnızca Gider Vergileri Kanununa göre vergi iadesinden yararlanabilmektedirler.

b. Gümrük muafiyeti

İhracatçıların kendilerinin ya da yan sanayicilerinin, ihracatı Teşvik Mevzuatı gereğince, ihracını taahhüt ettikleri mamullerin yapımında kullanacakları ham ve yardımcı maddelerin ve bu malların ihracında kullanacakları ambalaj malzemelerinin ithalatı, 474 sayılı kanunun KHK/33 ile değişik 2. maddesi uyarınca gümrük vergisi ve buna bağlı diğer vergi ve resimlerden (ithalde alınacak damga resmi dahil) muaf tutulmuştur.

c. Kurumlar vergisi istisnası

Sanayi ürünleri ihracatı ile yaş meyve, sebze ve su ürünleri ihracatından elde edilecek kazancın, belli oranlardaki bölümü, kurum kazançlarından istisna edilmiştir.

Kurumlar vergisi istisnası, esas olarak imalatçı ihracatçılara uygulanmaktadır. Ancak, ihracatın gümrük çıkış beyannamesi ile belgelenmesi kaydıyla, üreticiler tarafından ihracatçılara yapılan satışların da yıllık

ihraaat miktarının hesabında bu üreticiler tarafından yapılan ihracat olarak kabulü edilmesi olabilmektedir. İmalatçı ile ihracatçı arasına başka bir firmanın girmesi durumunda ise, üretici bu istisnadan yararlanamamaktadır.

Diğer vergi muaflık ve istisnalarından yararlanma şekilleri ve gereken belgeler, işlemler; konu ile ilgili olarak belirtilmiş bulunan kanun kararname ve tüzüklerde açıklanmış bulunmaktadır.

C. İTHALAT İÇİN DÖVİZ TAHSİSİ VE TRANSFER KOLAYLIKLARI

1. İthalat İçin Döviz Tahsisi

İhracatçılara, ihracını taahhüt ettikleri mamullerin üretimi amacıyla gerekli olan ithal girdisi hem ve yardımcı maddelerle, ambalaj malzemelerinin ve işletmelerinin gereksinimi olan mallarla tesislerine gerekli olan yatırım mallarının ithali için "İhracatı Teşvik Kotası" ndan döviz tahsis edilebilmektedir. Bu tahsis, imalatçı üretici - ihracatçıya yapıldığı gibi üretici-ihracatçının ve ihracatçının yan sanayicisine de aynı şartlarla yapılmaktadır (54).

Tahsis edilen dövizin transfer önceliği bulunmaktadır ve tahsis edilen döviz karşılığında taahhüt edilmiş olan ihracatın da serbest dövizli yapılması

(54) Bali, Op.cit., s. 146.

gerekmektedir. Hiçbir durumda ithali yasaklanmamış olan mamuller için döviz tahsis edilmemektedir (55).

İhracatı Teşvik Mevzuatına göre, ihracatı Teşvik belgesi olan ihracatçılara ithalat amacıyla yapılacak ihracat; (ihracattan önce) ve yapılmış ihracat (ihracattan sonra) karşılığında olmak üzere iki şekilde döviz tahsisi yapılmaktadır (56):

a. İhracattan önce döviz tahsisi

Taahhüt edilen ihracat karşılığında peşin verilen dövizlerle, ihraç edilecek mamulün bünyesine giren miktarla sınırlı olmak üzere, hammadde, yardımcı madde ve ambalaj malzemezi ithal edilmektedir. İhracattan önce işletmenin gereksinim duyduğu mallarla, tesislere eklenecek yatırım malları için de döviz verilir. Yatırım malları için verilecek dövizle, sadece taahhüt edilen ihracat partisi için gerekli görülen ve hemen karşılanması gereken makina, teçhizat ithal edilebilir (57).

İhracatı Teşvik Belgesi ile ihracattan önce tahsis edilecek döviz miktarı toplamı, ihracatı taahhüt edilen malların net FOB değerinin % 60'ını geçmemektedir (58).

(55) Ibid.

(56), İhracatı Teşvik Tedbirleri, Loc.cit.

(57) Bali, Op.cit., s. 147.

(58), İhracatı Teşvik Tedbirleri, Op.cit., s. 33.

b. İhracattan sonra döviz tahsis

İhracattan önce alınan dövizler toplam, taahhüt edilen ihracattan çıkarıldıktan sonra, kalan kısmın en çok % 50'si ihracatçılara, imalatçı ihracatçılara ve bunların yan sanayicilerine tahsis edilebilmektedir (59).

İhracattan önce tahsis edilen miktar kadar dövizin ihracat karşılığı Türkiye'ye gelmesinden sonra, taahhütle ilgili olarak getirilecek dövizlerin, yukarıda bahsidilen % 50 sınırları içinde olmak koşulu ile ihracattan sonra tahsis yapılabilmektedir.

İhracattan sonra verilen bu dövizler ile ihracatçıların ya da yan sanayicilerinin gereksinimi olan yatırım malı, hammadde yardımcı madde, ambalaj ve işletme malzemesi ithali yapılabilmektedir (60).

Döviz tahsisleri, mevcut ithalat rejimi çerçevesinde serbestçe ve yetkili bankalar aracılığı ile kullanılabilmektedir (61).

Döviz tahsislerinde değişen oranlarda alınan teminat genellikle tahsis edilen dövizin % 10'unu olmaktadır. Bu oranla TUD tarafından yükseltip indirilebilmekte ve teminat şekli değiştirilebilmekte ve teminat yerine ödeme taahhütnamesi de alınabilmektedir (62).

(59) Bali, Loc.cit.

(60), İhracatı Teşvik Tedbirleri, Op.cit., s. 34.

(61) Bali, Op.cit., s. 148.

(62), İhracatı Teşvik Tedbirleri, Loc.cit.

İzin belgesinin süresi içinde, bu belgede yazılı dövizin tamamının Türk parası karşılığı üzerinden tesis edilen teminat nakit, devlet tahvili, veya banka teminat mektubu şeklinde olabilmektedir.

2. Transfer Önceliği

"Merkez Bankası" tarafından öncelik tanınmış olan ihracatla ilgili döviz tahsislerini şu şekilde gruplayabiliriz (63):

a. İhracatı Teşvik Belgesi'ne dayanarak yapılan ve yapılacak ihracat (Geçici kabul yoluyla yapılacak ithalat dahil) karşılığı verilen döviz tahsisleri.

b. İhracatçıların ambalaj gereksinimlerini karşılamak üzere, ithalat resmi hükümleri çerçevesinde, yapacakları, ithalat için verilen döviz tahsisleri.

c. Transit ticareti yoluyla yapılacak ithalat için verilen döviz tahsisleri.

3. İhracat Dövizlerinden Mahsup Veya Ödeme

İhracatı Teşvik Belgesine dayanarak taahhüt edilen ihracattan sağlanan dövizler, ihracatçıların, ve/veya yan sanayicilerinin bu belgede belirtilen

ithalat bedellerinin ve giderlerinin mahsup veya ödenmesinde kullanılabilir. Bu ithalat bedelleri ve giderleri ise şunlardır (64):

a. İthal ihtiyaçları.

b. Hertürlü ithal ihtiyaçlarında kullandıkları dış kredilerin anapara, uluslararası bankacılıkta geçerli oranda faiz, komisyon ve giderleri.

c. Bedelleri parça parça kullanılarak dış kredilerden karşılanarak ithal edilen giderlerle imal edilecek mamullerin ihracından sağlanan dövizler karşılığında, ihracatı teşvik belgesi çerçevesinde yapılan ithalatın bedelinin ödendiği dış kredinin anapara taksitleri ile uluslararası bankacılıkta geçerli oranda faiz, komisyon ve giderleri.

4. İhracat Dövizlerinin Serbestçe Transferi Veya Devri

Sanayi mamulleri ile yaş meyve ve sebze, su ürünleri ihraç edenlerin ya da Gümrük Mevzuatı uyarınca geçici kabul yoluyla ihracat yapanların yurda getirdikleri ihracat dövizlerinin belli oranının, kendi üretim ve faaliyetleri ile ilgili ihtiyaçlarını karşılamak üzere, bu firmaların kendilerinin ya sanayicilerinin ve diğer sanayicilerin yapacakları ithalat ile ilgili mal bedellerinin transferlerinde kullanılması olanağı sağlanmış bulunmaktadır (65).

(64) Ibid.

(65) Ibid., s. 37.

İhracatçıların, bu şekilde kullanabilecekleri ya da devredebilecekleri dövizlerin tutarı, getirdikleri ihracat dövizini FOB/net miktarının; sanayi ve maden ihracatında % 50'sini, yağ meyve, sebze ve su ürünleri ihracatında ise % 10'u geçemez (66).

Ayrıca, ihraç edilen ürünlerin türüne göre, ya "Sanayi Mamulleri Listesi" nde ya da Yağ Meyve, Sebze ve Su Ürünleri Listesi" nde bulunması ve yapılmak istenen ihracatın serbest döviz karşılığında yapılmış olması gerekmektedir.

D. GEÇİCİ KABUL REJİMİ İLE İLGİLİ TEŞVİKLER

Geçici kabul rejimi, Gümrük Kanunu ile öngörülen bir ihracatı teşvik olup, uygulanması DPT (TUD) tarafından yürütülmektedir.

Geçici kabul, döviz tahsisi yoluyla bedeli ödenerek, ya da bedelsiz olarak yurt dışından getirtilecek ham ve yarı mamul maddelerden ülke içinde başka maddeler katılmış olsun veya olmasın tamamlayıcı veya değerlendirici az veya çok işçilik gördükten sonra elde edilecek mamulün (veya yarı mamulün) en geç 2 yıl içinde yurtdışına çıkarılması işlemidir (67).

(66) Ibid.

(67) Ibid., s. 39.

Geçici kabul DPT (TUD)'den önceden izin (ihracatı Teşvik Belgesi) alınması suretiyle yapılabilir. İhracatçıların izin almak için ihracat projesi ile DPT (TUD)'ne başvurmaları gerekmektedir. Geçici kabul rejiminden yararlanarak yapılan ihracattan gelen dövizlerin % 50'si ihracatçılara tahsis edilebildiği gibi diğer yollardan yapılan ihracatlardan gelen dövizler de geçici ithalat için tahsis ve öncelikle transfer edilebilir (68).

E. ÖZELLİKLİ İHRACAT İŞLEMLERİ İLE İLGİLİ TEŞVİKLER

1. Garantisiz Ticari Borçların Fason İmalatla Ödenmesi

Garantisiz ticari borçların fason imalat tasfiyesi amacıyla yapılacak ihracat da teşvik edilebilmektedir. Türkiye'ye ihraç ettikleri malların bedellerini ülkemizdeki sanayi tesislerinde fason olarak üretmek suretiyle tahsil etmek isteyen yabancı firmalar, yerli imalatçı - ihracatçı firmalar ile anlaşma yapabilmektedirler (69). Bunun için (70);

a. İhraç edilecek mamulün bünyesine giren ham ve yardımcı maddeler, alacaklı yabancı firma tarafından geçici ithal yoluyla bedelsiz olarak gönderilebilir.

(68) Bali, Op.cit., s. 150.

(69), İhracatı Teşvik Tedbirleri, Op.cit., s. 41

(70) Bali, Loc.cit.

b. Alacaklı yabancı firma, bu maddeler yerine döviz olarak bedelini gönderdiği takdirde, üreticiye geçici ithal karşılığı döviz tahsisi yapılabilir.

c. İhraç edilecek mamulün bünyesine giren ithal girdilerinden yerli temin edilemeyen kısmının ithali için 8/182- sayılı ihracatı teşvik kararına göre döviz tahsis edilebilir.

Sözkonusu imalatçı - ihracatçı firmaların garantisiz ticari borca karşılık, üretimde bulunabilmeleri için, yabancı alacaklı firma ile yaptıkları sözleşmeyi de eklemek suretiyle hazırlayacakları ihracat projesi ile DPT (TUD) ne başvurarak ihracatı teşvik belgesi almaları gerekmektedir. Bu firmaların ihracatı teşvik belgesi alabilmeleri için, fason üretimin atıl kapasiteden faydalanarak yapılması, ve ihracat taahhütlerine ek bir miktar olması, koşullarının gerçekleşmesi gerekmektedir (71).

2. İhraç Sayılan Satış ve Teslimler

Yurt içinde mal satışı ve hizmet şeklinde yapılan bazı işlemler, ihracat sayılarak ihracatı teşvik tedbirlerinden yararlandırılmakta ve bu işlemlerin kapsamı, ihracatı teşvik mevzuatında belirtilmektedir (72).

(71), İhracatı Teşvik Tedbirleri, Loc.cit.

(72) Ibid., s. 43.

İhracatı Teşvik Mevzuatında belirtilen ihracat sayılan "İşlemler", vergi, resim ve harç istisnası, faiz farkı ödemesi, ihracattan önce ve ihracattan sonra döviz tahsisi, gümrük muafiyeti ve ihracatta vergi iadesi teşviklerinden yararlandırılır (73).

Mevzuatta belirtilmiş olan işlemlerin, teşvik tedbirlerinden yararlanabilmesi için DPT (TUD)'den ihracatı teşvik belgesi alınmış olması ve söz konusu işlemlerin serbest döviz karşılığında yapılmış olması gerekmektedir (74).

F. ORMAN SANAYİİ ÜRÜNLERİ İHRACININ TEŞVİKİ

Orman sanayii ürünlerinin ihracatı, diğer teşvik tedbirleri yanında, kamu kuruluşları (:Orman Genel Müdürlüğü, Orman Ürünleri Sanayii Genel Müdürlüğü, Sümerbank MKE ve SEKA) tarafından üretilen oduna dayalı ham ve yardımcı maddelerin bu ürünlerin ihracatçılarına ihraç baz fiyatları üzerinden öncelikle satışı suretiyle de teşvik edilmektedir. Söz konusu kamu kuruluşlarının iç piyasa tahsis fiyatlarına nazaran uğradıkları gelir kaybı, özel bir fondan karşılanmaktadır (75).

Fiyatlar her yıl ocak ayında dünya, piyasa fiyatları esas alınarak tespit edilmekte, ve yıl sonuna kadar sabit tutulmaktadır (76).

(73) Ibid., s. 44.

(74) Ibid., s. 44-45.

(75) Ibid., s. 46.

(76) Bali, Op.cit., s. 151

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KREDİLERE İLİŞKİN TEŞVİKLER

Kredilere ilişkin teşvikler; ihracat kredileri, bankalar için zorunlu ihracat plasmanı oranı, tercihli munzam karşılık oranı, bankalar kanunundaki teşvikler ve tercihli faiz oranı olmak üzere 5 ana başlık altında toplanabilir. Aşağıdaki bölümde, ihracat kredileri ağırlıklı olmak üzere, söz konusu kredilere ilişkin teşvikler sırasıyla incelenecektir.

A. İHRACAT KREDİLERİ

Gelişmekte olan ülkelerde ihracatın teşviki açısından ihraç edilecek malların üretiminin finansmanı büyük önem taşır.

Ülkemize ihracata yönelik üretimin finansmanı, bu konudaki teşvik mevzuatı çerçevesinde ihracat taahhüdü karşılığında bankalarca açılan ihracat kredileri ile sağlanmaktadır. Merkez Bankası da bu kredileri, belli oranlarda öz kaynak katkısı koşuluyla, bankalara verdiği ihracat reeskont kredileri ile desteklemektedir (77).

(77) Özer, Op.cit., s. 22.

DPT (TUD)'nin 09.02.1982 gün ve 17600 R.G. nolu tebliğine göre ihracat kredileri, kredi ve ihracat işlemleri sınırları, ihracata hazırlık safhası, ihracata yönelik imalat safhası şöyle tanımlanmıştır (78):

İhracat Kredileri: T.C. Merkez Bankası ve/veya aracı bankaların özkaynaklarından (Mevduat dahil) karşılanan düşük faiz ve reeskontlu ihracat kredileri (Transit ve Reeksport ihracat kredileri dahil), ihracatı geliştirmek amacıyla kurulmuş (İhracatı Teşvik Fonu) ve kurulacak özel fonlardan ihracatı finanse etmek üzere, belgeli ve belgesiz olarak kullandırılan krediler, ihracat kredileridir.

Kredi-İhracat İşlemleri ve Sınırları: İhracat kredisi işlemleri ihracat kredisi açılması amacıyla, borç alan ve banka arasında aktedilecek sözleşmeden başlayıp, kredinin bankaya ödenmesi suretiyle, hesabın kapatılmasına kadar geçen süre içinde yapılacak bu kredi ile ilgili bütün işlemleri içine alır (Banka, tapu, noter ve benzeri mercilerde yapılan işlemler).

İhracatçıların mal ihraç edebilmek için yaptığı işlemlerin tamamı, ihracat ruhsatnamesinin alınmasından başlayarak, ihraç edilen mal bedelinin tahsili ve ihracat hesabının kapatılmasına kadar geçen süre içinde ihracat ile ilgili bütün işlemleri içine alır.

İmalat ve ihracat için mal sağlanması veya ihracat için yapılan üretim ihracata ilişkin işlemlerden sayılmaz. Ancak, ihracatı teşvik belgesi esas

(78) Ibid., s. 22 - 23.

alınarak ve bu belgeye dayanılarak yapılan işlemler (Döviz tahsisleri, akreditif işlemleri, ihracat amacıyla yapılan ithalat , gümrük idarelerine verilen teminat mektupları, taahhütnameler) ihracat işlemleri sayılmaktadır.

İhracata Hazırlık Safhası: İhracat yapmak amacıyla imalat için gerekli ham ve yardımcı maddenin temin süresine ya da ihraç edilecek ürünün üreticiden veya imalatçıdan alınmasından başlayıp, fiili ihracatın yapıldığı ana kadar geçen süreye denir. Fiili ihracat ise, gümrük çıkış beyannamesinin ilgili gümrük idareleri tarafından tescil edilmesi olup, tescil tarihi de bu beyannamenin ön yüzünün üst orta bölümündeki tarih olmaktadır (79).

İhracata Yönelik İmalat Safhası: Gerekli ham ve yardımcı maddeleri temin edilmiş bulunan ürünün, ihraç edilebilecek hale gelinceye kadar göreceği işlemler için geçecek süreye denir.

İhracat kredileri; yukardaki gibi kısaca açıklandıktan sonra yurt dışından kaynaklanan ihracat kredileri ve yurt içinden kaynaklanan ihracat kredileri olarak ayrıntılı bir şekilde iki genel bölümde incelenebilir.

1. Yurt Dışı İhracat Kredileri

Yurt dışı ihracat kredileri; ihracat akreditifi, prefinansmanlı ihracat ve red klozlu (red clause) akreditif olarak üç başlık altında aşağıdaki gibi açıklanabilir.

(79), İhracat Rejimi Kararları, Op.cit., s. 16.

a. İhracat akreditifi

Akreditif, ihracatçının isteği üzerine, ithalatçının bir bankanın aracılığı ile belirli bir zamanda ve bazı şartların yerine getirilmesi kaydıyla bir malın teslimi ya da bir hizmetin görülmesi karşılığında ödemek üzere belli bir tutarın ihracatçının emrine hazır tutulması için emir vermesi işlemi olup, ihracatçı lehine muhabiri nezninde açtıracağı itibar hesabıdır (80).

Akreditif işleminde herhangi bir alım satım işleminde yer alan alıcı ve satıcıdan başka, iki ayrı ülkeden iki banka da yer almaktadır. Birbiri hakkında tam bir bilgi sahibi olmaları sınırlı olan iki ayrı ülkelerdeki firmalardan, ne ihracatçının mal bedelini almadan malı göndermesi ne de ithalatçının malı almadan bedelini ödemesi riskine katlanmaları beklenemez. Bu nedenle işleme güven kuruluşları olarak bankalar dahil olmaktadır (81).

Akreditifli bir ödeme şekli söz konusu olduğunda; ithalatçı ile ihracatçı satış akdini yaptıktan sonra ithalatçı, kendi bankasına başvurarak bir akreditif açılmasını istemekte, ithalatçının bankası ihracatçının bankasına, bildirilen koşulların yerine getirilmesi halinde ihracatçıya ödemenin yapılması emrini vermektedir (82).

(80) Özer, Op.cit., s. 24.

(81) Ibid.

(82) Ibid.

Akreditifin Açılışı (83): Yabancı muhabirden ihracatçı lehine bir akreditif açılış mektubu alındığı zaman, banka akreditife konu olan malların:

- Cinsi, miktarı ve değerini,
- FOB, CIF, CF satış şekillerinden hangisi olacağı,
- Sigorta koşulları,
- İhracatçı firmayı,
- Karşılığın ne suretile ödeneceği,
- İhracatın süresi
- Akreditifin Geçerlik Süresi
- İhracatın hangi yol ile yapılacağı (Kara, Deniz, Hava) inceler,

akreditif koşullarını ihracatçı firmaya ihbar etmekte ve mektubun gelişi muhabire bildirilmektedir.

İhracatçı tarafından hazırlanıp bankaya verilen belgeler kontrol edilir.

- Konşimento,
- CF ihracatta sigorta poliçesi,
- Belgelere bağlı çek veya ibrazında poliçe ciroları tamamlanarak

muhabire postalanır. Akreditifin şartlarına ve kuvertürün geliş şekline göre ihracatçıya ödemede bulunulur.

İhracat akreditifi kredi türü değildir. Yabancı muhabirlerin gönderdiği akreditif açılış mektubu belgeli kredi şeklinde olmakta ve bu belgeli kredi doğrudan doğruya ihracatçı ülkesindeki bankaya hitaben açılmakta ve uygun belgenin ibrazında ödeme yetkisi vermektedir.

b. Prefinansmanlı İhracat

Prefinansmanlı ihracat, peşin ödeme esasına dayanan ihracat işlemidir. Peşin ödeme, satış konusu mal bedelinin alıcı tarafından satıcıya önceden gönderilmesidir (84).

Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 17 sayılı Karara ilişkin 130/7 nolu tebliğe göre, ihracatın finanse edilmesi amacıyla getirilecek kısa vadeli finansman kredilerinin uygulanması şu esaslara tabi tutulmaktadır:

- i) Prefinansman karşılığı dövizler döviz pozisyonu tutma yetkisi verilen bir bankaya devredilmek kaydıyla, T.C. Merkez Bankası tarafından alım satımı yapılan dövizler üzerinden havale şeklinde ve hangi firmaya ne kadar süre ile gönderildiği belirtilmek suretiyle getirilebilirler. Yurt dışında kişilerin efektif ve çek şeklinde getirdikleri dövizlere de aynı işlem uygulanmaktadır.
- ii) Prefinansman amacıyla gelen dövizler karşılığında yapılacak ihracatın süresi 6 ay, bütün ihracatında kullanılmak üzere geti-

getirilen prefinansman dövizleri için ihracatın gerçekleştirme süresi ise 9 aydır.

Bu süreler sonunda ihracat gerçekleşmediği takdirde, kullanılmayan dövizler bir sonraki ay içinde cari kur ve aynı döviz cinsi üzerinden, prefinansman dövizlerinin devredildiği yetkili bankalarca kendi pozisyonlarından geri ödenmektedir. Bankalar yapacakları geri ödemelerde gerçekleştirilmeyen ihracat prefinansman bedelinin % 15'ini aştığı takdirde, % 15'i aşan kısım üzerinden, ihracatçıdan döviz alışının yapıldığı tarihteki cari kur üzerinden yıllık % 25 oranında bir ek tahsilat yaparak özel hesaba devretmektedirler (85).

Türk Liraları ihracatçılar tarafından yatırılın yatırılmasın gerek söz konusu ek tahsilatın özel hesaba ödenmesinden ve gerek ana para ve faizlerin alacaklı kuruluşlara ödenmesinden bankalar doğrudan doğruya sorumlu tutulmuşlardır. Bankalarca, Merkez Bankasına söz konusu sorumluluğun devam ettiğini belirten bir yazı götürdükleri takdirde ihracat süresi Merkez Bankasınca 6 aya kadar uzatılabilmektedir. Gemi, komple yatırım malları ve tesisleri ile Maliye Bakanlığınca gerekli görülen diğer malların ihracında, kullanılmak üzere getirilen prefinansman dövizlerine Maliye Bakanlığınca ek kullanım süresi verilmektedir (86).

iii) ihracatta kullanılmak üzere getirilecek prefinansman dövizlerine, döviz cinslerine göre "LIBOR" faiz oranları ve en çok

(85) Ibid., s. 25.

(86) Ibid.

% 1,25 kadar faiz farkı verilebilir, faizin uygulanacağı dönem, prefinansman dövizinin ilgili ihracatçının ya da yetkili bankanın emrine geçtiği tarihten başlayarak, fiili ihracatın ihraç süresi içinde yapılması kaydıyla, ihracat belgesinin alıcının bankasına ulaştığı, ihracatın bu süre içinde gerçekleşmemesi durumunda ise ihraç süresinin dolduğu tarihte sona ermektedir (87).

Faizlerin mal ile ödenebilmesi ve özel hallerde Maliye Bakanlığının ön izni alınmak suretiyle işlen yapılabilmesi mümkündür. Bu işlemler nedeniyle yukarıda sözü edilenler dışında dolaylı ve dolaysız faiz ödenmemekte ve mallar reddedilmemektedir (88).

iv) Yetkili Bankalarca, dışarıya faiz transferi sırasında getirilen prefinansman dövizleri üzerinden cinslerine göre aşağıda belirlenen oranlarda tahsilat yapılmaktadır. Tahsilatı takiben bu miktarlar 25 sayılı karar gereğince açılan özel hesaba kaydedilmek üzere 5 iş günü içersinde T.C. Merkez Bankasına devredilmekte ve uluslararası mali piyasalardaki faiz hareketlerindeki değişimlere göre T.C. Merkez Bankası bu tahsilat oranlarını ve listede belirtilmeyen diğer döviz cinsleri için tahsilat oranlarını saptamaya ve değiştirmeye yetkili olmaktadır (89).

(87) Ibid.

(88) Ibid.

(89) Ibid., s. 26.

<u>Dövizin Cinsi</u>	<u>Tahsilat Oranı</u>
ABD Doları	-
DMB Alman Markı	6
Fs İsviçre Frangı	8

- v) Yetkili bankalar getirilen prefinansman dövizlerinin kullanılma durumlarını, geri ödemeleri ve son bakiyeleri ayrıntılı olarak her ay sonu itibarıyla ve izleyen ayın 15'ine kadar T.C. Merkez Bankasına bildirmektedirler.

Prefinansman bir banka kredisi olmayıp dış kaynaklı bir kredi türüdür. Uygulamada, ihracatçı firmalardan yapacakları ihracat için peşin aldıkları prefinansman dövizini, ihracat gerçekleşmediği takdirde aynen iade edeceklerine dair garanti mektubu istenmektedir. Bu nedenle ihracatçı firmalar lehine, kur riskini içermeyen, sadece Türk Lirası karşılıklarını T.C. Merkez Bankasına yatırılacağını garanti eden teminat mektubu verilmektedir (90).

c. Red klotlu akreditif (red clause)

Red Clause'lu akreditif peşin ödemeye imkân veren bir akreditif türüdür. Bu akreditifte emtiaya ait sevk belgesinin bankaya verilmeden önce lehdara ödeme yapılacağına dair bir şerh ile ilk bakışta görülecek şekilde kırmızı harflerle yazılması gerekir (91).

(90) Ibid., s. 26.

(91) Ibid.

Diğer akreditif şekillerinde mal bedelinin lehbara ödenebilmesi için emtiaya ait sevk belgesinin bankaya verilmesi gerektiği halde Red Clause' lu akreditifler, belge henüz ibraz edilmeden peşin vedeme imkân vermektedir (92).

İhracatçıların mallarını imal edip ihraç imkanını sağlamak üzere hariçteki alıcı firmadan kredi (Avans) almaları bu tür akreditif ile de mümkün olmaktadır.

Akreditif açan yabancı banka, red clause gereğince lehbara (ihracatçıya) peşin ödeme yapabilmesi için, akreditif şartları ilerde yerine getirilmediği takdirde peşin ödenecek tutarın geri ödenmesinin garanti edilmesini talep etmektedir. Uygulamada bu amaçla ihracatçıdan teminat mektubu alınmakta olup, ihracatçı firmalar lehine, muhabir bankaya hitaben verilecek teminat mektupları döviz üzerinden düzenlenmeyip, peşin ödenmiş dövizlerin transfer tarihindeki kur üzerinden Türk Lirası karşılıklarının T.C. Merkez Bankasına yatırılacağı taahhüdünü kapsamaktadır (93).

Söz konusu teminat mektubu döviz üzerinden düzenlenmediğinden Maliye Bakanlığından izin alınmasına gerek bulunmamaktadır. Bu gibi teminat mektubu ile ilgili dövizlerde kur değişikliğinin olması ve Türk Lirası karşılıklarında artış meydana geldiği takdirde bu farkın derhal yetkili bankaya ödeneceğine dair kur riski taahhütnamesi alınması ya da kontrgarantiye bu konuda

(92) Ibid.

(93) Ibid.

bir madde eklenmesi gerekmektedir.

Red Clause'lu akreditiflerle ilgili olarak gelen ihracat bedellerine, prefinansman dövizleriyle ilgili hükümler uygulanmamaktadır. Akreditif yolu ile gelen ihracat karşılığı dövizler (Red clause akreditif dahil) geri ödenmesi Görünmeyen Muameleler Tebliğine göre yapılmaktadır (94).

2. Yurt İçi İhracat Kredileri

Bu bölümde yurt içinden kaynaklanan ihracat kredileri kısa vadeli ihracat kredileri ve orta vadeli ihracat kredileri olmak üzere ikiye ayrılarak sırası ile aşağıdaki şekillerde ayrıntılı olarak incelenecektir.

a. Kısa vadeli ihracat kredileri

Yurt içi kısa vadeli ihracat kredileri; finanse edilen ihracatın hangi safhada olduğuna göre, ihracata hazırlık kredileri, ihracat bedelinin tahsilıyla ilgili krediler ve tüttün finansmanı olmak üzere üç grupta toplanarak şu şekilde incelenebilir.

(1) İhracata Hazırlık Kredileri

82/1 No.lu İhracatı Teşvik Tebliğinde, ihracat hazırlık safhası; ihracat yapmak amacı ile gerekli imalat için, gereken ham ve yardımcı mad-

(94) Ibid.

denin temin süresi veya ihraç edilecek mamülün üreticiden veya imalatçıdan alınmasından başlayarak, fiili ihracatın yapıldığı ana kadar geçen süre olarak tanımlanır. İhracata hazırlık kredileri belgeli ve belgesiz ihracat kredileri olmak üzere iki şekilde açılabilirler.

(a) Belgeli İhracat Kredileri

İhracatçıların, belgeli ihracat kredisi kullanabilmek için DPT (TUD)'den kredi belgesi almaları şarttır. Söz konusu bu kredi belgeleri; ihracatı teşvik belgesi kredileri ve ihracatı teşvik fon kredileri olarak aşağıdaki gibi incelenebilir.

i. İhracatı Teşvik Belgesi Kredileri

İhracat kredisi kullandırılması bazı durumlarda DPT (TUD) dan "İhracat Teşvik Belgesi" alınmasına bağlı tutulmuştur (95).

İhracatı Teşvik Belgesi (96) :

İhracatı Teşvik Tedbirlerinin en az birinden yararlanabilmek için tebliğ esaslarına göre yapılacak başvuru üzerine gerekli inceleme ve değerlendirme yapıldıktan sonra ilgili mevzuat esaslarına uygun bulunduğu takdirde TUD tarafından ihracatçılara verilen belgeye "İhracatı Teşvik Belgesi" denir. İhracatı Teşvik Belgesi alabilmek için gerekli belgeler ve bu belgelerin hangi haller-

(95) Ibid., s. 27.

(96) Ibid.

de verilebileceği 10.5.1981 - 17336 sayılı Resmi Gazetede (RG) yayınlanmıştır.

İhracatı Teşvik Belgesi almak için, gerekli pazar araştırmalarının tamamlanması, olanakların tam olarak tesbiti ve ihracat takviminin yapılmasından sonra "İhracat Teşvik Projesi" hazırlanarak TUD'ne başvurulması gerekmektedir. TUD, ihracat projelerinin tutarlılığını, ülke ekonomisine özellikle ödemeler dengesine etkisini, gerçeklere uygunluğunu, taahhüt edilen ihracatın maliyet, fiyat, kalite ve pazar açısından mümkün olup olmayacağını araştırır; gerekirse müraatçıdan ek belge ve bilgiler isteyebilir. Varılacak sonuca göre ihracatçıya belgesini verir ya da reddedebilir (97). İnceleme ve değerlendirme olumlu ise; TUD, hazırladığı Teşvik Belgesini ilgiliye ve gerektiğinde Ticaret, Gümrük ve Tekel Bakanlıklarına ve T.C. Merkez Bankasına gönderir (98).

İnceleme ve değerlendirme sonunda verilen "İhracatı Teşvik Belgesi"nin ihracatçının ibrazı üzerine Bakanlık ve bütün kamu kuruluşları ve bankalar, yeniden incelemeye tabi tutmadan, üzerinde yazılı teşvikleri belgede belirtilen esas ve şartlara uygun olarak uygularlar.

Belgelerinde tahrifat ve sahtecilik yapan ihracatçıların bu belgeleri, iptal edilmek ve yasal kovuşturma yaptırmak üzere delilleriyle birlikte derhal TUD'e gönderilir (99).

(97) Ibid.

(98) Kurt, Op.cit., s. 13.

(99) Özer, Op.cit., s. 28.

İhracatı Teşvik Belgesinin verileceği durumlar (100):

Aşağıda gösterilen durumlarda ve ihracatçının TUD'ne başvurusu üzerine ihracat ve ihracata hazırlık kredisi için "İhracatı Teşvik Belgesi" verilebilir.

- İhracatı Teşvik Fonundan verilecek krediler,
- Kliring ve tescile tabi ülkelerden TUD tarafından tesbit edilecek olanlara yapılacak ihracat kredileri,
- Özellikle ihracat (Transit ticareti, yurt dışında serbest bölgelerden veya gümrüksüz antrepolardan yapılacak ihracat, kredili ihracat) bir yıl içinde yapımı ve parçalar halinde teslimi mümkün görülmeyen gemi, komple fabrika, tesis ve yatırım malı gibi malların ihracı),
- İhracat sayılan satış ve teslimler ile ilgili krediler,
- İhracatçı sermaye şirketlerinin talep edeceği ihracat işletme ve yatırım kredileri,
- Garantisiz ticari borçların fason imalat karşılığı ödenmesi ile ilgili ihracat kredileri,
- Lisansa ve izne bağlı olan mamullerin ihracat kredileri,
- Ham ve yardımcı madde tedarikinden başlayarak imalat ve ihracat için, sekiz aydan daha fazla bir süreye ihtiyaç gösteren ve TUD'ce uygun görülen malların ihracat kredileri,
- Geçici kabul rejimine göre yapılacak ihracat kredileri.

İhracatçıların yukarıda sayılan hallerde hazırlayacakları ihracat projesi ile ihracat taahhüdünde bulunarak, DPT (TUD) İhracatı Teşvik Belgesi almaları gerekmektedir. TUD, bu projeleri inceleyip değerlendirerek uygun bulduğu takdirde ihracatçılara kredi belgesi (İhracatı Teşvik Belgesi) vermektedir.

Kredi Belgesi Alınmasında diğer koşullar (101):

İhracatı Teşvik Belgesi alabilmek için diğer koşullar şunlardır:

- İhraç mallarının yağ meyve, yağ sebze ve su ürünleri listesinde olması,
- İhraç mallarının kat'i, geçici veya sıfır vergi iadesi listelerinde yer alması,
- İhracatın ya da yurt içi satışın serbest dövizle yapılması,
- Yağ meyve, sebze ve su ürünleri ihracatı için kredi almak üzere ilk defa başvuran firmaların, başvuru tarihi esas alınarak bir önceki yıl içinde 50 bin Dolarlık ihracat yapmış olmaları şarttır.

İhracatı Teşvik Mevzuatına göre serbest döviz (102):

"AED Doları, diğer konvertibl paralar ve konvertibl AFA, RCD dövizleridir. KTFD, sınır ticareti veya serbest bölgeye yapılacak ihracattan gelecek olan Türk Lirası, Serbest döviz gibi kabul edilir ve kredi ile ilgili ihracat taahhüdüne sayılır" şeklinde tanımlanmıştır (Ek: 7 T.C. Merkez Bankası'nca alım-satım konusu yapılan konvertibl dövizler belirtilmiştir).

(101) Ibid.

(102) Ibid.

Kliring anlaşmalı ve tescile tabi ülkelere yapılan ihracat bedeli olarak, bu ülkeler ile aramızdaki anlaşma hesaplarından getirilen dövizler serbest döviz kapsamına girmezler. Bununla birlikte söz konusu ülkelere yağ meyve, sebze ve su ürünleri listesinde ya da ihracata vergi iadesi (Geçici, kat'i, sıfır) listelerinde yer alan malları ihraç edecek ihracatçılara veya bunların yan sayıcılarına, ihracatı teşvik belgesine dayanarak serbest döviz şartı aranmaksızın faiz farkı ödenmesi koşuluyla, ihracat kredisi verilebilir. Bu durumda, firmaların ihracat taahhütlerini anlaşma hesaplarından gelen dövizler ile kapatmaları mümkün bulunmaktadır.

Ihracatın Taahhüdü (103):

Ihracatı Teşvik Belgesinde bulunan teşvikler karşılığında ihracatçılardan ihracat taahhüdü alınmaktadır. Bu belge ile taahhüt edilen ihracatın, belgede gösterilen süre içinde ve belirtilen esas ve şartlara uygun olarak gerçekleştirilmesi şarttır.

Ihracatın Gerçekleştirilmesi Zorunluğu (104):

Ihracatı Teşvik Belgesinde yer alan teşvik olanaklarının hepsini ya da bir kısmını kullanan ihracatçılar, ihracatın tamamını gerçekleştirmek zorundadırlar.

Ihracatın gerçekleştirilmesinde, ihracatı teşvik belgesinde yazılı dövizin sağlanması esastır. Ancak, ihracat karşılığı verilecek dövizlerle veya

(103) Ibid.

(104) Ibid., s. 29.

geçici kabul yoluyla ithal edilen ham madde, yardımcı madde ve ambalaj malzemelerinden biri veya bir kağı ile imal edilecek mamulün tamamının ihracı şartı aranmaktadır. Bu gibi durumlarda, İhracatı Teşvik Belgesinde ihracı taahhüt edilen dövizin sağlanması yanında mal miktarı yönünden de hesabın kapatılması esas olmaktadır.

İhracatın Gerçekleştirilmesi (105):

Taahhüt edilen ihracat verilen süre içinde ve ihracatı teşvik mevzuatına uygun olarak, fakat % 5 eksikliği ile gerçekleştirildiği takdirde, taahhüt yerine getirilmiş sayılır.

İhracat taahhüdü için ithal edilen ham ve yardımcı madde ile ambalaj malzemesine gümrük muafiyeti uygulandığı takdirde, bunlarla imal edilen mamulün tamamının ihracı şarttır.

İhracatı Teşvik Belgeleriyle taahhüt edilen ihracat miktar yönünden tamamlandığı halde, yabancı paraların kurlarındaki değişiklik nedeniyle taahhüt edilen dövizin tamamı gelmemiş olsa da belge tarihindeki çapraz kurlar esas alınmak suretiyle yapılacak hesaplama ile taahhüt edilen dövizin % 95'ine ulaşıldığı takdirde ihracat hesabı kapatılabilir.

02.07.1980 tarihinden sonra düzenlenmiş ihracatı teşvik belgeleriyle ihracı taahhüt edilmiş malların fiyatlarının, Dünya Borsalarında büyük düşüş göstermesi halinde bu belgelerle ilgili taahhüt kapatma işlemi değer yönünden

yapılması yerine miktar yönünden yapılabilir. Bu halde miktar gerçekleşmesinin en az % 100 olması şartı aranmaktadır.

İhraç taahhüdünün en az % 50'si (% 50 dahil) ve en fazla % 95'i (%95 hariç) gerçekleştirildiği takdirde, taahhüt kısmen gerçekleşmiş sayılmakta; % 50'ye (% 50 hariç) kadar gerçekleştirildiği takdirde, taahhüdün tümü gerçekleştirilmemiş sayılmaktadır.

İhracat Süresi(106):

İhraç süresi, ihracatçı firma ile aracı banka arasındaki aktedilen mukavele tarihinden başlayarak (belgede belirtilen tarih) ihracatın fiilen gerçekleştirilmesine kadar geçen süre olmaktadır. İhracatı Teşvik Belgesinde gösterilen ve taahhüt edilmiş bulunan ihracat, belgede gösterilen süre içinde gerçekleştirilmelidir. Bu süre en çok 12 aydır.

İhracatçılara verilecek bu süre 12 ayı geçmemek üzere imal ve/veya temin edecekleri malın cinsine, bölge ya da ülkenin mal-satış eğilimlerine, iç ve dış pazar durumuna göre tesbit edilerek ihracatı teşvik belgesinde gösterilir.

Bir yıl içinde yapımı ve parçalar halinde teslimi olanaksız olan gemi, komple fabrika, tesis ve yatırım malı gibi malların ihracatının taahhüdü halinde bir defada üç yıla kadar (Geçici kabul rejimine göre en fazla iki yıl) ihraç süresi verilebilmekte, ancak bu gibi hallerde taahhüde ilişkin dövizlerin getirilmesi ve kredinin kullanılması özel esas ve dönemlere bağlanmaktadır. İma-

latin büyüklüğü, dövizlerin getirilme şartlarının uygun olması ve imalatın % 50 sinin tamamlanması halinde bu süre bir yıl daha uzatılabilir.

İhracat Süresinin Başlangıcı (107):

İhracat süresinin başlangıcı Teşvik Belgesinin tarihi olmakta, ancak, bu tarih ile kredi ikraz sözleşmesinin yapıldığı tarih arasında 30 günden fazla süre geçmiş ise, ihracatçının talebi üzerine, TUD, ihracat taahhüt başlangıcını, kredi ikraz sözleşmesinin tarihi olarak alıp, belge süresi sonunu bu süre kadar ileriye kaydırmaktadır.

Süre Uzatımı (108):

İhracatçılar, verilen kredinin ve/veya dövizin azlığı, ihracat süresinin kısıllığı, malın temin edilemeyeşi, fiyatların düşüşü veya yükselişi, dış pazar zorlukları v.b. hiç bir sebeple ihracatın tamamını veya bir kısmını gerçekleştiremedikleri ileri sürememektedirler. Ancak, taahhüt edilen ihracatın en az % 50'sinin fiilen (Gümrük çıkış beyannamelerine göre) gerçekleşmesi halinde aracı banka, ileri sürülen sebepleri haklı ve uygun bulduğu takdirde kredi ile ilgili ihracat süresini 3 ay daha uzatabilmekte, bu durumda aracı banka verdiği ek süre içinde, reeskont kredisinin % 50'sini kendi kaynaklarından karşılamak zorunda kalmaktadır.

Ancak, aracı bankaca süre uzatımı taleplerinin karşılanmasından imtina edilmesi halinde kredi ile ilgili süre uzatımı işlemi gümrük çıkış beyannamelerine göre % 50 fiili ihracat gerçekleşmesi kadarıyla ihracatçının talebi

(107) Ibid., s. 30.

(108) Ibid.

üzerine TUD tarafından yapılabilir.

Bir yıldan fazla süreli belgeli ihracatta taahhüt edilen ihracatın % 50 sinin imal edilmesi halinde, belge süresi ek olarak bir yıla kadar uzatılabilir.

İhracatı Teşvik Belgelerinden pamuk ipliği taahhütlü olanlar için % 50 fiili ihracat gerçekleşmesi aranmaksızın toplam bir yıla kadar ek süre verilebilir.

Mücbir Sebeple Sürenin Uzatımı (109):

Deprem, su baskını, grev, lokavt, harb hali, sari hastalıklar, yangın ve devletçe konan yasaklar "mücbir sebepler" olarak adlandırılmakta ve dolayısıyla, ihracatçı taahhüdünü kısmen veya tamamen yerine getiremeyecek olursa 15 gün zarfında durumu aracı bankaya bildirmelidir. Bu durumda mücbir sebeplerin taahhüde tesir ettiği süre ihracatçıya tanınan süreye eklenir.

Yeni veya Ek İhracat Projesi Başvuruları (110):

Bir ihracatı teşvik belgesi ile taahhüt edilen ihracatın % 50'si gerçekleşmedikçe, aynı ihracatçının yeni ihracat başvuruları incelenmeye alınmaz. Yurt dışında ihale kazanmış firmalar için bu koşul aranmaz.

(109) Ibid.

(110) Ibid., s. 30-31.

Ancak, mevcut ihracatı teşvik belgesinden önce vermiş olduğu son ihracat taahhüdünü gerçekleştiren ihracatçılara mevcut ihracat taahhütnamelerinin % 35 ini, son iki ihracat taahhütlerini zamanında yerine getiren ihracatçılar mevcut ihracat taahhütnamelerinin % 20'sini gerçekleştirmeleri durumunda, yeni müracaatları incelenerek belgeye bağlanabilir. Üç veya daha fazla taahhüdü yerine getirmiş olan ihracatçıların son taahhütlerinin gerçekleşme oranına bakılmaksızın yeni ihracat talepleri kabul edilebilir.

İhracat Teşvik Belgesi olan ihracat ılar, bu belgede belirtilen süre içinde gerçekleştirmek kaydıyla, mevcut ihracat taahhütlerini arttırarak ek bir ihracat projesi ve taahhütnamesini TUD'nin incelemesine sunar, TUD projesi inceler, gerçekleşen ihracat miktarını, kalan süreyi ve ihraç edilecek malın hazırlık ve imalat durumunu dikkate alarak kabul veya reddedebilir. Talebin kabulü halinde, ihracatçıya ek ihracatı teşvik belgesi verilir.

Madde Değişikliği (111):

İhracatı teşvik belgesi ile birden fazla maddenin ihracı yüklenilmiş ise, bunlar arasında, her birisi açısından toplam taahhüdün % 25'ine kadar varan değişiklikleri ihracatçı TUD'denizin almadan yapabilmektedir.

İhracatçı belgede yer almayan maddelerin ihracatını toplam taahhüdün % 25 ini aşmamak üzere TUD'den önceden izin almak kaydıyla yapabilir.

Belgeli ihracat kredisi alan ihracatçı firmaların taahhüt değişikliklerinde, ihracını taahhüt ettikleri bütün malların kat'i ve geçici ile sıfır vergi iadesi listelerinde yer alması şartı aranmaktadır.

Ancak, ihracatçıların kendilerinin ve/ veya yan sanayicilerin, ihracını taahhüt ettikleri malların yapısında kullanacakları ham, yardımcı madde ve ambalaj malzemeleri için gümrük muafiyeti uygulanması halinde bunlarla imal edilen mamulün tamamının ihracının yapılması şartı aranır.

TÜD'ce, ihracı özel düzenlemeye tabi tutulmuş maddeler dışında; yapısal özelliği birbirinden ayrı olan ya da daha ileri safhada işlenmiş maddeler için yapılacak değişiklik ve kaydırmalarda, yukarıda belirlenen % 25'lik oran sınırlamaları dışına çıkılabilir.

Kredinin Teminatı (112):

İhracatı Teşvik Belgesi Kredilerinde aracı bankalarca kredi tutarının % 18'i oranında nakit dışı teminat aranmakta, ancak, son ihracat taahhüdünü yaptırıp uygulamada gerçekleştirilen ihracatçılardan aracı banka bu teminatı borç senedi olarak da alabilmektedir.

İhracatın % 50'sinin gerçekleştirilmesinden sonra, bu teminatın gerçekleştirilen ihracata isabet eden kısımları ihracatçılara geri verilebilir.

(112) Ibid.

Aracılı İhracat (113):

İhracatı Teşvik Belgesi alan imalatçı- ihracatçılar, belge ile ihracatı taahhüt ettikleri malların ihracatının bizzat yapabilecekleri gibi, belgede belirtilen bir aracı ihracatçı vasıtasıyla da gerçekleştirebilirler. Söz konusu imalatçıların bu şekilde diğer bir ihracatçı aracılığı ile gerçekleştirecekleri ihracatın belge ile ilgili ihracat taahhütlerine sayılabilmesi için, gümrük çıkış beyannameleri ile döviz alım bordroları üzerinde bu imalatçıların isimleri ile ihracat teşvik belgesinin tarih ve numarasının gösterilmesi şarttır.

İmalatçı olmayan ihracatçılar tarafından yapılacak yağ meyve ile yağ sebze ve su ürünleri ihracatında aracı firma kabul edilmemektedir.

Kredi Koşulları (114):

İhracatı Teşvik Belgesi Kredilerinde;

- Ödemesiz devre, vadenin asgari yarısıdır,
- Ödemesiz devreden sonra gelen dövizlerin % 80'i kredi borcuna mahsuben kesilir. Vade sonunda bakiye kredi borcu tahsil edilir.
- Ödemesiz devre içinde bütün dövizlerin gelmesi halinde, kredi borcunun tamamı vade sonunda tahsil edilir.
- Her ihracat taahhüdü kendi içinde takip edilir. Bir taahhüt için verilen kredi, ikinci bir taahhüt için verilecek ihracat kredisinden mahsup edilemez.

(113) Ibid.

(114) Ibid., s. 32.

Gümrük Çıkış Beyannamelerine Kayıt Düşülmesi (115):

TUD'den özellikle kredi veya kredi yanında döviz tahsisi için ihracatı teşvik belgesi alan ihracatçılar taahhütlerini kapatmak için gümrük çıkış beyannamelerine kredi ile ilgili ihracatı teşvik belgesinin tarih ve numarasını kaydetmek zorundadırlar.

TUD'den döviz tahsisi alan ihracatçılar, gümrük çıkış beyannamelerine, döviz tahsisi ile ilgili "İhracatı Teşvik Belgesi" nin tarih ve numarasını yazırlar. Bu gümrük çıkış beyannameleriyle TUD ihracat taahhüt hesabını kapatacağı gibi, aracı bankada krediden doğan taahhüdünü kapatabilir.

İhracatı Teşvik Belgesi ile taahhüt edilen ihracatın gerçekleşme durumunun izlenmesi için ihracatçılar, yaptıkları bu ihracatla ilgili TUD'den aldıkları ihracatı teşvik belgesi ile gümrük çıkış beyannamesi ve döviz alım bordrosunun tarihleri ve numaraları ile ihraç edilen malın cinsi, miktarı, ihraç edildiği memleketi, gelen dövizin cinsi ve miktarı gibi bilgileri içeren çizelgeden bir nüshayı 3 ayda bir ilgili bankadar onaylanmış olarak alır ve TUD'a gönderirler.

İhracat süresinin bitimini izleyen çok 10 gün içinde son çizelgenin TUD'ne ibrazı şarttır. Henüz dövizleri bankaya ulaşmamış ihracat partileri çizelgede belirtilir.

İhracatın Gerçekleştirilmemesi (116):

Taahhüt edilen ihracatın gerçekleşmemesi durumunda, teşvikleri uygulamakla görevli Bakanlıklar, T.C. Merkez Bankası, diğer banka ve kuruluşlar ihracatı teşvik kararları ve ilgili tebliğ hükümleri gereğince verilen teşvikleri derhal ve resen geri almak ve müeyyideleri uygulamak zorundadırlar.

İhracatı Teşvik Kararlarında belirtilen müeyyideler, taahhüt edilen ihracatın gerçekleşmemesi durumunda, açılan kredilerin tümüne, ancak, taahhüt edilen ihracatın en az % 50'sinin gerçekleştirilmesi durumunda, gerçekleşmeyen orandaki, taahhütle ilgili kredi miktarına tekabül eden kısma uygulanmaktadır.

İhracatı Teşvik Kararı çerçevesinde ihraç edilen mamulün bünyesine giren ham ve yardımcı madde ile ambalaj malzemesi için gümrük muafiyetli döviz tahsisisi ile ilgili ithalat esnasında gümrük idarelerince gümrük vergi ve resimleri toplamı kadar alınan teminatların müeyyide uygulanacak kısmı TUD'ce tesbit edilir ve ilgili gümrük idaresine talimat olarak gönderilir. Bu talimata göre ilgili gümrük idaresince gerekli işlem yapılır.

İhracatın yapılacak taahhüt edilen dövizin süresi içinde tam olarak yurda getirilmesine rağmen, sağlanan teşviklerin verilme amacına ilişkin faaliyetlerde kullanılmadığının, ithal edilen ham ve yardımcı maddelerle ambalaj malzemelerinin veya bunlarla imal edilen malların ihraç edilmesi gerektiği halde, kısmen veya tamamen iç piyasada satıldığının saptanması halinde ilgili Bakanlık veya Kuruluşlar, TUD'nin uygun görüşünü aldıktan sonra veya TUD'nin yazılı bildirimi üzerine, Teşviklerin kısmen veya tamamen geri alınması ve müeyyide-

lerin uygulanması yoluna gidilmektedir.

Teşviklerin Geri Alınması (117):

Taahhüt edilen ihracatın, ihracatı teşvik kararları ve tebliğ hüccimlerine uygun olarak ihracat süresi içinde ve diğer şartlar çerçevesinde gerçekleştirilmemesi, sağlanan teşviklerin verilme amacına ilişkin faaliyetlerde kullanılmaması, ithal edilen eşyanın ya da bunlarla imal edilen mamullerin, ihraç edilmesi gerektiği halde, iç piyasada satıldığına saptanması halinde, sağlanmış olan ve aşağıda belirlenen menfaatler geri alınmakta ve müeyyideler uygulanmaktadır:

- Verilen her türlü ihracat kredisi vadesi gelmemiş bile olsa derhal tahsil edilir. Ödeme ile ilgili tebliğ tarihinden itibaren 7 iş günü içinde ödenmediği takdirde gecikme faizi tahakkuk ettirilerek tahsil edilir.

- Normal ticari kredilere uygulanan faiz, komisyon ve sair masraflar tutarı ile kendisinden daha önce tahsil edilmiş bulunan düşük faiz, komisyon ve sair masraflar arasındaki farkın,

- Faiz farkı iadesi fonundan yapılmış faiz farkı ödemelerinin,

- Tahsil edilmemiş her türlü vergi, resim ve harcın,

- Normal ticari faiz, komisyon ve sair masraflar toplamı üzerinden hesaplanacak Banka ve Sigorta işlemleri vergisinin,

- Kredi işlemlerinden doğan tahsil edilmemiş diğer vergi resim ve harçların hiçbirini kovuşturmaya gerek kalmaksızın ihracatçıdan tahsil edilir. Banka faiz farkı iadesi fonundan alınan faizleri de bu fona geri verir.

- Kredi tutarı üzerinden alınan % 18 teminat nakde çevrilerek gelir kaydedilir ve İhracatı Teşvik Fonuna yatırılır.

- Döviz tahsisi için yatırılan teminat hazineye gelir kaydolunur.

- Geçici kabul yoluyla ya da Gümrük muafiyeti uygulanarak ithal edilen eşya için gümrük idarelerince gümrük vergisi ile ithalde alınan diğer vergi ve resimler toplamı için alınmış bulunan teminat nakde çevrilerek gelir kaydedilir. Ayrıca ithal tarihinden itibaren geçen süre içinde yasal faiz tahakkuk ettirilerek tahsil olunur.

- İhracatçı bir yıldan az olmamak üzere süreli veya süresiz olarak her türlü teşvik tedbirinden yararlandırılmaktan mahrum edilebilir.

İhracatın Gerçekleşmesinin Değerlendirilmesi (118):

İhracatı Teşvik Belgesi ile verilen teşviklerden yararlanma ve taahhüt edilen ihracatın gerçekleşme durumu TUD tarafından izlenmekte ve sürekli olarak değerlendirilmektedir.

Değerlendirme için, firmalar adına açılan dosyalar ve kartlarda bilgiler toplanmakta, ihracat projesi ve diğer müracaatların incelenerek sonuçlandırılmasında bu bilgiler gözönüne alınmaktadır.

Finansman Şekli ve Uygulama (119):

İhracatı Teşvik Belgesi Kredileri ile ilgili uygulamada TUD, ihracatçı firma adına belge düzenleyerek bir nüshasını ihracatçıya ve bir nüshasını da

(118) Ibid., s. 34.

(119) Ibid.

Merkez Bankasına gönderir. TUD, ihracatı taahhüt edilen malın ihraç değerinin yaklaşık % 80'ini belgeye bağlar.

Merkez Bankası da bu miktarın; ilk kez belge verilen firmalarda, belgede belirtilen tutarın % 50'si, önceden kredi kullanmış firmalarda ise; sınai mamül ihracına ilişkin kredilerde % 65'ini, döviz veya döviz karşılığı navlun getirmeyi taahhüt eden firmalarda % 55'ini reeskontabl sayar. İhracatçı istediği banka ile anlaşabilir. Merkez Bankası'na Tahsis edilen kredi, büyüklüğüne göre bir defada ya da taksitle kullanılır (120).

Finansman senet üzerine avans şeklinde işlemekte olup, reeskonta kabul edilecek senetler de (reeskont senetleri) pulsuz, ve (İmalatçı-ihracatçı veya ihracatçı veya taşımacı + Aracı Banka) şeklinde iki imzalı ve en çok 9 ay vadeli olmaktadır. Bankalar teşvik belgeli ihracat kredilerine, 20.3.1982 tarihinden itibaren % 31.50 faiz uygulamaktadır. Bu miktara % 10 oranında (%3,15) faiz farkı fonu kesintisi ve % 2 komisyon eklenirse, bulunacak oran % 36,65 olacaktır. İhracat kredilerine, Merkez Bankası'na uygulanan reeskont haddi halen % 31,50'dir.

ii. İhracatı Teşvik Fonu Kredileri ve Özellikleri

İhracatı Teşvik Belgesi alan ihracatçılara, İhracatı Teşvik fonundan bu belgede yazılı koşullar ve esaslar çerçevesinde, T.C. Merkez Bankası'na ticari bankalar aracılığıyla kredi kullanılır. İhracatı Teşvik Fonundan kredi kullanılması öncelikle İhracatı Teşvik Belgesinin alınmasına

bağlı olmaktadır (121).

Bu kredilerin özelliklerini şu şekilde sıralayabiliriz (122):

- 1.10.1931 tarihinde açılan, ihracatı Teşvik Fonundan kullanılan kredilerde faiz oranı, diğer ihracat kredilerinden daha düşüktür.
- İhracat Teşvik Fon'undan kullanılan krediler için, bankalarda uygulanacak işlemler ve verilmesi zorunlu belgelere dair hükümler, diğer ihracat kredilerindeki gibidir.
- Yetkili bankalar, ihracatçıların verdikleri İhracat Teşvik Belgesi'ne göre, T.C. Merkez Bankasına müracaat ederek, İhracat Teşvik Fon'undan sağladıkları krediyi, aracı sıfatıyla müşterilerine kullanırlar.
- Kredi, belgede belirtilen koşul ve esaslara uygun olarak kullanılır.
- Verilecek en fazla kredi tutarı belgede belirtilir. Bu tutar getirileceği taahhüt edilen dövizin % 80'ini geçemez. Ancak akreditifin gelmesi halinde taahhüt edilen ihracatın % 100'ü T.C. Merkez Bankası kaynağından karşılanır.
- İhracat Teşvik Belgesi esaslarına göre kredi kullanan bir firma, daha sonra belgesiz kredi isteminde bulunursa, bu istemi kullanmakta olduğu belgeli kredi ile ilgili taahhüdünün en az % 50'sini gerçekleştirdiği takdirde dikkate alınır.
- Son iki belgeli veya belgesiz, ya da biri belgeli diğeri belgesiz ihracat taahhütlerini gerçekleştiremeyen firmaların, yeni belgesiz kredi-

(121) Özer, Op.cit., s. 38.

(122) Yazıcıoğlu, Op.cit., s. 25-26.

leri 1 yıl süre ile kabul edilmez.

İhracatı Teşvik Fonu (123):

İhracatı Teşvik Fonunun kaynağını, ithalat rejimine göre alınan teminatların % 90'ı ile Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonundan, para-kredi kurulunun kararı ile yapılan aktarmalardan oluşturmaktadır. Ayrıca, belgeli ihracat kredilerinden % 18, belgesiz ihracat kredilerinden ise vadelerine göre değişik oranlarda alınan nakit dışı teminat, ihracatın gerçekleştirilmemesi durumunda fon'a gelir kaydedilmektedir. İhracatçı sermaye şirketlerinin, taahhüt ettikleri ihracatı gerçekleştirilmemesi durumunda da kredi ve diğer şekillerde sağlanan teşviklerin % 25'i oranında alınan tazminat Teşvik Fonuna yatırılmaktadır.

Kredi Konusu Olan Ürünler (124):

İhracatı Teşvik Fonu kredileri; yaş meyve, yaş sebze, su ürünleri ve bunların TUD tarafından uygun görülecek olan, kurutularak tasniflenmiş ve paketlenmiş, konserve ya da salamura yapılmış ürünler için verilmektedir.

Ayrıca, TUD fonun kredi durumuna göre, ihracatta vergi iadesi listelerinde bulunan bütün malların ihracatının hazırlık ve yapım safhası harcamaları, döviz kazandırıcı hizmet projeleri ve kredili ihracatın finansmanın sağlanması amacıyla da aynı fondan kredi açılabilmektedirler.

(123) Özer, Loc.cit.

(124) Ibid.

Ancak, fon artan kredi işlemleri karşısında gereksinimleri karşılayamaz durumda kalmış ve söz konusu krediler 1 Ekim 1981 tarihinden itibaren reeskont kaynağından karşılanmaya başlanmıştır.

İhracat ve Kredi Süresi (125):

Kredinin vadesi en çok bir yıl olup, ek süre alınması da mümkün olmaktadır. Süre uzatımı hükümlerine göre, bir yıl da ek süre verilebilir. Komple fabrika, tesis ve yatırım mali ihracatında, ihraç süresine uygun olarak krediye bir defa da üç yıla kadar vade tanınabilir. İhracatı Teşvik Belgesi'nde yazılı kredinin tamamı, T.C. Merkez Bankası'nca Fon'dan bir defada bankaya ödenir. Fon'dan verilen kredinin ödemesiz süresi sekiz aydır yapılan ihracat bedelleri olarak bu süre içinde aracı bankalara gelen dövizlerin karşılığı Türk Liraları ihracatçılara ödenir.

Taahhüt edilen ihracatın en az % 50'sinin fiilen (Gümrük-Çıkış beyannamelerine göre) gerçekleşmesi durumunda aracı banka ileri sürülen sebepleri haklı ve uygun bulduğu takdirde kredi ile ilgili ihracat süresinin üç ay daha uzatabilmekte ve bu durumda aracı banka verdiği ek süre içinde, reeskont kredisinin % 50'sini kendi kaynaklarından karşılamak zorunda kalmaktadır (İhracatı Teşvik Fonu kredisi 1 Ekim 1981'den itibaren reeskont kredisine dönüşmüştür).

Fondan verilen kredinin ödemesiz devresi, vadenin en az yarısıdır. Ödemesiz devreden sonra gelen dövizlerin % 80'i kredi borcuna mahsuben kesilmekte ve vade sonunda kalan kredi borcu tahsil edilmektedir. Ödemesiz devre içinde

(125), İhracatı Teşvik Tedbirleri, Op.cit., s. 7,

bütün dövizlerin gelmesi durumunda, kredi borcunun tamamı vade sonunda tahsil edilmekte ve her ihracat taahhüdü kendi içinde takip edilip, bir taahhüt için verilen kredi, ikinci bir taahhüt için verilecek ihracat kredisinden mahsup edilememektedir.

Kredinin Teminatı (126):

İhracatı Teşvik Belgesinde yazılı kredinin tamamı, T.C. Merkez Bankası'na, aracı bankaya bir defada ödenmektedir.

Aracı bankalarca, kredi kullandırılmadan önce ihracatçılardan açılan kredinin % 18'i oranında nakit dışı teminat (Mevduat blokajı, mevduat sertifikası, Devlet tahvili rehni, teminat mektubu) istenmekte, son ihracatını müeyyide uygulanmadan gerçekleştiren ihracatçılardan teminat olarak pulsuz bir senet de kabuledilebilmektedir.

İhracatın % 50'sinin gerçekleştirilmesinden sonra gerçekleşen kısımlara isabet eden teminat ihracatçıya geri verilmektedir.

Finansman Şekli (127):

Finansman senet üzerine avans şeklinde yapılmaktadır. Reeskonta kabul edilecek senetler ise Pulsuz ve (imalatçı-ihracatçı veya ihracatçı veya taşımacı + Aracı Banka) şeklinde iki imzalı ve Teşvik Belgesi süresini geçmemek üzere en çok 9 ay vadeli olup İhracatı Teşvik Belgesinde yazılı kredinin ta-

(126) Özer, Op.cit., s. 39.

(127) Ibid.

namı T.C. Merkez Bankası'na fondan bir defada aracı bankaya ödenmektedir.

İhracatı Teşvik Fonu Kredilerinin Kullandırılacağı İhracat Türleri ve İhracatçı Sermaye Şirketlerinin Fondan Yararlanması :

TUD; Söz konusu Fon'da kredi verilmesini hedefleyen İhracatı Teşvik Belgesini; ihracatçı sermaye şirketlerinin yapacakları ihracatlar ile, yağ meyve, sebze ve su ürünleri listesinin kat'i, geçici veya sıfır iade listelerinde yer alan ve serbest dövizle (TUD tarafından saptanacak kliring ve tescille tabi ülkeler dışında) ihraç veya yurt içinde satışı yapılan mallar için vermektedir. (128).

27.06.1980 gün ve 8/1173 sayılı ihracat şirketlerini teşvik kararı gereğince, imalatçı olmayan ihracat ı sermaye şirketlerinin, işletme ve yatırım kredisi ihtiyaçları da İhracatı Teşvik Fonundan karşılanabilmektedir. Bu tip şirketlerin söz konusu fondan kredi alabilmeleri (ihracatçı sermaye şirketi sayılabilmeleri) için gerekli koşullar şunlardır (129):

- Anonim, Limited ya da sermayesi paylara bölünmüş komandit şirket olması,

- Ödenmiş sermayelerinin en az 50 Milyon TL. olması ya da 18.07.1980 tarihinden itibaren 12 ay içinde bu miktara çıkarılacağının taahhüt edilmiş olması,

- Bu şirketlerin DPT (TUD)'ya da aracı bankaya yaptıkları başvuru günü

(128) Yazıcıoğlu, Op.cit., s. 24-25.

(129) Özer, Op.cit., s. 40.

esas alınarak geçen bir yıllık ihracatı toplamının (%50'si sınai mamül ve maden olmak üzere) en az 15 Milyon AED Doları olması,

- Her yıl yapacakları ihracatın bir önceki yıl ihracatından % 10 daha fazla olması.

Yukarıda belirlenen koşulları taşıyan, ihracatçı sermaye şirketlerine, taahhüt edecekleri her türlü sınai mamul ve maden ihracatını gerçekleştirmek üzere, İhracatı Teşvik Fonundan bir yıl vadeli kredi verilmektedir.

İhracatı Teşvik Fonu Kredilerinden yararlanmak için, TUD'ne başvurmadan önce, ihracatçının aracı bir bankadan kredi isteminde bulunması ve bankanın yazılı bir beyanı gerekmektedir.

Kredi Miktarı ve Teminatı (130):

Bu kredinin miktarı, ihracı taahhüt edilen mal bedelinin % 90'ıdır. Söz konusu kredinin açılması için de aracı banka, ihracatçı şirketten kredi tutarının %18'i oranında nakit dışı teminat alınmakta ve bu teminat oranı, bir önceki ihracat taahhüdünü gerçekleştiren şirketler için % 15'e, son iki ihracat taahhüdünü gerçekleştiren şirketler için ise % 10'a indirilmektedir.

İhracatçı Sermaye Şirketlerinde Uzun Vadeli Yatırım ve Üç Yıl vadeli İşletme Kredisi Verilmesi (131):

İhracatçı sermaye şirketlerine; yatırım ve imalat faaliyetlerinde bulunmamakla birlikte, bunların ihracatını geliştirmek amacıyla; ambalajlama,

(130) Ibid.

(131) Ibid.

paketleme, doldurma, tasnifleme, depolama, koruma ve taşımacılık ile ilgili konularda yapacakları yatırımlar için, yıllık programlara bağlı Genel Teşvik T ablolarında yer alıp almadıklarına bakılmaksızın, İhracatı Teşvik Fonundan düşük faizli, yedi yıl vadeli yatırım ve üç yıl vadeli işletme kredisi verilebilmektedir.

İhracatın Yerine Getirilememesi (132):

Söz konusu şirketlerce taahhüt edilen ihracatın gerçekleştirilememesi durumunda, İhracatı Teşvik Mevzuatına göre uygulanacak yaptırımlar yanında, kredi ve diğer şekillerde sağlanan toplam teşviklerin % 25'inin tazminat olarak ayrıca ihracatçılardan tahsil edilerek İhracatı Teşvik Fonuna yatırılması gerekmektedir. İhracatçılardan bu amaçla taahhütname alınmaktadır.

Taahhüt edilen ihracat, ihracatı teşvik belgesinde yazılı süre içinde ve bu belgede belirtilen esas ve şartlara uygun olarak gerçekleştirilmezse, alınan taahhütnameye dayanarak verilmiş olan kredi derhal tasfiye olunacağı gibi, hem % 18 teminatın hem de % 25 tazminatın krediye isabet eden miktarı gelir olarak kaydedilecektir.

Diğer Teşvik Tedbirlerinden Yararlanma (133):

İhracatı Teşvik Fonundan açılacak krediler; İhracatı Teşvik Belgesine dayanılarak ihracata hazırlık için yapılan her türlü alımlar ve ithalat ile faiz farkı iadesi fonundan yapılacak faiz farkı ödemeleri ve ihracat ve ihra-

(132) Ibid.

(133) Ibid., s. 41.

cat sayılan hallerle ilgili olarak bankaların, sigorta şirketlerinin, noter, tapu ve diğer kuruluşların yapmış oldukları bütün hizmetler ve işlemler dolayısıyla kendi lehlerine her ne namile olursa olsun nakden veya hesaben aldıkları paralar, banka ve sigorta muameleleri vergisi ile, damga vergisinden ve diğer kanunlarda yer alan vergi, resim ve harçlardan istisna edilir. Ayrıca, bu kredi, faiz farkı ödemesi dışında, tüm teşvik tedbirlerinden yararlanabilir.

Kredi Faiz Oranları (134):

İhracatı Teşvik Fonundan verilecek kredilerin faiz oranı, ihracat kredi faizinden faiz farkı düşüldükten sonra bulunacak faiz oranı olup, bu oranın % 20'si aracı bankaya, % 80'i fona ödenmektedir

Halen bankalarca kısa vadeli ihracat kredileri için uygulanan faiz oranı % 31,50 dir. Kısa vadeli ihracat kredilerinde borç alanlara ise % 25 oranında faiz farkı iadesi yapılmaktadır. Bu durumda, uygulanacak faiz oranı;

$31,50 - (31,50 \times 0,25) 7,87 = 23,63$ tür. Bunun % 20'si $23,63 \times 0,20 = 4,73$ aracı banka ve % 80'i ise $23,63 \times 0,80 = 18,90$ oranı İhracatı Teşvik Fonuna ödenmektedir.

Ancak, söz konusu kredinin 1 Ekim 1981 tarihinden itibaren reeskont kaynağına dönüşmesi nedeniyle; T.C. Merkez Bankasının 29.09.1981 gün ve 17473 R.G. Nolu tebliğine göre 1 Ekim 1981 tarihinden geçerli olmak üzere;

Reeskont kaynağına dayalı İhracatı Teşvik Fonu Kredilerinde ;

a) İhracatçı sermaye şirketleri ile serbest döviz sahasına yapılacak ihracatta % 15,

b) Anlaşmalı ülkelere yapılacak ihracatta % 17 reeskont oranları uygulanmaktadır. Yalnız bankalarca, ihracatçı sermaye şirketleri ile serbest döviz sahasına yapılacak ihracatta % 15,50, anlaşmalı ülkelere yapılacak ihracatta % 18 faiz oranlarının uygulanması halinde yukarıda belirlenen reeskont oranları uygulanır.

(b) Belgesiz İhracat Kredileri

Belgesiz ihracat kredileri ile taahhüt edilen ihracatın gerçekleştirilmesi amacıyla ihracatçılara hiçbir maktan ve kurundan belge almadan ihracat kredisi verilmesi olanağı sağlanmıştır (135).

i. Belgesiz İhracat Kredilerinin Genel Esas ve Özellikleri

Müracaat (136):

İhracatçılar, satış altı yapılmış ya da akreditifi gelmiş ihracı söz konusu malların imali, temin, tedarik ve ihracı amacıyla gerekli finansmanı sağlamak üzere doğrudan aracı bankalara müracaat edebilir.

(135) Ibid., s. 42.

(136) Ibid.

Satış altından amaç, ihraç edilecek malın cinsi, miktarı, fiyatı, teslim tarihi gibi asgari bilgileri kapsayan sözleşme veya firmanın kendisinin onaylayacağı mektup, telgraf, teleks gibi belgelerden biri olabilmektedir.

Taahhütname Alınması (137):

Bankalarca kredi açılması sırasında ihracatçılarca, kredi ile ilgili ihracatın belirtilen şartlar çerçevesinde ve tamamen süre içinde gerçekleşeceğinin, bu ihracatın kısmen veya tamamen gerçekleşmemesi halinde veya diğer şartlara uyulmadığı takdirde ilgili İhracatı Teşvik Mevzuatında öngörülen yaptırımların uygulanmasını kabul ve beyan ettiklerini belirten bir taahhütname imzalatılmaktadır.

İhraç Konusu Mallar (138):

Belgesiz ihracat kredisinden yararlanan mal grupları şunlardır:

- Sanayi mamulleri, madenler ve taşocağı ürünleri,
- Yaş meyve, yaş sebze ve su ürünleri,
- Fiyat destekleme fonuna tabi tarım ürünleri,
- Diğer tarım ürünleri.

Sanayi mamullerinden kasıt, sınai mamuller listesinde yer alan mallardır. Sınai mamül ihracı da; kati, geçici ve sıfır vergi iadeli listelerde ve sınai mamuller listesinde yer alan mamüller ile maden ve taş ocağı ürünlerinin serbest dövizle ihracı, olmaktadır. Söz konusu "Serbest dövizle yapılan ihra-

(137) Ibid.

(138) Ibid.

cat" ise; ABD Doları, diğer konvertibl paralar ve konvertibl APA, RCD dövizleri karşılığında yapılan ihracat olarak açıklanmaktadır (139). Fiyat destekleme fonuna tâbi tarım ürünleri, Para ve Kredi Kurulu tarafından belirlenmektedir.

Belgesiz İhracat Kredisinden Faydalanma Koşulları (140):

Belgesiz ihracat kredilerinden faydalanmak için öncelikle şu koşulların varlığı gerekmektedir.

- Taahhüt edilen ihracatın tescil, lisans ya da izne tabi olmaması,
 - İhracatın serbest döviz karşılığında yapılması,
 - Ayrıca, Kliring ve tescile tâbi ülkelere yapılan ihracat, anlaşma hesapları dışında, serbest döviz ile yapıldığı takdirde,
- belgesiz ihracat kredisinden yararlanabilmektedir.

İhracat Süresinin Başlangıcı ve Süre Uzatımı (141):

Belgesiz ihracatta sürenin başlangıcı kredi sözleşmesinin yapıldığı tarihtir. Ancak, kredi kullanılsın ya da kullanılsın, ihracatçının talebi üzerine, bu başlangıç tarihi, TUD'ne döviz tahsisi için yaptığı müracaat tarihi esas alınarak 6 ay geriye gidebilmektedir.

Taahhüt edilen ihracatın % 50'sinin fiilen (gümrük çıkış beyannamelerine göre) gerçekleşmesi halinde, aracı banka ileri sürülen sebepleri haklı ve

(139) Kurt, Op.cit., s. 20.

(140) Özer, Loc.cit.

(141) Ibid., s. 43.

uygun bulduğu taktirde ihracat süresini üç ay daha uzatabilmektedir. Ancak aracı banka bu ek süre içinde reeskont kredisinin % 50'sini kendi kaynaklarından karşılamak zorunda değildir.

Teminat Alınması (142):

İhracatın gerçekleştirilmesini durumunda kısmen veya tamamen ihracatı Teşvik Fonuna gelir kaydedilecek teminat olarak, Devlet tahvili rehni veya ihracatçı firmanın kendi bankasına vereceği pulsuz bir senet de kabul edilebilmektedir. Ayrıca, aracı bankadan, ihracatın gerçekleşmemesi halinde o miktar tutarın hesabından mahsup edilmesine yetki veren bir taahhütnamenin Merkez Bankasına tevdi istenebilmektedir.

Teminatın oranı aylık % 2 olmak üzere kredi süresine göre hesap ve tesis edilmekte, sebeplerin olması veya ihracatın % 50'sinin gerçekleştirilmesi halinde, verilebilecek ek süreler için ayrıca münzam teminat aranmamaktadır.

Mücbir Sebeplerle Süre Uzatımı (143):

İhracatçı (deprem, su baskını, grev, lokavt, harb hali, sarf hastalıklar, yangın gibi) mücbir sebepler dolayısıyla, taahhüdünü kısmen veya tamamen yerine getirmeyecek olursa 15 gün içinde durumu aracı bankaya bildirir. Bu durumda sayılan sebeplerin, taahhüdü etkilediği süre ihracatçıya tanınan süreye eklenir.

(142) Ibid.

(143) Ibid.

Madde Değişikliği (144):

Belgesiz ihracatta taahhüt edilen dövizin sağlanması kaydıyla mal ve ülke değişikliği yapılabilmekte, ancak değiştirilecek malların aynı vade grubunda yer alması şart olmaktadır.

Taahhüdün Kapatılması (145):

Kredi ile ilgili ihracat taahhüdü gümrük çıkış beyannameleri ve döviz alım bordrolarına dayanarak kapatılmakta ve gümrük çıkış beyannamelerinin ihracat süresinden sonraki bir tarihi taşınamaları ve üzerlerinde belgeli kredi verildiğini gösteren ihracatı Teşvik belgesine ilişkin bir kayıt bulunmaması araştırılmaktadır.

TÜD'den kredi belgesi alınarak yapılacak ihracatta gümrük çıkış beyannameleri üzerinde, belgenin tarih ve numarası yazılır. Belge tarih ve numarasının yazılmadığı ihracatçıya ait taahhüt konusu mallarla ilgili gümrük çıkış beyannameleri, aracı bankalar tarafından belgesiz ihracat çerçevesinde yapılmış ihracat kabul edilip; gelecek dövizlerle birlikte taahhüt kapatmak için esas alınır.

Taahhüdün Gerçekleşmesi (146):

Taahhüt edilen ihracatın tutar olarak % 5 eksikliği ile gerçekleştirilmesi halinde, ihracat tam olarak gerçekleşmiş sayılmakta, ihracat % 50'nin altında

(144) Ibid.

(145) Ibid.

(146) Ibid., s. 44.

gerçekleşmiş ise hiç gerçekleşmemiş, % 50 ile % 95 oranları arasında gerçekleşmiş ise kısmen gerçekleşmiş sayılmaktadır.

Gerçekleşme gümrük çıkış beyannameleri ve döviz alım bordolarının ibrazı ile belirlenmektedir.

İhracatın Gerçekleştirilememesi (147):

İhracat süresi içinde, taahhüt edilen ihracatın % 50'nin altında gerçekleşmesi halinde ek süre verilmez. 8/182 sayılı "İhracatı Teşvik Kararı" ve 82/1 sayılı İhracatı Teşvik Tebliğinde belirtilen müeyyidelerin uygulanması yanında kredi vadelerine göre aylık % 2 olarak alınan teminatta İhracatı Teşvik Fonuna aktarılacak üzere gelir kaydedilmektedir.

Ancak taahhüt edilen ihracatın % 50'sinin gerçekleştirilmesi halinde bu müeyyideler (teminat dahil) gerçekleşmiyen ihracat miktarına tekabül eden orandaki krediye uygulanmaktadır.

Finansman Şekli (148):

Finansman senet üzerine avans şeklindedir. Taahhüt edilen ihracatın Türk Lirası karşılığının belli bir oranını; firma, kendi öz kaynağından, yine belli bir oranı aracı banka kaynağından, kalanı ise Merkez Bankasının reeskont kaynağından karşılanmaktadır.

(147) Ibid.

(148) Ibid.

Reeskont senetleri (imalatçı - ihracatçı veya ihracatçı veya taşımacı + aracı banka) şeklinde iki imzalıdır.

Diğer Teşvik Tedbirlerinden Yararlanma (149):

Belgesiz ihracat kredileri de, vergi, resim ve harç istisnası ile, döviz tahsisi, faiz farkı ödemesi, döviz transferlerinde öncelik, ihracat karşılığı dövizlerden mahsup ya da ödeme, ham ve yardımcı maddelerle ambalaj malzemelerinin ithalinde gümrük muafiyeti gibi teşvik tedbirlerinden yararlanmaktadır.

Reeskont ve Kredi Faiz Oranları (150):

T.C. Merkez Bankasının 20.03.1982 gün ve 17639 R.G. nolu tebliğine göre, Gider Vergisi istisnasından yararlanan ihracat kredilerine uygulanacak reeskont faiz oranı % 31.50'dir. Bu reeskont oranı aracı bankalarca % 31.50 faiz oranı uygulanmaması halinde geçerlidir. Bankalarca, kredi faiz oranının % 31.50'nin üzerinde uygulanması durumunda hiçbir puan fazlalık için reeskont ve avans işlemlerinde uygulanacak faiz oranı 2 puan artırılmaktadır.

Faiz Farkı Ödeme Oranı: T.C. Merkez Bankasının 20.03.1982 gün ve 17639 R.G. nolu tebliğine göre; bir yıldan kısa vadeli kredilerde:

- Sınai mamul ihracatına yönelik ihracat kredilerinde (gıda, içki, tütün mamulleri hariç) borç alana % 25, bankaya 10 puandır.

- Diğer ihracat kredilerinde, borç alana % 5, bankaya 10 puan faiz farkı

(149) Ibid.

(150) Ibid.

Ödemesi yapılır.

Kredinin Borç Alana Maliyeti (151):

Kısa vadeli ihracat kredilerinde faiz oranı 31.50'dir. Bu orana % 10 faiz farkı iade fonu kesintisi (3.15) ve % 2 komisyon eklenir, % 25 faiz farkı iadesi (sınai mamul ihraç için) 7.87 çıkarılırsa, kredinin borç alana maliyeti 28.77 oranında olmaktadır. $31.50 + 3.15 + 2.00 = 36.65 - (31.50 \times 0.25 =) 7.87 = 28.77$.

Belgesiz İhracat Kredilerinin, genel esaslarını yukarıda açıkladıktan sonra sözkonusu kredilerin özellikleri de şu şekilde özetlenebilir (152):

1- İmalatçı-ihracatçılar için bu kredinin % 50'si rotatif olarak kullanılabilir; taahhüt edilen ihracatın gerçekleşmesi halinde, rotatif kredinin geri ödemesi söz konusu değildir.

Rotatif kredi; yalnız eski ve yeni imalatçı-ihracatçı gruplara kredinin tasfiye süresi için sağlanan bir kolaylıktır. Rotatif kredide, gelen ihraç bedellerinden 12 ay süre ile kredinin yarısı kadar tahsilatta bulunulur. Örneğin: rotatif kredi olanağından yararlanan bir firmaya 1 milyon liralık kredi kullanıldığında taktirde, ihraç bedelleri tamamen gelmiş olsa bile, 12 ay süreyle kredisi 500.000,- TL'dan aşağı düşürülmez.

(151) Kart, Op.cit., s. 18.

(152) İbid., s. 18-19.

İmalatçı-ihracatçı grupların rotatif kredi olanağından yararlanabilmesi için şu koşullar aranmaktadır:

- Firmalar sanayici sıfatını taşımalıdır,
- İhraç konusu mal, kendi üretimi ve sanayi malı niteliğinde bulunmalıdır.
- Taahhüt edilen önceki ihracat gerçekleşmiş olmalıdır. Firma ilk kez ihracat yaptığı taktirde, bağlantı mektubundaki tutar ele alınır.(153).

2- Bu yeni kredi sisteminde, bankalar için önceden tesbit edilmiş bir reeskont limiti söz konusu olmayıp, ihracatçı veya taşımacıya verilen kredi kadar aracı bankaya da aynı miktarda kredi tahsis olunur. Ancak, firma kredisi tasfiye edildiğinde, aracı banka kredisi de o miktarda tasfiye edilmiş olur.

3- Kredi talebine gelindiği sırada, veya kredi süresi içinde akreditifin gelmiş olduğu tevsik edilen ihracatlarda, ihracat taahhüdüne göre ihracatçının öz kaynaktan katkısı akreditif tutarı ile orantılı olarak talep üzerine % 10 eksiltilebilir. Merkez Bankası katkısı % 10 artırılabilir.

4- Tescil, lisans veya izne tabi tutulan, ancak serbest dövizle yapılan ihracat da yeni sistemden teşvik belgesi almadan yararlanabilir.

5- Devalüasyon veya kur ayarlamaları nedeniyle Türk Lirasının değer yitirmesi sonucu oluşacak kur farkları için ilave kredi talebinde bulunulamaz.

6- Bu sistemle, döviz veya döviz karşılığı Tl olarak navlun getirmeyi taahhüt eden nakliyecilere de ihracat kredisi verilebilir.

7- Süre uzatımında, aracı bankanın % 50 katkısı aranmaz.

8- İhracatın gerçekleşmemesi veya kısmen gerçekleşmesi halinde teminat olarak, Devlet tahvili resmi veya ihracatçının kendi bankasına vereceği münasip pulslu bir senet kabul edilebilir, ayrıca bankanın ihracatın gerçekleşmemesi halinde, o miktar meblağın herhangi bir hesabından mahsup edilmesine yetki veren bir taahhütnamenin Merkez Bankasına tevdiği istenir.

ii. Belgesiz İhracat Kredilerini Kullanma Şartları

İhracat Kredileri Kullanma Şartları; İhracatçının daha önce ihracat yapıp yapmadığına göre "daha önce İhracat Yapmış Olanlar" ve "İlk Defa İhracat Yapacak Olanlar" şeklinde iki kategoriye ayrılması, ayrıca her iki kategoride, "İmalatçı-İhracatçılar", "İhracatçılar" ve "Taşımacılar" şeklinde üçe bölünmüştür (154).

Bu ayrıma uygun olarak; ilk kategoride, Daha Önce İhracat Yapmış Olanlar İçin Krediler kapsamına giren bölümler, şu şekilde açıklanmaktadır.

(154) Kurt, Op.cit., s. 11.

İmalatçı-İhracatçılar İçin Kredi (155)

İhracat Taahhüdü:

Krediye esas olarak taahhüt edilecek ihracatın miktarı, kredi talep edildiği tarihten geriye doğru gümrük çıkış beyannamelerinden saptanan son üç yıl içinde yapılan ihracatın en yüksek yıllık miktarını geçmemektedir.

Ancak, akreditifin geldiği belirlenen ihracatlarda, son üç yıl içinde yapılan ihracatın en yüksek yıllık tutarının % 100 fazlasını geçmemek kaydıyla, akreditif tutarı, krediye esas olarak ihracat taahhüdü olarak kabul edilebilir. Gelen akreditif % 100 fazlasını ve akreditifsiz bağlantı en yüksek yıllık tutarını geçiyorsa talep Merkez Bankası şubelerince idare merkezine intikal ettirilir.

Krediye baz teşkil eden performans, firmanın kendi üretiminin bizzat ve/veya aracı sıfatıyla bir ihracatçı pazarlama kuruluşu veya sermayesinin yarısından fazlası kendine ait bir pazarlama kuruluşu tarafından ihracından elde edilen serbest dövizdir. İmalatçı-ihracatçı firmanın kendi üretimi dışındaki malların ihracından elde ettiği döviz, ayrıca, mücerret ihracatçı sıfatı ile kredi talebinde dikkate alınmaktadır.

Taahhüt Edilen İhracatın Türk Lirası Karşılıkları:

Taahhüt edilen ihracatın Türk Lirası karşılığının;

- % 25'i firmanın kendi kaynağı,
- % 30'u aracı banka,
- % 45'i T.C. Merkez Bankası tarafından kargılanır.

Teminat:

Aracı banka ve T.C. Merkez Bankasına verilecek toplam kredinin % 24'ü oranındadır.

İhraç Süresi:

İhraç süresi 12 aydır.

Süre Uzatımı:

Mücbir sebeplerin olması halinde veya taahhüt edilen ihracatın % 50'sinin, gümrük çıkışı beyannameleriyle gerçekleştirildiğinin belirlenmesi şartıyla 3 aya kadar ek süre verilmektedir.

Geçerli sebeplerin devam halinde en çok üç aylık devreler halinde yeni ek süreler verilebilir. Ancak bu sürelerin toplamı bir yılı geçemez. Bir yılı aşan mücbir sebeplerin olması halinde, durum Merkez Bankası şubelerince idare merkezine bildirilmelidir.

Yeni Kredi Talebi:

Taahhüt edilen ihracatın % 60'ı gerçekleşmeden ihracatçı ihraç süresinin bitiminden önce yeni kredi talebinde bulunamaz. En az % 60'ın (% 60 dahil)

gerçekleşmesi halinde, ancak tevsik edilen ihracat bağlantısı göz önüne alınarak yeni kredi verebilmektedir.

Aracılı İhracat:

İhracat aracı ile yapıldığı takdirde gümrük çıkış beyannamelerinin üzerine imalatçı-ihracatçının adı ve ünvanının şerh verilmiş olması ayrıca mudi bankanın aracılı ihracata izin verdiğini belirten Merkez Bankası şubesine muhatap bir yazı vermesi halinde aracılı ihracat kabul edilmektedir.

Senetlerin Vadesi:

Senetler, en çok 9 ay vadelidir.

Ödemesiz Dönem:

Ödemesiz dönem kredinin yarısı için 6 aydır. Kredinin diğer yarısı rotatiftir.

Borçun Tasfiyesi:

Kredinin % 50'si için, ödemesiz dönemden sonra gelen dövizlerin TL karşılıklarının % 22.50'sinin hesaptan kesilmesi suretiyle yapılır.

Ödemesiz dönem içinde gelen dövizlerin % 11.25'inin kesilmesi ödemesiz dönemin bitiminde yapılır, kalan % 11.25'i ise, en geç kredi vadesi sonunda tahsil edilmek üzere, fiili ihracatın tamamlanıp son parti ihraç bedelinin geldiği tarihe kadar kullandırmaya devam edilir.

Taahhüt edilen ihracatın gerçekleştirildiği, bildirilen gümrük çıkış beyannameleri ve döviz alım bordroları ile belirlendiği takdirde, kredinin diğer % 50'sinin geri ödenmesi söz konusu değildir. Kredi, gerçekleştirilen ihracat baz alınıp talep hali ve tesbit edilecek yeni kredi çerçevesinde devam eder, ancak, tesbit edilecek yeni kredi, evvelce verilen krediden az olduğu takdirde, müeyyideler uygulandıktan sonra, aradaki fark bir ay içinde ihracatçı tarafından aracı bankaca T.C. Merkez Bankası şubelerine geri ödenecektir.

Taahhüdün kapatılmasında, imalatçı-ihracatçının kendi üretiminin ihracından elde ettiği dövizler esas alınmaktadır.

Ihracatçılar İçin Kredi(156)

Ihracat Taahhüdü:

Taahhüt edilecek ihracatın miktarı, kredi talep edildiği tarihten geriye doğru, gümrük çıkış beyannamelerinde saptanan, son üç yılda gerçekleştirilen ihracatın en yüksek yıllık miktarının kredi vadesine göre 6 aylık kredilerde % 50'sinin, 8 aylık kredilerde % 65'ini geçemez.

Ancak performansa baz alınan ihracatın, kredi vadeleri kadar bir süre içinde gerçekleştirilmiş olduğunun gümrük çıkış beyannameleriyle belirlenmesi halinde bu oranlar % 100 olarak uygulanabilmekte, ihracatçı firmanın bağlantısı performansına göre yüksek ise, performansı aşan kredi talebi Merkez Bankası şubelerince idare merkezine intikal ettirilebilmektedir.

İhracatçılarca, ihraç edecekleri malın cinsine göre ayrı ayrı vadelerde kredi verilebilir. Ancak bu taktirde, ihracatçı firmanın performansı ihraç edilmiş olan malların türüne balmaksızın tüm olarak tesbit edilmektedir.

İhraç Süresi:

İhraç süresi 6 aydır (yaş meyve, sebze ve su ürünleri ihracatından 8 ay).

Bu süreler sonunda fiili ihracat gerçekleşmiş, ancak henüz bedelleri gelmemiş ise römiz mektubunun tevdiî suretiyle dövizlerin gelmesine kadar en çok 45 gün daha finansmana devam edilebilir.

Teminat:

Teminat, aracı banka ve T.C. Merkez Bankasıncı verilecek toplam kredinin vadesine göre % 12'si ve % 16'sı oranındadır.

Ödemesiz Dönem:

Ödemesiz dönem ihraç sürelerinin ilk yarısı kadardır.

Kredi Tutarı:

Kredi tutarı taahhüt edilen ihracatın Türk Lirası karşılığıdır;

- % 15'i firmanın kendi kaynağı,
- % 35'i aracı banka,

- % 50'si Merkez Bankası tarafından karşılanır.

Borcun Tasfiyesi:

Borcun tasfiyesi, ödemesiz dönemden sonra gelen dövizlerin Türk Lirası karşılıklarının % 50'sinin hesaptan mahsubu suretiyle yapılır.

Ödemesiz dönem içinde gelen dövizlerin % 25'inin mahsubu ödemesiz dönem bitiminde yapılır. Kalan % 25'i ise en geç kredi vadesi sonunda tahsil edilmek üzere fiili ihracatın tamamlanıp son parti ihraç bedelinin geldiği tarihe kadar kullanılmaya devam edilir.

Süre Uzatımı:

Deprem, su baskını, grev, lokavt, harb hali, sarf hastalıklar, yangın gibi geçerli sebeplerin olması halinde taahhüt edilen ihracatın % 50'sinin gümrük çıkış beyannameleriyle gerçekleştirildiğinin belirlenmesi halinde üç aya kadar ek süre verilebilir.

Mücbir sebeplerin devamı halinde en çok üç aylık devreler halinde yeni ek süreler verilebilir. Ancak bu sürelerin toplamı ihraç edilecek mal gruplarına göre 6 ve 8 ayı geçemez. Bu süreleri aşan mücbir sebeplerin olması halinde durum T.C. Merkez Bankası şubelerine idare merkezine intikal ettirilir.

Yeni Kredi Talebi:

Taahhüt edilen ihracatın % 60'ı gerçekleştirilmeden ihracatçı yeni kredi tale-

binde bulunmamakta, asgari % 60'ın (% 60 dahil) gerçekleşmesi halinde, ancak, tevsik edilen ihracat bağlantısı göz önüne alınarak yeni kredi verilebilmektedir.

Aracı İhracatçı:

Aracı ihracatçı kabul edilmez.

Senet Vadeleri:

Senet vadeleri en çok 120 gündür.

Tasimacılar İçin Kredi (157)

Döviz Taahhüdü:

Krediye esas olarak taahhüt edilecek ihracat veya ithalata ilişkin taşımacılık işlemleri ile ilgili döviz veya döviz karşılığı Türk Lirası miktarı kredi talep edildiği tarihten geriye doğru döviz alım bordrolarından saptanacak son üç yıl içinde getirdiği döviz veya döviz karşılığı TL'nin en yüksek yıllık tutarının;

- Deniz taşımacılığında % 50'sini,

- Kara taşımacılığında % 10'unu

geçmeyecektir. Ancak kredi ile ilgili taahhüdün kapatılmasında bu oranlara baz alınan taahhüdün kapatılmasında gerçekleşmiş olması aranmaktadır.

Kredi Tutarı:

Kredi tutarı taahhüt edilen dövizin Türk Lirası karşılığıdır:

- % 25'i firmanın kendi kaynağı,
- % 30'u aracı banka,
- % 45'i Merkez Bankası

tarafından karşılanır.

Teminat:

Teminat, aracı banka ve Merkez Bankasıca verilen kredinin % 24'ü oranındadır.

Kredi Süresi:

Kredi süresi 12 aydır.

Senet Vadeleri:

Senetler en çok 120 gün sürelidir.

Ödemesiz Dönem:

Ödemesiz dönem ilk altı aydır.

Borcun Tasfiyesi:

Borcun tasfiyesi, ödemesiz dönemden sonra gelen dövizlerin Türk Lirası karşılıklarının % 45'inin hesaptan kesilmesi suretiyle yapılmaktadır.

Ödemesiz dönem içinde gelen dövizlerin kesilmesi, yukarıdaki oran dahilinde ödemesiz dönemin bitiminde yapılmaktadır.

Süre Uzatımı:

Mücbir sebeplerin olması halinde veya getirilmesi taahhüt edilen dövizin % 50'sinin yurda gelmesi kaydıyla 3 aya kadar ek süre verilebilir.

Mücbir sebeplerin devam halinde en çok üç aylık devreler halinde yeni ek süreler verilebilir. Ancak bu sürelerin toplamı bir yılı geçemez. Bir yılı aşan mücbir sebeplerin olması halinde durum Merkez Bankası şubelerince idare merkezine intikal ettirilir.

Yeni Kredi Talebi:

Getirilmesi taahhüt edilen dövizin % 60'ı gelmeden taşımacı yeni kredi talebinde bulunamaz. En az % 60'ın (% 60 dahil) gelmesi halinde, ancak tevsiik edilen navlun anlaşması göz önünde tutularak yeni kredi verilebilir.

İhracat kredilerini kullanma şartları konusunda, daha önce sözü edilen ayrıma göre, ikinci katagoride ilk defa İhracat Yapacak İhracatçılar İçin Kre-

diler kapsamına giren bölümler, şu şekilde açıklanmaktadır.

İmalatçı-İhracatçılar İçin Kredi (158)

Taahhüt Edilecek İhracat Miktarı:

Taahhüt edilecek ihracatın miktarı, firmanın fiili üretiminin % 25'inin ihraç değerini geçemez. İhracat bağlantılarının tevsiki aranır.

Ancak bağlantı tutarı, fiili üretimin % 25'inin ihraç değerinin üzerinde ise, talep Merkez Bankası idare merkezince değerlendirilir (ihraç bağlantılarının miktup, telgraf, teleks gibi vesikalarla tevsiki aranır). Fiili üretimin imalat defteri ile tevsik edilir.

Kredi Tutarı:

Taahhüt edilen ihracatın Türk Lirası karşılığına;

- % 30'u firmanın kendi kağıdı,
- % 30'u aracı banka,
- % 40'ı Merkez Bankası

tarafından karşılanır.

Süre Uzatımı:

Mücbir sebeplerin olması halinde ya da taahhüt edilen ihracatın % 50'si-
nin gümrük çıkış beyannameleri ile gerçekleştirildiğinin tevsiki şartıyla 3 aya
kadar ek süre verilebilir.

Mücbir sebeplerin devamı halinde en çok üç aylık devreler halinde yeni
ek süreler verilebilmekte, ancak bu sürelerin toplamı, bir yılı geçmemektedir.
1 yılı aşan geçerli sebeplerin olması halinde, durum Merkez Bankası şubelerince
idare merkezine intikal ettirilmektedir.

Teminat:

Teminat aracı banka ve Merkez Bankasına verilen toplam kredinin % 24'üdür.

İhraç Süresi:

İhraç süresi 12 aydır.

Yeni Kredi Talebi:

Taahhüt edilen ihracatın % 60'ı gerçekleşmeden, ihracatçı, ihraç süresi-
nin bitiminden önce yeni kredi isteminde bulunamaz. En az % 60'ın (% 60 dahil)
gerçekleşmesi halinde ancak tevsik edilen ihracat bağlantısı göz önüne alınarak
yeni kredi verilebilmektedir.

Aracılı İhracat:

İhracat aracı ile yapıldığı takdirde, gümrük çıkış beyannamelerinin üzerine imalatçı-ihracatçının adı ve unvanının yazılı olmayışı ayrıca mudi bankanın aracılığı ile ihracata izin verdiğini belirten ve Merkez Bankası şubelerine muhatap bir yazı vermesi halinde aracılı ihracat kabul edilebilir.

Senet Vadesi:

Senetler en çok 9 ay vadelidir.

Ödenesiz Dönem:

Ödenesiz dönem kredinin yarısı için ilk altı aydır. Kredinin diğer yarısı rotatiftir.

Borcun Tasfiyesi:

Borcun tasfiyesi, kredinin % 50'si için ödenesiz dönemden sonra gelen dövizlerin TL karşılıklarının % 20'sinin hesaptan mahsubu suretiyle yapılır.

Ödenesiz dönem içinde gelen dövizlerin % 10'unun mahsubu ödemesi dönemin bitiminden yapılır. Kalan % 10'u ise en geç kredi vadesi sonunda tahsil edilmek üzere fiili ihracatın tamamlanıp son parti ihracat bedelinin geldiği tarihe kadar kullandırmaya devam edilir.

Tasfiye edilen ihracatın gerçekleştirildiği ibraz edilen gümrük çıkış beyannameleri ile ve döviz alım bordroları ile tevsik edildiği takdirde,

kredinin diğ er % 50'sinin geri ödenmesi söz konusu değildir. Kredi, gerçekleştirilen ihracat baz alınarak talep halinde tesbit edilecek yeni kredi çerçevesinde devam eder. Ancak tesbit edilen yeni kredi, evvelce verilen krediden az olduğu takdirde, müeyyideler uygulandıktan sonra aradaki fark bir ay içinde ihracatçı tarafından aracı bankaya ve aracı bankaca T.C. Merkez Bankası şubelerine geri ödenir.

Taahhüdün kapatılmasında, imalatçı ihracatçının kendi üretiminin ihracandan elde ettiği dövizler esas alınır.

Ihracatçılar İçin Kredi (159)

Ihracat Taahhüdü:

Taahhüt edilecek ihracat karşılığı verilecek kredinin miktarı, firmanın bağlantı tutarı,

- Sermaye şirketlerinde 2.000.000,- \$ dan,
- Diğer firmalarda 1.000.000,- \$ dan

fazla olmamak koşuluyla Merkez Bankası İdare Meclisince tespit edilir (ihracat bağlantılarının mektup, telgraf ve teleks gibi belgelerle tevsiki aranacaktır). Ihracat bağlantılarının gayrikabili rücu akreditif olması halinde, kredinin tespitinde taahhüdün tamamı dikkate alınır.

Kredi Tutarı:

Kredi tutarı taahhüt edilen ihracatın Türk Lirası karşılığıdır;

- % 20'si firmanın öc kâğıdı,
- % 35'i aracı banka,
- % 45'i Merkez Bankası

tarafından karşılanacaktır.

Borcu Tasfiyesi:

Ödenesiz dönemden sonra gelen dövizlerin % 45'inin hesaptan mahsubu suretiyle yapılmaktadır.

Ödenesiz dönem içinde gelen dövizlerin % 22.50'sinin mahsubu bu ödenesiz dönemin bitiminde yapılır. Kalan % 22.50'si ise en geç kredi vadesi sonunda tahsil edilmek üzere fiili ihracatın tamamlanıp son parti ihraç bedelinin geldiği tarihe kadar kullanılmaya devam edilir.

İhraç Süresi:

İhraç süresi 6 aydır (yağ meyve, sebze ve su ürünleri ihracatında 8 aydır).

Bu süreler sonunda fiili ihracat gerçekleşmiş, ancak henüz bedelleri gelmemiş ise, römiz mektubu tevdi suretiyle dövizlerin gelmesine kadar en çok

45 gün daha finansmana devam edilebilir.

Teminat:

Araç bankası ve Merkez Bankasıyla verilen toplam kredinin vadelerine göre % 12'si ve % 16'sıdır.

Ödemesiz Dönem:

Ödemesiz dönem ihraç sürelerinin ilk yarısı kadardır.

Süre Uzatımı:

Mücbir sebeplerin olması halinde veya taahhüt edilen ihracatın % 50'sinin gerçekleştirildiğinin gümrük çıkış beyannameleri ile tevsiği kaydıyla 3 aya kadar ek süre verilebilir.

Mücbir sebeplerin devamı halinde en çok 3 aylık devreler halinde yeni ek süreler verilebilir. Ancak bu sürelerin toplamı ihraç edilecek mal gruplarına göre 6 ve 8 ayı geçemez. Bu süreleri aşan mücbir sebeplerin olmaması halinde, durum Merkez Bankası şubelerince idare merkezine intikal ettirilerek alınacak talimata göre hareket edilir.

Yeni Kredi Talebi:

Taahhüt edilen ihracatın % 60'ı gerçekleşmedikçe ihracatçı yeni kredi talebinde bulunamaz. En az % 60'ın (% 60 dahil) gerçekleşmesi halinde, ancak

tevsik edilen ihracat bağlantısı göz önüne alınarak yeni kredi verilebilmektedir.

Aracı İhracatçı:

Aracı ihracatçı kabul edilmez.

Senetlerin Vadesi:

Senetler en çok 120 gün vadelidir.

Taşımacılar İçin Kredi (160)

Döviz Taahhüdü:

Krediye esas olacak taahhüt edilecek ihracat veya ithalata ilişkin taşımacılık işleri ile ilgili dövizin veya döviz karşılığı Türk Lirasının miktarı, firmalar bağlantı tutarı;

- Sermaye şirketlerinde 2.000.000,- \$ dan,

- Diğer firmalarda 1.000.000,- \$ dan

fazla olmamak koşuluyla, navlun anlaşmasında, öngörülen döviz veya döviz karşılığı TL tutarının;

- Deniz taşımacılığında % 50,

- Kara taşımacılığında % 10'unu

geçemez.

Ancak kredi ile ilgili taahhüdün kapatılmasında, bu oranlara baz alınan taahhüdün gerçekleşmiş olması aranmaktadır.

Kredi Tutarı:

Kredi tutarı, taahhüt edilen dövizin Türk Lirası karşılığıdır;

- % 25'i firmanın öz kaynağı,

- % 30'u aracı banka,

- % 45'i Merkez Bankası

tarafından karşılanır.

Teminat:

Teminat aracı banka ve Merkez Bankası tarafından verilen toplam kredinin % 24'ü oranındadır.

Kredi Süresi:

Kredi süresi 12 aydır.

Senet Vadesi:

Senetler en çok 120 gün vadeliidir.

Ödemesiz Dönem:

Ödemesiz dönem ilk altı aydır.

Borcun Tasfiyesi:

Borcun tasfiyesi, ödemesiz dönemden sonra gelen dövizlerin Türk Lirası karşılıklarının % 45'inin hesaptan mahsubu suretiyle yapılır. Ödemesiz dönem içinde gelen dövizlerin mahsubu, yukarıdaki oran dahilinde ödemesiz dönemin bitiminde yapılır.

Süre Uzatımı:

Mücbir sebeplerin olması veya taahhüt edilen dövizin % 50'sinin yurda gelmesi kaydıyla 3 aya kadar ek süre verilir. Mücbir sebeplerin devam halinde en çok 3 aylık devreler halinde yeni ek süreler verilebilir. Ancak bu sürelerin toplam, bir yılı geçemez. Bir yılı aşan mücbir sebeplerin olması halinde, durum Merkez Bankası şubelerince idare merkezine intikal ettirilir.

Yeni Kredi Talebi:

Getirilmesi taahhüt edilen dövizin % 60'ı gelmeden, taşımacı yani kredi talebinde bulunamaz. En az % 60'ının gelmesi halinde, ancak tevsik edilen navlun anlaşması göz önünde tutulmak suretiyle yeni kredi verilebilir.

iii. Uygulamaya İlişkin Özellikler

Bir önceki bölümde incelenen, belgesiz ihracat kredilerinin kullanma şartlarının uygulamaya ilişkin özelliklerini de şu şekilde inceleyebiliriz (161).

1- İhracatı teşvik belgesi kredisi kullanan ihracatçıların belgesiz ihracat reeskont kredisi taleplerinin karşılanmasında, kullanmakta oldukları belgeli kredi ile ilgili ihraç taahhüdünün en az % 50'sinin gerçekleşmiş olması aranmaktadır.

Son iki belgesiz kredi ile ilgili ihracat taahhütlerinin % 50'sini, kredi süresi veya ek süre almışsa bu süre içinde gerçekleştirilmeyen ve ihracat hesaplarına yaptırım uygulanan firmalarla, önceki kullandığı iki kredisinden her ikisi veya birisi belgeli kredi olduğu takdirde, bu kredilere ilişkin ihracat taahhütlerinin % 50'den aşağı gerçekleşmiş olması nedeniyle ihracat hesaplarına müeyyide uygulanan firmaların, yeni belgesiz reeskont kredisi talepleri bir yıl süre ile kabul edilemez.

2- Bu kredi uygulaması dolayısıyla;

i) Reeskont tutarı, daha önce ihracat taşımacılık yapmış imalatçı, ihracatçıları, ihracatçıları ve taşımacılarda 25 milyon liraya kadar olan kredi talepleri Merkez Bankası şubelerince re'sen kullandırılır. Bu miktarı aşan kredi

(161) Ibid., s. 30-36.

taleplerinden kullandırılması uygun görülebilecek olanlar Merkez Bankası idare merkezine gönderilmekle birlikte, Merkez Bankası şubeleri yetkisi içinde olan bölümleri dâhal kullandırılır.

ii) İlk defa ihracat/taşımacılık yapan imalatçı-ihracatçılar, ihracatçılar ve taşımacılarla ilgili talepler, miktarı ne olursa olsun firma istihbaratı ile birlikte Merkez Bankası idare merkezine gönderilir.

Merkez Bankası şubelerince idare merkezine gönderilecek kredi kullanma talebi mektuplarında, firmaların kullanmış oldukları son iki ihracat kredisinin cinsi ve bu kredi ile ilgili ihraç taahhütlerinin gerçekleşme miktarı ve oranları ile kredi hesabına uygulanan işlem ve ayrıca varsa kullanmakta oldukları İhracatı Teşvik Belgesi, belgesiz ihracat reeskont ve Merkez Bankası şubeleri yetkisini aşmayan ihracat reeskont kredileri ile ilgili ihraç taahhütlerinin gerçekleşme miktarı ve oranları, belge numarası ihraç malının cinsi, kredi süresi sonu ihracat taahhüdü ve kredi tutarları ayrıca belirtilmektedir.

Talebin Merkez Bankası idare merkezince uygun görülmesi halinde, idare merkezi yetkisi içindeki tutar, şube yetkisi içinde kullandırılan bölümde dikkate alınmak ve en az taksit tutarı 25 milyon lira olmak üzere;

- 12 ay vadeli kredilerde birer ay ara ile 4,
- 8 ay vadeli kredilerde birer ay ara ile 3,
- 6 ay vadeli kredilerde birer ay ara ile 2

eşit taksitle Merkez Bankası idare merkezinin talimatı çerçevesinde kullanılır.

3- Yeni kredi talepleri miktarı ne olursa olsun belgelerle birlikte Merkez Bankası şubelerince idare merkezine gönderilir, alınacak talimata göre hareket edilir. Yeni kredide vade ayrıca tesbit edilir.

4- Daha önce ihracat/taşımacılık yapmış imalatçı-ihracatçılar, ihracatçılar ve taşımacılara bu kredinin süratle kullanılmasını sağlamak için incelenmesi daha sonra yapılacak üzere kredi Merkez Bankası şubelerince kullanılır. Ancak sonradan yapılacak inceleme sonucunda müşterinin talebi ile ilgili belgelerin gerçek dışı olduğunun anlaşılması ve ticari ahlakının senet kabulüne uygun olmadığına belirlenmesi halinde, kabul edilmiş senetler vadesi belirlenmeden Merkez Bankası portföyünden çıkarılır.

5- İmalatçı-ihracatçıya ait krediden yararlanabilmek için firmamın sanayici sicil vesikasına (madenciler de işletme ruhsatnamesi veya işletme imtiyaz belgesini) sahip bulunması ve ürettiği malın sınai mamul olması gereklidir. İhraç edilen ürünün sınai mamul olmayışı sanayici vasfı olmayan ihracatçıların, imalatçı-ihracatçı kredisinden yararlandırılmasına olanak sağlamaz.

6- Taşımacılar, ancak Türkiye'ye ithalat ve Türkiye'den ihracat işlemleri dolayısıyla yaptıkları yük taşımacılığı için bu krediden yararlanabilirler. Yolcu ve yurt dışı transit taşımacılığına dayalı kredi talepleri kabul edilmez.

7- Taşımacılarla ilgili kredi taleplerinde krediye esas olacak taahhüt edilecek dövizin miktarının tesbitinde ve taahhüdün kapatılmasında, taşımacı firmanın kendi mülkiyetindeki nakit araçlarını kullanarak sağlayacağı döviz döviz kargılığı Türk Lirası tutarı esas olunur.

8- İhracat garantili yatırım kredisi kullanan taşımacılar, ihracat rees-kont kredisinden yararlandırılmazlar.

9- Kredi talebine gelindiği tarihten geriye doğru en az 3 ay içerisinde fiilen ihracat/taşımacılık yapmış olanlar daha önce ihracat/taşımacılık yapmış sayılır. Bu durumda aylık ortalama ihracat baz alınarak yıllık performans bulunur.

10- Firmanın talebi üzerine kredi, belirtilen vadelerin altında vadelerle de verilebilir.

11- Kredi kullandırılmasında baz alınacak döviz serbest dövizdir.

12- Aşağıda belirlenen ihracat türleri TUD'den alınacak İhracatı Teşvik Belgesi kargılığında finanse edilir.

i) Klining ve banker anlaşmalı ülkelere tescil, lisans veya izne tâbi olarak ve anlaşma hesapları dahilinde yapılacak ihracat.

ii) Özellikle ihracat (transit ticareti, yurt dışında serbest bölgelerden veya gümrüksüz antrepolardan yapılacak ihracat, kredili ihracat, bir yıl içinde yapımı ve parçalar halinde teslimi mümkün görülmeyen gemi, komple fabrika, tesis ve yatırım malı gibi malların ihracı).

iii) ihracat sayılan satış ve teslimler ile ilgili krediler.

iv) Garantisiz ticari borçların fason imalat karşılığı ödenmesi ile ilgili ihracat kredileri.

v) Yaş meyve, sebze ve su ürünleri ihracatçıları ile ihracatçı sermaye şirketlerine ihracatı Tevvik Fonundan verilen krediler.

vi) Geçici kabul rejimine göre yapılacak ihracat kredileri.

13- Firmanın talebi üzerine kredi, belirtilen vadelerin altında vadelerle verilebilir.

14- Kredi kullandırımında baz alınacak döviz, serbest dövizdir.

15- Daha önce ihracat yapmış olanlarla ilgili kredi taleplerinde son üç yıl içinde yapılan tüm ihracatların tevsiki gerekmez. Verilecek krediye baz alınacak bir yıllık ihracatın tevsiki yeterli olmaktadır. Tevsik edilecek ihracatı kredi talep tarihinden geriye doğru bir yıl içinde yapılmış olması gerekli olmakla birlikte firmanın isteği, üzerine takvim yılı da esas alınabilmektedir.

Performansın tevsikinde gümrük çıkış beyannamesi ve döviz alım bordrosunun hemen ibraz edilmediği durumda, ilgili firmanın ihracatı hakkında aracı bankanın beyanı ile de yetinilebilir. Ancak söz konusu belgelerin kredi kullandıktan itibaren bir ay içinde ibrazı aranır.

Merkez Bankası şubeleri, firmanın ihracatının miktarını kendi kayıtlarından tesbit edilebiliyorsa, söz konusu belgelerin ibrazı istenmez.

16- İmalatçı-ihracatçı ve taşımacılarla ilgili kredi taleplerine ilişkin müracaatlar, belirli bazlara göre verilebilecek azami kredi tutarı içinde kalmak koşuluyla değişik zamanlarda ve değişik bankalar aracılığı ile yapılabilir. Ancak bu taktirde, sonradan verilecek kredilerin vadesi, ilk kullanılan kredi ile ilgili ikraz sözleşmesi tarihine göre hesaplanır.

17- İhracatçılarda, her müracaat ve kredi kullanımının vadesi tek olarak tesbit edilir.

18- Süre uzatımında yetkili merci Merkez Bankası şubeleridir. Ancak mücbir sebepler içinde sayılan "harb hali" nin taktiri Merkez Bankası İdare Merkezine aittir.

İhracatçılar, mücbir sebeplere dayalı süre uzatımı taleplerinde, mücbir sebeplere ait tevsik edici belgeleri aşağıdaki mercilerden alarak bankasına, bankası da ilgili Merkez Bankası şubesine ikraz ederler.

i) Deprem, su baskını, yangın halinde belediye veya il imar müdürlüklerinden,

ii) Grev, Lokavt halinde ilgili çalışma müdürlüklerinden,

iii) Sarımsızlıklar halinde sağlık ve sosyal yardım müdürlüklerinden.

19- Kredi talebinde bulunan bankalar, örnekleri ilişik bir mektup, kredi talep eden firmadan alacakları taahhütname ve ihracatçının niteliğine göre aracı bankanın katkısını belirten taahhütname ile gereken durumlarda ihracat bağlantılarının kendilerince tasdikli örnekleriyle (ikişer nüsha) ilgili Merkez Bankası şubesine başvururlar.

Kredi talep formunda ihracat edilecek mal cinsi ve ihracat sözleşmesi tarihi kesinlikle belirtilir. Kredi tesbitinde ihracat sözleşmesi tarihindeki kur esas alınmalı ve vade tarihinin ay olarak değil, ihracat sözleşmesinin başlangıcından itibaren kredi çeşidine göre ön görülen 12, 8 veya 6 ay sonraki o kredi ile ilgili ihracat süresi sonunu belirleyen tarih olarak yazılması dikkat edilmelidir.

20- Ödemesiz dönemden sonra gelen ihracat bedeli dövizlerin Merkez Bankasına devri gereken Türk Lira karşılıkları, döviz alım bordrolarının düzenlenmesinden itibaren en geç beş gün içinde kesinlikle Merkez Bankası hesabına devrettirilmelidir. Ödemesiz dönem içinde gelen dövizlerin mahsubu, kredi çeşitlerine göre öngörülen baz ve oranlar içinde ödemesiz dönemin bitiminde yapılmalıdır.

21- Yeni ihracat kredisi sistemi başladıktan sonra, ihracatçı firma "TUD"den belge alması ise kredi belge esaslarına göre yürütülür.

22- Kredi sürelerinin ihracatçının niteliğine göre alınacak senet vadelerinden, uzun olması halinde, senetlerin vadelerinde tahsil edilerek ertesi gün yenilerinin verilmesi suretiyle yenilenmemesi mümkün bulunmaktadır.

23- Bu kredi dolayısıyla, banka şubeleri, 2 ayda bir, gümrük çalış beyannamelerinden tesbit edilmek suretiyle, ihracatın gerçekleşme durumu ile ilgili aşaşıda örneğe uygun bilgi cetvelini Merkez Bankası şubelerine gönderirler.

Firmanın	İhraç			Kredinin	Tarihi
Ticaret	Taahhüdü	İhraç	İhraç	Kullanılmaya	İtibariyle
Ünvanı	(Döviz Olarak	Kalı	Süresi	Başladığı Tarih	Gerçekleşen
					İhraçat

(2) İhraçat Bedelinin Tahsili İle İlgili Krediler

İhraç mallarının gümrükten çıktıktan sonra bedellerinin önceden tahsili ile ilgili iki çeşit krediden söz edilebilir: Bunlar; vesikalı senetler kredileri ve kurye kredileridir.

(a) Vesikalı Senetler Kredileri

i. Kabul Kredisi (162)

İhracat kredisi ihracatçının kendi bankas nezdinde açtığı bir kabul kredisidir. İhracatçıya ihraç ettiği malların belli bir oranında banka üzerine poliçe çekmek yetkisini verir. Banka tarafından kabul edilen bu poliçeyi kolaylıkla iskonto ettirmek olanağını bulacağı için ihracatçı gönderdiği malların bedelini derhal elde etmiş olur. Bu işlem bazı teknik nedenlerle ihracatıya bizzat kredi vermek istemeyen bankanın bir komisyon karşılığından itibarını kullandırmasıdır.

Bu tür kredi ile alıcı tarafından ihracatçı lehine açtırılan kabul kredileri arasında önemli fark vardır. İthalatçı tarafından ihracatçı lehine açtırılan kabul kredilerinde, ihracatçı ihraç bedelini aldığı durumda, bu para yabancı ülkedeki bankadan ya da kabul kredisini açtırmış olan müşteriden tahsil edilemezse dahi kendisinden istenemez. Yani poliçeyi kabul eden bankanın ihracatçıya rücu hakkı yoktur. Zira bu tür kabul kredilerinde mal bedelinin ödeneceği konusunda ihracatçıya garanti verilmiş bulunmaktadır.

İhracatçının bankadan bizzat temin ettiği kabul kredisinde ise banka, ihracatçı müşterisine karşı rücu hakkına sahiptir. Banka poliçe bedelini vadesinde ihracatçı müşterisinin hesabına borç kaydetmek suretiyle ödeyecektir. İhracatçı normal olarak, borcunu karşılayacak parayı göndermesini yabancı alıcıdan bekler. Fakat bu para gelmezse ihracatçı verdiği kabul imzası

dolayısıyla tediye de bulunan bankaya borcunu ödemekle yükümlüdür. Burada kabul kredisi, alıcı tarafından mal bedelinin ihracatçıya ödeneceğine dahil garanti veren bir usul değil, sadece ihracatçıya para sağlayan bir yoldur.

Bankalar, kabul kredilerini mali ve itibari durumlarını kuvvetli gördükleri ihracatçı müşterilerine açmakla birlikte, yabancı ithalatçının durumu hakkında da muhabirlerinden istihbarat almaya ilmal etmezler. İhraç edilen malın niteliği de bankalarca kredilerin açılması sırasında gözönünde bulundurulur.

Kredinin Açılışı ve Kullanılması:

1- İhracatçı müşterisi lehine kabul kredisi açan banka, bir sözleşme ile bu kredinin limitini, kullama şartlarını, hangi vadeler içinde çekilecek poliçelere bankaca kabul inzası konulacağını, poliçelere iliştilirilecek vesaiğin ne-ler olacağını saptarlar. Komisyonun hangi oran üzerinden alınacağını belirler (Üdünç Para Verme İşleri Kanunu'na göre ihracat vesaiği mukabili kredilerden komisyon oranı % 3'tür).

İhracat vesailinin tahmini ciro ile bankaya devredileceği ve bu suretle ihraç edilen mallar üzerinde bankanın rehin hakkının bulunacağı, vesaiik bedeli alıcıdan tahsil edilmediği takdirde, poliçe tutarının bankaya ödeneceği hususları da alınacak sözleşmede ihracatçıya kabul ettirilir.

2- İhracatçı yabancı alıcı üzerine keşide ettiği poliçeyi, ihraç ettiği mallara ait vesaiği de bağlamak suretiyle kabule arz eder. Bedelinin tahsili

karşılığında vesaikin alıcıya teslimi hususunda bankaya talimat verir.

3- Banka, vesikaları inceleyerek tam ve usulüne uygun bulunduğunu saptadıktan sonra bunları teminat olarak alır. Kabul ettiği poliçeyi ihracatçıya geri verir. İhraç edilen malların bankaya rehmedildiğini belirtmek üzere alınması gereken bordrosunun, muteber bir imza sirküleri olduğu takdirde noter onayından geçirilmesi zorunlu değildir.

4- İhracatçı, bankanın kabul imzasını taşıyan bu senedi iskonto ettirmek suretiyle sattığı malların bedelini elde eder.

5- Banka poliçeyi kabul ederken nezdinde alıkoyduğu vesaiki ciro ederek bir römiz mektubuna ilaştırır. Yabancı ithalatçının bulunduğu yerdeki muhabirine gönderir.

6- Muhabir banka, ithalatçıya bir ihbarname göndererek vesaiki gelmek üzere kendisini bankaya davet eder. İthalatçı vesaiki inceler, sipariş şartlarına uygun ve usulüne göre düzenlenmiş olduğunu görünse bedelini bankaya öder. Vesaik emrine ciro ve kendisine teslim edilir.

7- Muhabir bankaca yapılan tahsilat vesaiki gönderen bankaya transfer edilir. Bu bankada kabul ettiği poliçeyi vadesinde kendisine ibraz edilince öder.

Bankanın kabul komisyonu ile muhabirin tahsil komisyonunun ve masrafların, satış sözleşmesinden aksine bir hüküm yoksa ihracatçı tarafından ödeneceği tabiidir.

8- Alıcı vesaiki, sipariş şartlarına ve usulüne uygun bulunmaz ve teslim almazsa mallar ihracatçıdan alınacak talimata göre işlem yapılır. İhracat kredisini açan banka, kabul ettiği poliçenin vadesine kadar vesaik bedelini elde edemez ise, ibrazında ödeneceği poliçe tutarının ihracatçı tarafından bankaya yatırılması gerekir.

ii. İhracat Vesaiki Karşılığı Avans-Vesikalı İstira(163):

Yurt dışına gönderilecek malları temsil eden tam takım vesikalar (fatura, menşe şahadetnamesi, sigorta poliçesi, kanışmento) karşılığında açılan kredi türüdür.

İhracatçılara vesaik karşılığı yapılan ihracat bedellerini, malın sevkedildikleri yerlere varışından önce tahsiline imkan vermek, ihracatçıyı meydana gelecek kur değişikliğine karşı korumak, elde edecekleri Türk Liraları ile tekrar mal mübaya etmek maksadıyla Merkez Bankası reeskont kaynağından kullandırılan kısa vadeli kredidir.

Akreditif karşılığı olmayan ihracatta malı gönderen ihracatçı ihracat belgelerini, bir poliçeye bağliyerek yabancı alıcıdan tahsil

edilmek üzere bankaya verir. Banka, müşterinin mali ve itibari durumunu kendisine kredi açmaya uygun görüyorsa, tahsiline aracılık edeceği vesikalı senetleri iştiraya ya da avansa kabulde bir salınca görmeyebilir. Özellikle ihracat bedeli yabancı alıcı tarafından bir banka garantisi ile temin edilmiş bulunuyorsa, ihracat vesaiği karşılığı avans ve vesikalı iştiraya muameleleri bankalar için çok cazip olabilir.

Ihracat vesaiği karşılığı avans ile vesikalı iştiraya arasında esas olarak büyük bir fark yoktur. Her iki muamele ile de ihracatçı, mal bedelini tamamen veya kısmen tahsil etmiş olur. Ancak, ihracatçı iştiraya verdiği senet bedelini vadesinden önce ödeyemez. Aksi takdirde, peşin tahsil edilen faiz kendisine göre verilemeyeceğinden zararlı olacaktır. Avans hesabını ise o tarihe kadar işleyen faizini ödemek suretiyle istediği anda kapatmak olanağına sahiptir.

Vesikalı senetler peşin satış karşılığı düzenleniyorsa ibrazında ödenmek şartıyla düzenlenir. Bu tür senetlere bağlı vesikalar, senet bedelinin tahsili karşılığında muhataba tevdi edilir. Kredili satışlara karşılık düzenlenmiş vesikalı senetler ise belirli bir vadede ödenmek üzere düzenlenir. Bu senetlere bağlı vesikalarda senedin kabulü karşılığında muhataba tevdi olunur.

Ihracatçı firmaların düzenlediği ve bankalar tarafından ibraz edilen, görüldüğünde ödemeli poliçeler ve çekler, Merkez Bankasına müdi bankanın kredisi dahilinde avansa kabul edilmekte veya iştiraya edilmektedir.

Bu kredi de şu şartların varlığı aranır:

1- Vesaikin kesin olarak satılmışve sevkedilmiş mallara ait olması.

2- Senet ve çeklerin serbest dövizlerle A.P.A. memleketleri paraları üzerine yazılı bulunması.

3- Senetler (ihracatçı + aracı banka) şeklinde iki imzalı ve en çok 45 gün vadeli olmalıdır.

4- Banka, sevk vesaitinin tahsile gönderilmiş bulunduğu dair römiz mektubunun bir suretiyle birlikte, firma ve bankanın imzasını taşıyan ticari senetleri reeskonta verir.

5- Kredi senet üzerine avans şeklinde işler. Bu kredi de, her türlü vergi, resim ve harçlardan muaftır. Krediye bankalarca uygulanan faiz oranı % 31.50, fon kesintisi % 10, borç alana faiz iadesi % 25'tir. Reeskont faiz oranı ise % 31,50'dir.

(b) Kurvy Kredileri(164)

Muhabir bankaya açılan açık kredi niteliğinde çek iştirasıdır. Akreditifli ihracatta mal bedeli döviz karşılığı Türk Lirasını ihracatçının bir an önce bankadan almasını temin eden çok kısa vadeli kredi türüdür.

Amir banka, muhabiriyle bir anlaşma yaparak bu bankadan, kur-
ye kredisi adı altında çok kısa vadeli bir kredi temin eder. Muhabir banka,
amir bankanın bu kredi limiti içinde açılacak akreditiflere dayanarak kuvertür
beklemeksizin akreditif lehleri ihracatçılara ödemede bulunarak amir bankayı
borçlandırır. Ödeneye ait dekontu vesaikle birlikte amir bankaya gönderir.
Amir banka da hemen muhabirini ramburse eder. Kurye kredisi dolayısıyla muha-
bir bankaya ödenecek faiz, bu bankanın ödeme yaptığı tarih ile döviz transfer
tarihi arasında geçen süreye uygulanır.

Kurye kredisinin Merkez Bankası kaynağından kullandırılması
mümkündür. Merkez Bankasına, bankalara lehlerine tahakkuk eden ihracat döviz-
lerine müstenit çeklerin Türk Lirası karşılıklarının öncelikle tahsili amacı-
yla kambyo çek mübayaası limiti tahsis edilmektedir. Bu limitler çek istirasında
ve telegrafik döviz alışlarında kullanılmaktadır.

Çek istiralarında kurye müddeti, Avrupa ülkeleri için 15, di-
ğer ülkeler için 20 gündür. Telegrafik döviz alışlarında ise telgrafın çekil-
diği tarih dahil 3 gündür. Bu süreyi geçen günler için gecikme faizi alınır.
Bu krediye de her türlü vergi, resim ve harçtan muafıdır.

(3) Tütün İhracat Kredisi (165)

Tütün ürününün üreticiden alınması, işlenmesi ve ihracata ha-
zır hale getirilmesi maksadıyla, tütün ihracatçılarına kullandırılmak üzere

tahsis olunan kredi türüdür. Banka kaynağından veya Merkez Bankası reeskontundan kullandırılır.

Her yıla ait tütün ürünü için tahsis edilen kredi, ekici tütün piyasalarının açılışını müteakip kullandırılmaya başlanır.

Bu kredi için kabul edilecek senetler (ihracatçı firma + banka) olmak üzere iki insalı olup, en çok 120 gün vadelidir. Ancak, sanayici vesitasını haiz tütünöülerin senetleri 9 ay vadeli olabilir. Senetlerle ilgili tütünlerin, aracı bankaya rehmedilmesi gereklidir. Kredi senet üzerine avans gelinde çalışır.

Finansmandan yararlanacak tütünöü firmaların, 1177 sayılı Tütün ve Tütün Tekeli Kanunu gereğince, Tekel Genel Müdürlüğünden aldıkları belgenin bir örneğini aracı bankaya ve Merkez Bankasına ibraz etmeleri gerekir.

Tütünlerin sevk edilmesini takiben kredinin tasfiyesi gereldir. Ancak sevk sırasında bedelleri gelmemiş ise, römiz mektubu sureti verilerek şartıyla senetler 90 gün daha Merkez Bankası portföyünde tutulabilir.

Bu kredi de, diğer ihracat kredileri gibi her türlü vergi, resim ve harçtan muaftır.

Tütün finansmanına bankaların uyguladıkları faiz oranı % 31,50'dir. Fon kesintisi % 10, borç alana fonda faiz iadesi % 25'dir. Reeskont oranı ise % 31,50'dir.

b. Orta Vadeli İhracat Kredileri

Bankalar ve T.C. Merkez Bankası ihracata yönelik yatırımların finansmanı amacıyla, orta vadeli ihracat garantili yatırım kredileri ve işletme kredileri açmamaktadırlar. Bunlar; ihracat garantili yatırım kredileri ve ihracat garantili yatırımlarla ilgili işletme kredileri olarak aşağıdaki gibi ikiye ayrılmaktadır.

(1) İhracat Garantili Yatırım Kredileri

İhracata Dönük Yatırım Kavramı:

Yıllık programların genel teşvik tablosunda yer alan, yıllık üretiminin en az % 25'inin ihracatı mümkün olan ve taahhüt edilen yatırımlardır. Bu tür yatırımlarda yıllık ihracat miktarı 500.000 dolardan, geri kalmış bölgelerde 250.000 dolardan az olamaz (166).

Yukarıdaki tanıma göre bir yatırımın ihracata dönük yatırım sayılabilmesi için şu koşulların varlığı gerekli olmaktadır:

- i) Yatırımların yıllık programların Genel Teşvik Tablosunda yer alması,
- ii) Yıllık üretimin en az % 25'inin ihraç edilebilmesi,

iii) Yıllık ihracat miktarının 500.000 dolardan, gerice yörelerde 250.000 dolardan az olmaması ve

iv) Yatırımcı tarafından ihracatın taahhüt edilmesi.

Gerekli Belgeler ve Alınması:

Yatırımların teşvik tedbirlerinden yararlanabilmesi için yatırımcı tarafından alınması gereken belgeler; Teşvik belgesi, uygulama belgesi, vergi-resim ve harç istisnası belgesi, ihracat taahhütnamesi olmak üzere, sırasıyla aşağıdaki gibi açıklanabilir (167).

Teşvik Belgesi:

Teşvik belgesi, yatırımın karakteristik değerlerini ihtiva eden, bu değer ve saptanan diğer koşullara uygun olarak gerçekleştirilmesi halinde üzerinde yazılı bulunan teşviklerden faydalanacağı devlete taahhüt edilen, kalkınma planı ve ilgili programa uygun ve memleket ekonomisi için genel olarak faydalı olduğu DPT (TUD)'ce kabul edilen yatırımlar için yatırımcılara verilen bir ön belgedir.

Teşvik belgesi alabilmek için yapılacak müracaatlarda 3 nüsha fizibilite etüdünün bir dilekçeye bağlanması ve dilekçenin bizzat müteşebbis tarafından imzalanarak TUD'a müracaat edilmesi gerekir. Fizibilite etüdü hazırlama formu DPT (DUD)'den temin edilir.

(167) Ibid., s. 56-57.

Fizibilite etüdünün tutarlı olması ve şu belgelerin etüde eklenmesi gerekir :

- i) Makina-techizatla ilgili proforma fatura ve kataloglar,
- ii) Şirketin ana sözleşmesini kapsayan Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi,
- iii) Son üç yıla ilişkin bilançolar,
- iv) Yetkililere ait imza sirküleri,
- v) Kapasite raporu.

Uygulama Belgesi:

İhracata dönük yatırımlarda, yatırımcı firma tarafından DPT (TUD)'ne taahhütname vermek suretiyle alınan, ihracat miktarlarını takdir, tespit ve garanti eden bir belgedir. Yatırımcı firma tarafından önce teşvik belgesi sonra da usulüne uygun olarak müracaat edilerek uygulama belgelerinin alınması şarttır.

Vergi-Resim ve Harç İstisnası Belgesi:

Orta ve uzun vadeli ihracat garantili yatırım kredilerine, ihracata dönük ve ihracat taahhüdünde bulunacak yatırım projelerine vergi-resim ve harç istisnası belgesi verilir.

Vergi-Resim ve Harç istisnasından yararlanabilmek için teşvik belgesine istinaden DPT (TUD)'den Orta ve Uzun vadeli ihracat garantili yatırım kredilerinde Vergi-Resim ve Harç istisnası belgesinin alınması gerekir.

Teşvik belgesi almış olan yatırımcılar, bu belgelerinde belirtilen orta ve uzun vadeli yatırım kredilerinin temin edildiği banka ve bankalarla ikraz muamele ve anlaşması yapmadan TUD'a müracaat ederler.

İhracat Taahhütnamesi:

Teşvik belgesine esas olan yatırımın bittiği yılı takip eden yıldan itibaren başlamak üzere beş yıl için yatırımcıdan alınan, yıllık ihracat miktar ve değerlerini içeren, ihracatı garanti eden bir belgedir.

İhracat Garantili Yatırım Kredilerinin Genel Esaslarını, özelliklerini ve yararlanma koşullarını şu şekillerde inceleyebiliriz (168):

Kredi Koşulları:

Orta vadeli ihracat garantisi yatırım kredilerinin koşulları şöyledir:

- i) Öz kaynak oranı (% 40- % 30),
- ii) Sabit yatırımın % 20 oranında gerçekleştirilmiş olması,

(168) Ibid., s. 57-58.

iii) Kredinin belli bir oranının (% 30 - % 20) aracı bankaca karşılanacağını T.C. Merkez Bankasına taahhüt edilmesi.

Genel Tegovik Tablosunda yer alan konularda yapılacak girişimlerde en az % 40 öz kaynak oranı aranır. Bu oran geri kalmış yörelerdeki yatırımlarda, yatırımın karakteristiklerine göre % 30'a kadar indirilebilir. Bu oran inşa edilecek gemilerde % 5, hayvancılık projelerinde %10'dur. Oranların hesabında toplam yatırımların tutarı gözönüne alınır.

İhracat garantili yatırım kredisi verilmesi için sabit yatırım tutarının % 20'sinin gerçekleştirilmiş olması şartı aranır.

Bu tür krediler için aracı bankalarca T.C. Merkez Bankasından reeskont kredisi sağlanabilmesi, kredinin % 30'unun aracı bankanın kendi kaynaklarından karşılanacağını bu bankaya taahhüt edilmesine bağlıdır. Aracı bankanın bir kalkınma ve yatırım bankası olması durumunda, bu oran % 20'ye indirilir. Geri kalan miktar, T.C. Merkez Bankasınca aracı bankaya reeskont kredisi olarak tahsis edilir.

Bir firma için T.C. Merkez Bankasından reeskont talebinde bulunan banka ilgili Merkez Bankası şubesinden alacağı kredi talep formunu bankaya doldurtarak, ayrıca banka proje ile ilgili mali, ekonomik, teknik ve inceleme raporlarını düzenleyerek DPT (TUD)'den alınmış "Vergi-Pesim ve Harç İstisna Belgesi" ile birlikte Merkez Bankasına başvuracaktır. Merkez Bankası finanse edilmesi

uygun görülen projeler için aracı bankaya reeskont mutabakatını bildirir.

Kredinin Vadesi:

Bu kredilerde vade 5 yıldır. Vadenin ilk iki yılı ödemesiz dönem olarak kabul edilir. Ödemesiz dönemde yalnız faizlerin tahsili ile yetinilir. Kredinin borç bakiyesi ödemesiz dönemin bitiminden başlamak üzere altışar aylık eşit taksitler (6 taksit) ile geri ödenir. Senetler (yatırımcı firma + banka) şeklinde iki imzayı taşır.

Faiz Farkı Ödeme Oranı:

20.1.1982 gün ve 17580 R.G. nolu tebliğe göre, en az iki yıllık ödemesiz dönemi olan orta ve uzun vadeli kredilerden, yıllık programların genel teşvik tablosunda yer alan ve faiz farkı iadesinden yararlanacağı belirtilen ilracata yönelik yatırım kredilerinde faiz farkı ödeme oranı borç alana % 40, bankaya % 10 puandır.

Reeskont ve Faiz Oranları:

15.02.1981 gün ve 17252 R.G. nolu T.C. Merkez Bankası tebliğine göre Merkez Bankası tarafından bankalara açılan reeskont kredilerinden, orta vadeli (teşvik belgeli) gider vergisi istisnasından yararlanan krediler için reeskont oranı % 26,50'dir.

Bankalarca uygulanacak faiz oranları ise gider vergisi istisnasından yararlanan kredilerde %29'dur. % 29 kredi faiz oranı uygulanması halinde %26,50

reeskont faiz oranı geçerlidir. Kredi faiz oranlarının bankalarca belirtilen bu oranlar üzerinde uygulanması halinde, herbir puan fazlalık için reeskont ve avans işlerinde uygulanacak faiz oranı 2 puan arttırılır.

Kredinin Borç Alana Maliyeti:

Orta vadeli ihracat garantili yatırım kredilerinde bankalar % 29 faiz oranını uygulamaktadırlar (bu oran orta vadeli kredilerde % 38'dir). Bu orana % 10 faiz farkı iadesi fonu kesintisi (2,90) ve % 2 komisyon eklenir. % 40 faiz iadesi çıkarılırsa (11,60), bu kredinin borç alana maliyetinin % 22,30 gibi çok düşük bir oranda olduğu görülür.

$$29 \text{ (Faiz)} + 2,90 \text{ (Faiz farkı)} + 2 \text{ (Komisyon)} = 33,9 - (29 \times 0,40) 11,60 = 22,30 \text{ (borç alana maliyet oranı)}$$

(2) İhracat Garantili Yatırımlarla İlgili İşletme Kredileri

Bankalar ve T.C. Merkez Bankası, ihracat garantili yatırımlarını teminlayarak fiilen üretime geçen firmalara orta vadeli işletme kredisi de verebilirler.

İhracat Garantili Yatırımlarla İlgili İşletme Kredilerinin Genel Esaslarını, özelliklerini ve yararlanma koşullarını şu şekillerde inceleyebiliriz (169):

(169) Ibid., s. 58-59.

Kredi Koşulları:

- i) Tesislerin sürekli olarak üretim yapacak şekilde işletmeye açılması,
- ii) İşletmeye açılmasından itibaren en geç bir yıl içinde aracı bankalara başvurulması gerekir,
- iii) Kısmen işletmeye açılmış olan tesisler için yatırımın gerçekleşen kısmına isabet eden oranda işletme kredisi verebilir. Ancak bu takdirde, sağlanan öz ve yabancı kaynakların tamamen yatırımda kullanılmış olması ve teşvik belgesinde gösterilen sabit yatırım tutarı kadar harcama yapılmış bulunması koşulları aranır.

Kredi Limiti ve Kaynakları:

Verilecek işletme kredisinin limiti, teşvik belgesinde "İşletme kredisi" olarak belirtilen miktardır.

Kredi miktarının % 50'sinin aracı bankaca kendi özkaynaklarından karşılanması gerekmektedir. Bu konunun T.C. Merkez Bankasına teahhüt edilmesi kaydıyla, aracı bankalarca açılan işletme kredisinin geri kalan % 50'si T.C. Merkez Bankası reeskont kaynağından karşılanabilir.

Teşvik belgesinin verilmiş tarihi ile kredinin verilmiş tarihi arasında fark varsa, her bir yıllık fark için kredi miktarı, fiyat artışları göz önüne alınarak % 50 oranında arttırılabilir. Üç yıldan fazla fark göz önüne alınmaz.

Bir firma için reeskont talebinde bulunan banka, ilgili Merkez Bankası şubelerinden alacağı "İşletme kredileriyle ilgili özel kredi talep formu" nu firmaya doldurarak , ayrıca mali inceleme ve işletme kredisi raporları düzenleyerek Merkez Bankasına müracaat edecektir.

Kredi Vadesi:

Orta vadeli işletme kredilerinde de vade beş yıl olup, bunun ilk iki yılı ödemesiz dönemdir. Ödemesiz dönemde yalnız faiz alınması ile yetinilir. Taksitler ödemesiz dönemin sonunda başlar, altışar aylık eşit taksitlerde borç kalanı ödenir.

Faiz Farkı Ödeme Oranı:

23.12.1981 gün ve 17553 R.G. nolu T.C. Merkez Bankası tebliğine göre, gerice yörelerdeki yatırımların işletme kredilerinde borç alana % 25, bankaya 6, diğer yatırımların işletme kredilerinde borç alana % 10, bankaya 2 puan faiz farkı ödenir.

Reeskont ve Faiz Oranları:

T.C. Merkez Bankasının 26.8.1981 gün ve 17440 R.G. nolu tebliğine göre teşvik belgeli orta vadeli kredilerde reeskont faiz oranı % 31,50'dir.

Bankalarca uygulanan faiz oranı ise 31,50 % 29'dur. % 29 faiz oranının uygulanması halinde % 31,50 reeskont oranı geçerlidir. Kredi faiz oranlarının,

bankalarca belirtilen bu oranlar üzerinde uygulanması halinde, herbir puan fazlalık için reeskont avans işlemlerinde uygulanacak faiz oranı 2 puan arttırılır.

Kredinin Borç Alana Maliyeti:

İşletme kredilerinin faiz oranı % 29'dur. Bu orana % 10 faiz farkı izde fonu kesintisi (2,90) ve % 2 komisyon eklenir. Gerice yörelerde % 25 (diğer işletme kredilerinde % 10) çıkarılırsa (7,25), kredinin borç alana maliyeti (gerice yörelerde) 25,65, diğer yatırımların işletme kredilerinden % 31 oranında olur.

Gerice yörelerde:

$$29 + 2,9 + 2 = 33,9 - (29 \times 0,25) 7,25 = 25,65$$

Diğer Yatırım İşletmeleri Kredileri:

$$29 + 2,9 + 2 = 33,9 - (29 \times 0,10) 2,90 = 31$$

B. BANKALAR İÇİN ZORUNLU İHRACAT PLASMANI ORANI

Banka kredilerinin, yıllık programları doğrultusunda ve artan ihtiyaçlar ölçüsünde sanayi mamulleri ihracatının finansmanına yönlendirilmesini sağlamak amacı ile T.C. Merkez Bankası tarafından, kendi kanununun verdiği yetkiye dayanarak, banka plasmanları toplamının en az % 15'inin sanayi mamulleri ihracatı ile ilgili kredilere tahsis edilmesi zorunluluğu getirilmiştir (170).

"Sanayi mamülleri" deyimi yıllık programların genel teşvik tablosunda "imalat" ana sektöründe yer alan gıda, içki, tütün dışında kalan diğer sanayi kolları ürünlerini kapsamaktadır.

Banka kredilerinin sanayi mamül ihracatı finansmanına yönlendirilmesini amaçlayan bu düzenlemede yer alan "Banka Plasman" deyimi ise, bankaların hesap vaziyetlerinin aktifindeki ticari nitelikli (Senetler Cüzdanı, Avanslar ve Borçlu Cari Hesaplar ve İpotek Karşılığı Krediler) nakdi kredileri içine almaktadır. İştira veya iskonto edilen Hazine Bonoları ileri tarımsal krediler plasman tutarına dahil değildir. Ayrıca, T.C. Merkez Bankası reeskont kaynağından yararlanılarak kullanılan ihracat kredileri plasman tutarından düşülür.

Öz kaynakları ile mevduatları tutarı 400 milyon TL altında kalan bankalar ile uzmanlaşmış kredi kuruluşları (İller Bankası, İstanbul Emniyet Sandığı ile Kalkınma ve Yatırım Bankaları)'na bu yükümlülük uygulanmamaktadır.

(170), İhracatı Teşvik Tedbirleri, Op.cit., s. 16.

Söz konusu yükümlülüğün izlenmesi bakımından bankalar, kullandıkları sanayi mamulleri ihracatı ile ilgili kredilerin plasmanları toplamı içindeki yüzde payını belirten bilgileri, her ay sonu itibarıyla T.C. Merkez Bankasına vermek zorundadır.

C. TERCİHLİ MÜNZAM KARŞILIK ORANI

Bankalar; bankalararası tevdiat dışında, mevduat olarak topladıkları paraların, vadesiz ve üç aya kadar vadeli mevduatta % 35'ini üç aydan (üç ay dahil) uzun vadeli mevduatta ise, % 30'unu karşılık olarak T.C. Merkez Bankası'na yatırmak zorundadırlar. Böylece, mevduatın münzam karşılığa tekabül eden miktarının plâsman gelirinden yoksun kalmaktadır (171).

Bankaların plâsmanlarının teşviki öngörülen sektörlerle yönlendirilmesini özendirmek bakımından, mevduat kaynağından bu sektörlerle kredi kullandırılması durumunda daha düşük münzam karşılık oranları uygulanmaktadır. İhracatın teşviki amacıyla, bankaların ihracat kredilerine tahsis ettikleri mevduat için de tercihli münzam karşılık oranları uygulanmaktadır.

Halen bankaların mevduat kaynağından kullandıkları :

(171) Ibid., s. 16-17.

- Sanayi mamülleri ihracatına yönelik kredilere tahsis ettikleri mevduat için % 5,

- Diğer ihracat kredilerine tahsis ettikleri mevduat için ise, % 10

oranında tercihli munzam karşılık yatırmaları öngörülmüştür.

Sanayi mamülleri ihracatında, yıllık programların Genel Teşvik Tablosunda imalat sektöründe, Gıda-ıçki-tütün dışında yer alan diğer sanayi kolları, sözkonusu krediden yararlandırılmaktadır.

D. BANKALAR KANUNUNDAKİ TEŞVİKLER

Bankalar kanunu hükümlerine göre, bir bankanın bir şahıs veya firmaya açabileceği kredilerin toplam, o bankanın ödenmiş sermayesi ile ihtiyat alçeleri tutarından oluşan öz sermayesinin belli bir oranı ile sınırlandırılmıştır (172).

Banka kaynaklarının teşvikî öngörülen kesimlere, en önemlisi, ihracata yönlendirilmesini sağlamak amacıyla, Bankalar Kanunundaki bu sınırlara bazı ayrıcalıklar tanınmıştır.

(172) Ibid., s. 17.

Sözkonusu kanun hükümlerine göre, genel olarak bir bankanın bir şahıs veya firmaya verebileceği kredilerin toplamı, o bankanın öz sermayesinin % 10 unu geçemez. İhracatta kullandırılmak üzere açılan nakit kredilerinde bu sınır, % 25 olarak saptanmıştır.

E. TERCİHLİ FAİZ ORANI

1. Banka Faiz Oranları (173)

Ülkemizde Temmuz 1980 başına kadar uygulanan bağlı faiz sisteminde, ihracat kredilerine genel nitelikli kredilere nazaran tercihli faiz oranı tatbik edilmekteydi. Bu tarihte serbest faiz uygulamasına geçilmesinden sonra da bankalarca, Merkez Bankası reeskont hadlerine paralel olarak, ihracat kredilerinden düşük faiz alınması sürdürülmüştür.

Halen bankalarca kısa vadeli krediler için genel olarak % 36, ihracatta ise % 27; orta vadeli krediler için genel olarak % 38, ihracat garantili yatırım kredilerinde ise % 29 faiz yürütülmektedir. Böylece, ihracat kredileri lehine % 9 oranında bir farklılık kabul edilmiştir.

(173) Ibid., s. 18-19.

Merkez Bankası bankalara açtığı reeskont kredilerinde kısa ve orta vadeli krediler için genel olarak % 31.50 oranında faiz uygulamakla birlikte kısa vadeli ihracat kredileri için % 27, orta vadeli krediler için ise % 26.50 oranında faiz almaktadır^{*}.

Merkez Bankası'nın bu reeskont oranları, bankaların yukarıda belirtilen faiz oranlarını arttırmamaları şartına bağlı tutulmuştur.

2. Faiz Farkı İadesi (174)

Ticaret Bankaları, borç alanlara kullandırdıkları krediler üzerinden tahakkuk ettirdikleri faizlerin:

- İki yıldan kısa vadeli kredilerde
 - İhracat kredilerinde : % 10
 - Diğer kredilerde : % 15
- İki yıldan uzun vadeli kredilerde
 - Beş yıl ve daha uzun vadeli, iki yıl ödemesiz dönemi olan Teşvik Belgeli yatırım kredileri ve gerice yörelerdeki yatırımların orta vadeli işletme kredilerinde : % 15
 - Diğer kredilerde : % 25'ini

^{*} T.C. Merkez Bankası Tebliği'ne bk (RG. 26.3.1981 - Sayı 17440).

(174) Ibid.

Merkez Bankası'nda kurulu "Faiz Farkı İadesi Fonu" na faiz tahakkuklarını izleyen aylar içinde yatırmak zorundadırlar. Bu fondan, kredi maliyetlerini ucuzlatmak amacıyla özendirilmesi istenen sektörlerle faiz farkı iadeleri yapılmaktadır.

"Faiz Farkı Ödeme Oranları Hakkında Karar"ın halen yürürlükte bulunan hükümlere göre, banka kaynaklarının ihracat kredilerine yönlendirilmesini ve ihracat kredilerinin maliyetlerinin düşürülmesini sağlamak için hem bankalara hem de ihracatçılara faiz farkı ödemesi yapılmaktadır.

SONUÇ

Türkiye'nin az gelişmişlikten kurtulabilmesi ve Türk toplumunun refah düzeyinin yükseltilmesi öncelikle Kalkınma Planlarında öngörülen yatırımların gerçekleştirilmesiyle olabilecektir. Söz konusu bu yatırımların ekonominin gerektirdiği ölçülere uygun ve eksiksiz yapılabilmesi döviz darboğazı ile sınırlıdır. Ekonominin zorunlu kıldığı yatırımların ve üretimin yapılabilmesi ve yarıtlarında üretilmeyen hammadde, yarımamul, mamul, zorunlu tüketim maddeleri vb. gibi gerekli ithalatın yapılabilmesi için gerekli olan döviz yanı dış ödeme gücü ile ekonomik gelişme arasındaki ilişki açıktır.

Ödeme gücünü arttırılması ve ithalatı ekonominin zorunlu kıldığı düzeye çıkarılabilmesindeki en büyük sorun, bu ithalatı finanse edebilecek kaynakları sağlıklı ve sürekli bir biçimde bulabilmektir. Ancak, ülkemizde ihracatın, işçi dövizlerinin ve turizm gelirlerinin yetersizliği ödemeler dengesindeki açığın daha da büyümesine yol açmakta bu da büyüme hızımızı olumsuz yönde etkilemektedir.

Görüliyor ki; Türkiye'nin her türlü güçlüğü yenerek, ihracatı tutarlı bir düzeye çıkarması ve şimdiye kadar ihracatın istenilen düzeye ulaşamamasına neden olan üretim düzeyinin yetersizliği, ihracat yapısının yetersizliği, dış pazarlara az önem verilmesi ve üretimin öncelikle iç pazara yönelmesi, üretim maliyetlerinin yüksekliği, ihraç mallarının dış rekabet gücünden yoksun bulunması, ihracata dönük sanayinin yetersizliği, ihraç ürünleri pazarlanmasının yetersizliği, ihraç

formalitelerinin güçlüğü, ihraç riskini azaltıp ihracata kredi veren kuruluşların yokluğu gibi bir çok olumsuz faktörleri tutarlı bir çözüme ulaştırması zorunludur. Kalkınmanın zorunlu kıldığı ithalat kapasitesinin yaratılabilmesi için sayılan bu olumsuz faktörlerin iyileştirilmesi, ihracatın yapısının değiştirilmesi ve tarımsal ürünlerin yerini sanayi ürünlerinin almasını sağlayacak önlemlerin alınması gerekmektedir. Çünkü Türkiye'nin ihracat potansiyeli, bugünkü ihracat düzeyinin çok üstündedir.

Bunun için sayılan olumsuz faktörlerin giderilmesinin yanında; pazar araştırmalarının geliştirilmesi, kalite kontrolü ve standardizasyona önem verilmesi, ihracatçılar arasındaki gereksiz rekabetin önlenmesi, uluslar arası ilişkilerin geliştirilmesi, ihracatçı birliklerin özendirilmesi, ihraç malları fiyatlarının dış pazarlarda dalgalanmasının önlenmesi, ihracatçı kredilerinin artırılması, vergi iade usulünün getirilmesi gibi çalışmalar ve özendirici önlemler gerekmektedir.

Bütün gelişmekte olan ülkelerde olduğu gibi Türkiye'de de ihracat gelirleri ekonomik kalkınmanın bir sonucu olarak artan ithalatı karşılamada en sağlıklı yoldur. Özellikle bu ihracat artışını Türkiye'nin karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğu geleneksel tarım ürünlerinden çok sanai ürünlerde gerçekleştirmesi bir zorunluluktur.

Zaten İhracatı Teşvik Politikasının da temel amacı geleneksel ihraç ürünleri yanında sanai mamül ihracatını geliştirmektir. Bu amaçla sanai mamülleri

uluslararası düzeye çıkarabilmek, bunların mali yüklerini azaltmak amacıyla teşvik tedbirlerine önem vermek sanai manüellerle ilgili teknolojiyi geliştirmek ve sanayi yatırımlarını desteklemek gerekmektedir.

Ülkemizde önceleri çeşitli mevzuat içinde dağınık ve yetersiz olarak yer alan teşvik tedbirlerinin düzenlenmesinde daha sonra Bakanlar Kurulu yetkili kılınmış ve bu amaçla, Bakanlar Kurulunun çıkardığı çeşitli kanunlar ve karar-namelerle sanayi ürünleri ihracının parasal yönden desteklenmesini ve uzun vadede ihracatta sanayi kesimi lehine bir değişim olmasını öngörmüştür.

İhracatı Teşvik Tedbirleri önceleri vergi iadesi ağırlıklı uygulanmış ancak başta geçmiş senelerin enflasyon oranının yüksekliği gibi sebeplerden istenilen amaca ulaşamamıştır. Ancak halen uygulanmakta olan sıkı para politikası sonucu enflasyon oranı önemli ölçüde düşürülmüş, iç talep fışınlanmış ve böylece sanayiciler dış pazar aramaya başlamışlardır. Bunun yanısıra, tartışmasız olarak önemi kabul edilen ihracatta bir seferberlik başlatılmış ihracatta vergi iadesi, ucuz girdiler ve ithalat kolaylıkları sağlanması, ucuz ihracat kredileri gibi teşvik araçları ile etkin bir devlet desteği sağlanmıştır.

Tezimizin konusunu oluşturan İhracatı Teşvik Tedbirlerinin özellikle kredilere ilişkin teşviklerin ve ihracatla ilgili sayılan diğer faktörlerin uygulanması sonucu, ihracat gelirlerinde rekor düzeyde artışlar kaydedilmiştir. Kısaca söz konusu özendirici önlemlerin amacına ulaştığı söylenebilir. Bu konuda

ihracatçılarımıza düşen diğer bir görevde sorumluluklarını unutmamaları, yararlandırılan teşvikleri dürüst davranarak amacına uygun kullanmaları, özellikle ihracat için gerekli ithal girdilerinin temininde kullandıkları ucuz kredileri ve bu kredilerle temin ettikleri ithal girdilerini amacına uygun kullanıp bu ithal girdilerini iç pazara sürmeyip, işleyerek mutlaka ihraç etmeleridir.

Bu teşvikler yardımı ile Türkiye'nin bundan sonra izleyeceği yol, dış ekonomi politikasında bugüne kadar ihmal edilmiş ihracata ve özellikle sınai ürün ihracatına yönelik politikalara gereken, önem ve ağırlığı vermek böylece ihracatı ekonominin zorunlu kaldığı düzeye çıkarıp güçlü bir devlet olarak, diğer devletlerin kredi ve yardımlarına gereksinim duymadan varolmaya çalışmaktır.

Ek: 1. İHRACATLA İLGİLİ ULUSLARARASI TANIMLAR

F.O.B.

"Free On Board" cümlesinin kısaltılmışıdır. Malların güvertede teslimi anlamına gelir. Bu teslim kadar yapılan tüm masraf ve rizikolar satıcıya aittir. Mallar gemiye yüklendikten sonraki masraf ve rizikolardan alıcı sorumludur.

F.O.R. (Franco Vagon) :

İngilizce "Free on Rail" teriminin kısaltılmışıdır. Fransızcası "Franco-Wagon" dur. Malların trende teslimi anlamına gelir. Bu teslim yapılmaya kadar olan tüm masraf ve rizikolar satıcıya aittir. Sonrakilerden alıcı sorumlu olur.

F.O.T :

"Free On Truck" deyiminin kısaltılmışıdır. Malların kamyonunda teslimi demektir. Malların kamyona yüklendiği ana kadar ki masraf ve rizikolar satıcıya aittir. Kamyona yüklendikten sonrakilerden de alıcı yükümlüdür. Navlun bedeli ve nakliye sigortasını da alıcı öder.

C.F :

"Cost and Freight" tabirinin kısaltılmışıdır. Mal bedeli ve navlun anlamına gelir. Malın belirli bir yere kadar olan taşıma masrafları (navlun) satıcıya

aittir. Sigorta masrafları ise C.F. fiata dahil değildir. Bu nedenle malın gemiye yüklenmesi ve alıcıya haber verilmesinden sonraki rizikolar alıcıya aittir.

C.I :

Mal bedeli ve sigorta anlamına gelen "Cost and Insurance" kelimelerinin ilk hafleridir. Varış limanına kadar yapılacak masraflarla, taşıma sigortası satıcıya aittir. Navlun ve boşaltma masrafları ile, malların yükleme limanında geminin küpeştesini aştığı andan itibaren meydana gelecek rizikolar alıcıya aittir.

C.I.F :

Mal bedeli, sigorta ve navlun anlamına gelen "Cost, Insurance and Freight" kelimelerinin kısaltılmışıdır. Malların alıcı tarafından çekilmesine kadar tüm harç, sigorta, taşıma masrafları satıcıya aittir. Satıcı malları ithalatçının belirleyeceği limana kadar göndermek zorundadır.

Ek: 2. İHRACAT KREDİSİ KULLANILAK İÇİN GEREKLİ BELGELER

Bankalar, ihracat kredisi tahsis edilecek firmalardan aşağıdaki belgeleri isterler.

- Diğer kredilerin kullanılmasında da gerekli olan belgeler (Son üç yıla ait bilanço, vergi dairesine verilen hesap hılasasının bir nüshası, Oda Sicil Kayıt Sureti, İmza Sirküleri v.b). Sözü geçen belgelerin, kredi ilişkisinin başlangıcında verilmesi gerekir.
- Yalnız ihracat işlemleriyle ilgili olarak düzenlenen aşağıdaki belgeler.
 - İhracat Belge veya İhracat Belge ve Ruhsatnamesi : Kredi ilişkisinin başlangıcında verilir.
 - Beyanname/Taahhütname : Kredi ilişkisinin başlangıcından verilir.
 - Dış alıcılarla yapılan satış sözleşmesi/navlun anlaşması : Kredinin ilk talep edildiği devrede verilir. Eski ihracatçı/taahhütnamacılar tarafından istenmeyebilir.
 - İzin Belgesi, lisans/tescil Beyannamesi veya serbest İhracat Beyannamesi : Gerekli müracaatlar yapılmamış ise kredinin ilk talep edildiği devrede verilmesi zorunlu değildir.
 - Gümrük Çıkış Beyannamesi : Malların sevkinden sonra verilir.

- ATR.1 veya ATR. 3 Dolaşım Belgesi : Malların sevkinden sonra verilir.
- Fatura, sigorta poliçesi, menşe : Malların sevkinden sonra verilir.
şahadetnamesi, geldi listesi
- Son üç yıl içinde en yüksek : Kredi ilişkisinin başlangıcında
ihracatı gerçekleştirdiği yıl eski ihracatçılardan istenir.
veya devreye ait (hangi ihracat-
çının lehine ise) gümrük çıkış
beyannameleri ve döviz alım
bordroları.

Son paragrafta bahsi geçen son üç yıl veya devre ibaresine aşağıda verilen
örnekle açıklık kazandırılmıştır.

1.11.1981 tarihinde ihracat kredisi kullanmak isteyen bir firma;

1979 yılında 250.000,- \$

1980 yılında 700.000,- \$

1.11.1981 tarihine kadar 900.000,- \$

lık ihracatı gerçekleştirmiş ise, buna mukabil,

31.10.1979-31.10.1980 devresinde 600.000,- \$

31.10.1981-31.10.1981 devresinde 1.100.000,- \$

lık ihracat gerçekleşmiş ise, 31.10.1980 - 31.10.1981 devresine ait gümrük çıkış
beyannameleri ve döviz alım bordrolarının ibrazı daha yararlı olur.

Kaynak: İhracatçı, İhracat ve Finansmanı, Albank, 1981.

EK: 3. İHRACAT KREDİSİ TALEBİ İLE İLGİLİ BİLGİLER

TÜRKİYE CUMHURİYET MERKEZ BANKASI

..... Şubesi Müdürlüğü

İhracat Reeskont Krediniz çerçevesinde müşterimizin ihracat kredisi talebi ile ilgili olarak hazırlanan bilgileri aşağıda sunuyoruz.

Kredi Talep Eden Firmanın :

Ticaret Unvanı (x) :

Adresi ve Tel. No.su (x) :

İstical Konusu (x) :

Bağlı Olduğu Oda (x) :

Ticaret Sicil No.su :

Kuruluş Tarihi :

Nominal Sermayesi :

Ödenmiş Sermayesi :

Ortaklar ve Pay Oranları :

Senet Kabulüne Mani Hali

Olmup Olmadığı

(Protesto, haciz v.s.) :

Ticari Ahlâkı :

İhracatçı mı, imalatçı--

İhracatçı mı, Taşımacı mı

Olduğu :

(x) İhracat, aracı vasıtasıyla yapılacaksa, bu bilgiler aracı ihracatçı için de verilecektir.

İhracatçı Belge No.su :

Kredi Talebine Gelindiği

Tarihten İtibaren Geriye

Doğru Son Üç Yıl İçinde

Yaptığı İhracat Veya

Getirdiği döviz :

İmalâtçı Belge No.su :

Yıllık Üretim Kapasitesi

(Adet, ton metre v.s.) :

Taşımacının, Karayolu mu

Denizyolu mu Taşımacısı

Olduğu (xx) :

Nakil Vasıtalarının Sayısı

ve Taşıma Kapasitesi (xx) :

(xx) Taşımacılar için doldurulacaktır.

I - İhracat Taahhüt Edilen Malın veya

Getirilmesi Taahhüt Edilen Dövizin :
Cinsi :
Miktarı (x) :
Birim Fiyatı (x) :
Tutarı (Döviz) :
Tutarı (TL) :
İhraç Süresi/Döviz Getirme :
Süresi (Ay Olarak) :
Teslim Tarihi (x) :
İthalatçı (x) :

II - Talep Edilen Kredinin Miktarı :

Miktarı :
Aracı Bankadan (%) :
Merkez Bankasından (%) :
Vade Tarihi (xx) :
Teminatın Nev'i :
(Kredinin % ...'i) :

(x) İlk defa ihracat yapacak veya ek kredi talebinde bulunacak olan imalatçı-ihracatçılar ve ihracatçılar ile performansla göre verilebilecek kredi tutarının aşan ihraç bağlantılarına dayalı taleplerde daha önce ihracat yapmış imalatçı-ihracatçı ve ihracatçılar tarafından doldurulacaktır.

(xx) Vade tarihi, ihracat sözleşmesinin başlangıcından itibaren 12, 8, veya 6 ay sonraki tarih olacaktır.

III - Hız Söleşmesi Tarihi :

Yukarıdaki bilgilerin doğruluğunu ve Bankamızın tetkikine amade bulunduğunu, aksinin sabit olması halinde kabul edilmiş olan senetlerin vâdeleri beklenilmeksizin iadesine hakkımız olduğunu kabul ve beyan eder, liralık re-eskont kredisi için mutabakatımızın iş'arını rica ederiz.

Saygılarımızla,

..... Bankası

..... Şubesi

(Yetkili İmzalar)

Ek: 4. TÜRKİYE CUMHURİYET İLERİ BANKASI İLE İLGİLİ TAHHÜTNAME

TÜRKİYE CUMHURİYET İLERİ BANKASI

..... Şubesi

.....

Şubenizden reeskont mutabakı talebinde bulunduğumu

Firmasının \$'lık ihraç taahhüdüyle ilgili olarak, % oranındaki Bankamız katkısını kendi kaynaklarımızdan karşılayacağımızı ve ihracatın gerçekleşmemesi halinde, teminat tutarı miktarını Bankamız nezdindeki herhangi bir hesabımızdan mahsubuna yetkiniz olduğumu beyan ve taahhüt ederiz.

..... Bankası

..... Şubesi

Yetkili İmzalar

Kaynak: İhracat Kredileri, İ.Kurt, İSO Yayını, İstanbul, 1982.

EK: 5. YETKİLİ BANKA İLE İLGİLİ TAHHÜTNAME.

TAHHÜTNAME

..... Bankası

..... Şubesi

Müdürlüğüne

.....

Talep ettiğiniz liralık kredi karşılığında, \$'lık ihracatı aşağıda belirtilen şartlarla yerine getireceğimizi taahhüt; ihracatı kısmen veya tamamen gerçekleştirilemediğimiz veya diğer şartlara riayet etmediğimiz takdirde yine aşağıda yazılı müeyyidelerin uygulanmasını kabul ederiz.

1 - Aldığımız bu krediyi ihracata ilişkin işlerde ve tahsis gayelerine uygun olarak kullanacağımızı,

2 - Bu kredi ile ilgili ihracatımızın Lübya ve İran'a yapılacak olan kısmının taahhüt hesabımıza sayılmayacağını,

3 - İhraç ettiğimiz mal/navlun karşılığı dövizini, Türk Parası Kıymetini Koruma Mevzuatı usul ve esaslarına göre menleketeye getireceğimizi,

4 - Aksi halde; alınan ihracat kredisini, vadisini beklemeden derhal ve defaten ödeyeceğimizi,

5 - Normal ticari kredilere uygulanan faiz, komisyon vesair masraflar tutarı ile düşük faiz, komisyon vesair masraflar arasındaki farkı Faiz Farkı İadesi

Fonundan yapılacak faiz farkı ödemelerini ve tahsil edilmeyen her türlü vergi, resim ve harcı; ayrıca normal ticari faiz, komisyon vesair masraflar toplamı üzerinden hesaplanacak Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi ile kredi muamelelerinden doğan tahsil edilmemiş diğer vergi, resim ve harçları hiçbir kovuşturmaya hacet kalmaksızın Bankanıza derhal ödeyeceğimizi,

6 - Taahhüt ettiğimiz ihracat karşılığı dövizlerin memlekete getirilmemesi halinde Türk Parası Kıymetini Koruma Mevzuatı usul ve esaslarına göre gerekli müeyyidelerin uygulanmasını, alınan % ... teminatın İhracatı Teşvik Fonuna irad kaydedilmek üzere T.C. Merkez Bankasına aktarılmasını, kabul ve taahhüt ederiz.

Yetkili İmzalar

Kaynak: İhracat Kredileri, İ.Kurt, İSO Yayını, İstanbul, 1982.

EK: 6. İHRACAT KREDİLERİNİN BORÇ ALANA MALİYETİ

1 - Kısa Vadeli Sınai Mamul İhracat Kredilerinde

Faiz	₺ 31.50
Fon'a Kesinti (% 10)	<u>+ 3.15</u>
	34.65
Fon'dan İade (% 25)	<u>- 7.88</u>
	26.77
Komisyon (% 2)	<u>+ 2.00</u>
Nihai Maliyet	<u>₺ 28.77</u>

2 - Kısa Vadeli Diğer İhracat Kredilerinde

Faiz	₺ 31.50
Fon'a Kesinti (% 10)	<u>+ 3.15</u>
	34.65
Fon'dan İade (% 5)	<u>- 1.58</u>
	33.07
Komisyon (% 2)	<u>+ 2.00</u>
Nihai Maliyet	<u>₺ 35.07</u>

3 - Orta Vadeli İhracat Garantili Yatırım Kredilerinde

Faiz	₺ 29.00	veya	₺ 25.25
Fon'a Kesinti (₺ 10)	<u>- 2.90</u>		<u>- 2.52</u>
	31.90		27.77
Fon'dan İade (₺ 40)	<u>- 11.60</u>		<u>- 10.10</u>
	20.30		17.67
Komisyon (₺ 2)	<u>- 2.00</u>		<u>- 2.00</u>
Nihai Maliyet	<u>22.30</u>		<u>19.67</u>

Kaynak: İhracat Kredileri, İ.Kurt, İSO Yayını, İstanbul, 1982

Ek: 7. İHRACAT DEDELLERİNİN ÖDENEİİLECEĞİ KONVERTİBL DÖVİZLER LİSTESİ

A.F.D. Doları

Avustralya Doları

Avusturya Şilini

Batı Alman Markı

Belçika Frangı

Danimarka Kronu

Fransız Frangı

Hollanda Florini

İsveç Kronu

İsviçre Frangı

İtalya Lireti

Kanada Doları

Kuveyt Dinari

Norveç Kronu

İngiliz Lirası (Sterlin)

Suudi Arabistan Riyali

Japon Yeni

Kaynak: İhracatı Teşvik Mevzuatı, s. 70.

KAYNAKLAR

- Ayaydın, Ahmet. "İhracatta Ödeme Şekilleri ve İhracat Kredileri", İhracat Semineri (İstanbul, İstanbul Ticaret Odası (ITO) Yayını, Seminerler Dizisi, No. 9, Hüsnü tabiat Matbaası, 1981).
- Bali, O.Orhan. "İhracatı Teşvik Tedbirleri ve Uygulama Esas ve Usulleri", İhracat Semineri, (İstanbul, İstanbul Ticaret Odası (ITO) Yayını, Seminerler Dizisi, No. 9, Hüsnütabiat Matbaası, 1981).
- Kurt, İbrahim. İhracat Şekilleri, (İstanbul, İstanbul Sanayi Odası (ISO) Yayını, Yenilik Basımevi, 1982).
- Tumay, Turhan. İhracat Mevzuatı, (İstanbul, Yapı ve Kredi Bankası, A.Ş. Yayını, Bırbirdirek Matbaacılık Sanayi A.Ş. 1982).
- . İhracatın Ön Finansmanı, (İstanbul, Yapı ve Kredi Bankası A.Ş. Yayını, Oto Basımevi, 1982).
- Onursal, Erkut. "İhracat Mevzuatı ve Uygulanması", İhracat Semineri, (İstanbul, İstanbul Ticaret Odası (ITO) Yayını, Seminerler Dizisi, No. 9, Hüsnütabiat Matbaası, 1981).

Özer, N.Celal. İhracat Kredileri Raporları, (Eskişehir, Eskişehir Bankası, Yayınlanmamış Raporları, 1982).

Yazıcıoğlu, Engin. İhracatçı, İhracat ve Finansmanı, (İstanbul: Akbank Yayınları E.P.O.M. No. 1, K^Uasik Matbaacılık A.Ş., 1981).

Zeytinoğlu, Erol. "Türkiye Ekonomisinde İhracatın Yeri ve Türkiye İhracatının Mal Grupları Yönünden Değerlendirilmesi", İhracat Semineri, (İstanbul, İstanbul Ticaret Odası (İTO) Yayını, Seminerler Dizisi, No. 9, Hüsnatabiat Matbaası, 1981).

....., 1982 Yılı Yatırımları ve İhracatı Tesvik Mevzuatı, (İstanbul: İstanbul Sanayi Odası (İSO) Yayını, 1982).

....., İhracatı Tesvik Mevzuatı, (İstanbul, Yapı ve Kredi Bankası A.Ş. Yayını, Aralık 1981, Binbirdirek-Matbaacılık Sanayii A.Ş., 1982).

....., 1982 İhracat Rejimi Kararı, (İstanbul, Dünya Gazetesi Özel Eki-2) Bakanlar Kurulu Kararı, sayı. 8/4040.